Юрко Покальчук

Озерний вітер

КНИЖКОВИЙ КЛУБ

Юрко Покальчук

Озерний вітер

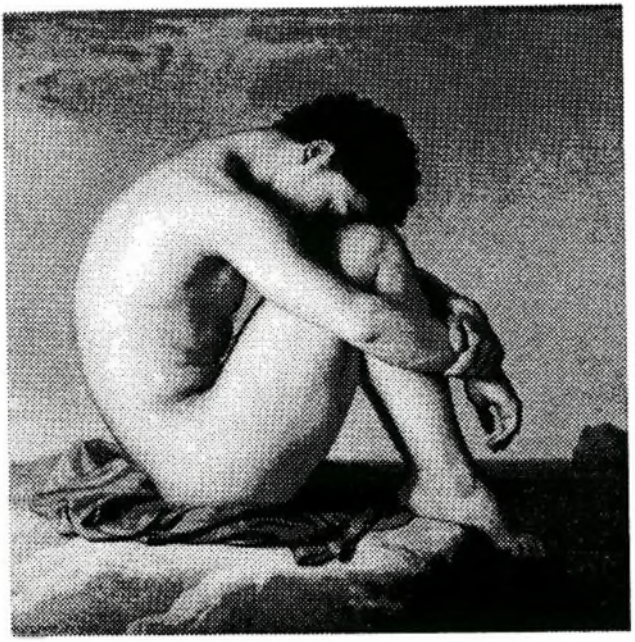

КНИЖКОВИЙ КЛУБ
сімейного дозвілля

Харків
2008

ББК 84.4УКР
П48

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

В оформленні книжки використано картини
Ґвідо Рені, Джона Вільяма Вотерхауса,
Едуарда Берн-Джонса, Густава Моро,
Джорджа Фредеріка Вотса, Вільяма Адольфа Буґеро,
Франческо Альбані, Іпполіта Фландрена,
Анн-Луї Жироде-Тріозона, Енні Луїзи Свіннертон

Дизайнер обкладинки *Світлана Бочарнікова*

© Покальчук Ю. В., 2008
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2008
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2008

ISBN 978-966-343-960-0

Зеленава вода спалахнула тисячами золотих іскринок тієї миті, коли сонце вийшло в зеніт і над озером враз щезла тінь від довкружних дерев віковічного лісу, що завмер навколо. Сонячне світло залило срібну гладінь Озера, вже прямими своїми променями пробиваючи товщу води аж до дна, до глибин, до сонних ще від зимової сплячки донних вод, того завмерлого на зиму життя, яке з весною завирувало по всій поліській пущі — в озерах і лісах, в болотах і ставках, у верховіттях дерев і в підземних печерах, у найгустіших нетрях старого лісу.

Сьогодні був саме той день. Саме в такі дні, як сьогодні, набирала весна того розмаху і сили, коли за нею вже відчувалося тепло, а потім і гаряче літо. У такий день, здавалося, можна почути, як росте трава, як наливається соком молоденьке листя на деревах і як вибухають різнокольоровою райдугою в пробудженій пущі лісові квіти.

Кожного року, коли воду Озера врешті починає зігрівати отой найпотужніший промінь, який, розскочившись у глибинах безліччю сонячних зайчиків, засвічує світло весни і на дні

Озера, прокидається до життя підводне царство Царівни О.

Вона давно чекала цього знаку сонця, саме цього променя, ще відтоді, як зійшла з Озера крига і забовваніли на деревах перші бруньки.

Царівна О вийшла з води, закутана у довгі свої коси. Волосся повивало її оголене тіло мовби темнозеленою шаллю чи хусткою, кінці якої спадали до п'ят. Ледь торкаючись води, вона ніби стояла і водночас линула поверхнею Озера зі швидкістю, якої бажалося їй.

Вона обходила береги Озера, розкидаючи теплий мул з озерного дна, у такий спосіб пробуджуючи до життя поснулі кущі й дерева, трави і верболози, усю прибережну рослинність. Все було як завжди. Все було гаразд, наставала весна. Царівна впорала свої найнагальніші справи і знову занурилася на дно Озера. Ще могла трохи спочити, дозволити собі улюблені підводні ігри, знову поринути всім єством тільки й тільки у той обшир, який належав цілком і повністю саме їй. І більше нікому. Вона була Володаркою Озера, а що Озеро було найбільшим в усій пущі, то Царівна О була володаркою усіх озер, усього Озерного краю, усього того, що в цім краї було пов'язане із життям води й у воді.

Цього ж дня, коли райдужній промінь проник у глибінь Озера і воно засвітилося зсередини, в центрі озерного свічада раптом випірнула, з силою вириваючись з води більш ніж до пояса

і тягнучись обличчям до сонця, струнка постать з густим волоссям по плечі.

Веселий сміх залунав над Озером, і спритні худорляві руки замигтіли у воді. Легко і швидко озерний мешканець поплив до берега.

На берег він просто вискочив і, пробігши кілька кроків по біленькому озерному піску, що встеляв прибережне плесо, дістався гартованого часом товстезного дерева, яке невідомо вже коли збили буря й блискавиця, не вирвавши, однак, його з корінням, не пошкодивши зв'язку з землею, а лише пригнувши стовбур до землі.

Враз вистрибнувши на дерево, він простягнувся на ньому, випростався горічерева і завмер у приємній дрімоті під ніжним промінням весняного сонця.

Це був хлопчик у тому ранньому підлітковому віці, щойно з дитинства, коли тільки-но проступають ознаки майбутньої дорослості і навіть неоковирність чи незграбність не псують враження, а лише милують око.

Озерний мешканець лежав голий проти сонця, і було видно, що худорляве тіло, поза сумнівом, гарно сформоване вже тепер. Природа відміряла йому усе пропорційно настільки, що важко було б тут говорити про якусь незграбність.

Його довге густе волосся, що здавалося зеленим, коли він випірнув з Озера, підсихаючи на сонці, ставало світлішим, точніше — русявим з білявими переливами. Зараз, коли він спав,

воно звисало на стовбур дерева розкішними пасмами.

Тонкі, виразні риси обличчя, правильний ніс, пухкуваті широкі вуста, міцне, вперте підборіддя, довгі пухнасті вії, темної, майже чорної барви, як і густі брови такого ж кольору, складалися в чарівливий образ.

Вії прикривали великі, трохи видовжені в кутиках очі, які мінилися кольором від зеленого до пронизливо-блакитного, залежно від того, яке довкілля оточувало їх володаря.

Отак виглядав Волин, озерний княжич, якого виростила й викохала Володарка Озера на втіху собі й радість усьому озерному князівству, усьому, що живе й існує в глибокій поліській пущі, — живому й неживому, чарівному й звичайному, вічному, як Ліс і Озеро, й змінному, як квітка, як весна, як вітер, як дощ. І як Людина.

Відколи він пам'ятав себе, жив на дні Озера, там же й впокорювався в зимовому сні.

Весна, прихід тепла завжди означали для нього початок чудового періоду — повного пригод, розваг із друзями і нових пізнань. О цій порі року всі пробуджувалися від сну, всі знаходили одне одного, зустрічались, бавилися і виконували належне їм згідно з їхнім природним призначенням. Жили.

А коли наставала осінь, холодало, з початком заморозків, опускався Волин разом із Царівною О

на дно Озера і після прощального бенкету засинав у знемозі від утоми за ціле літо, аби прокинутися знову навесні і поринути у вир літніх буянь.

Раз по раз виникало у нього питання і бажання спізнати більше про себе і про довколишній світ. Але відповіді на найголовніше питання не давав йому ніхто, бо, певне, ніхто й не знав справжньої відповіді.

Багато знала Царівна О. Їй належало знати, вона ж бо була Володаркою Озера, Озерного краю.

Вона знала й те, що бентежило Волина, що викликало у нього неспокій, що виринало несподівано серед усіх ігор і розваг, пестощів і шалу.

Царівна О могла і не могла розповісти Волинові найголовнішого, бо це могло б означати руїну, коловерть, зміну, небезпеку для їхніх взаємин, для усього того ладу, того внутрішнього миру, в якому жив Волин.

Перша відповідь була дуже проста: саме Царівна О створила Волина таким, яким він був зараз, створила його для себе, бо закохалась у дітвака і раптом заманулося їй виростити собі коханця, назавжди юного і прекрасного. Так з'явився Волин на дні Озера. Чи краще сказати — ось чому з'явився Волин в Озерному краї.

Колись дуже давно (хто може виміряти той час!) із родини, яка прихистилася біля лісового озера, зник хлопчик. Яснооокий і високочолий, світловолосий і стрункий. Жив він перед тим

у людській родині, мав батька й матір, братів і сестер. Але якось життєва буря — чи то війна, чи то мор — вибила людей на час із їхніх родинних гнізд, і вони заглибились у ліси й пущу, аби перечекати лиху пору, аж доки можна буде повернутися в домівку.

Волин зростав у лісі напрочуд добре, знав чимало з його таємниць. Лісові трави і звірі з раннього дитинства були хлопчикові друзями, відкривали йому свої таїни. Перше розуміння лісу перейшло до Волина від бабусі, яка зналася на лікуванні й чаклуванні. Бабуся вчила Волина і приказувала: «Це тобі не вічне життя, дитинко! Доля в тебе нелегка, виняткова! Ти у нас зірочка в небі, ясне світло! Аби ж ти лишався з нами довше, приніс би нам щастя!»

Батьки Волина сміялися і, було, навіть лаяли стару: «Що ти таке кажеш, бабо? Дивись, ще наврочиш!»

Баба відказувала: «Я віщую лиш те, що зірки віщують, що написано у Книзі життя! Кажу, що бачу, дарма мене звинувачуєте! Доля в нього особлива! Він буде над усіма, для всіх, усіма люблений...»

Бабуся померла, коли вони ще жили в селі і Волин мав десь із дев'ять років. Він дуже побивався за бабусею, бо без неї почув себе раптом, навіть при батькові й матері, ніби самотнім.

Як вона померла, пішло усе в родині невлад, одне лихо за одним почали стукати у двері, аж

доки не наскочила справжня біда — чужинське нашестя — і не вигнало усю родину світ за очі з рідної хати.

Бабусю поховали на околиці села, неподалік від садиби Волинових батьків. Не минуло й року, як виросла на могилі розлога калина, та ще й, на диво, одразу ж заплодоносила. Маленький Волин часто приходив туди, сідав під деревом і подумки розмовляв з бабусею. Йому не раз здавалося, що він чує її, що говорить вона до нього шерехом калинових листочків, усміхається калиновими ягодами, повними і червоними, хоч усього їх вродило першого літа три брості.

Волинові якогось дня тихенько нашурхотіла на вухо саме калина, що надходить біда. Він розповів усе вдома, і батько його, Стир, спершу посміявся з його слів, а потім споважнішав.

Якщо бабуся говорила з онуком і з тамтого світу його попереджала, то це могло бути правдою. Видно, коли відходила вона у потойбічний світ, що зветься Нав, то запримітила собі стежку, якою йшла. А такій людині, кажуть мудрі, боги можуть посприяти повернутися у наш, людський, світ, який зоветься Яв. Є ще й третій світ — Прав, але це вже світ, у якому живуть лише Ті, що все знають, Боги Світу.

Коротше кажучи, Стир потроху готував запаси харчів і всякого начиння про той випадок, коли б довелося кудись тікати чи пересиджувати біду. Час, однак, минав, усе було тихо й спокійно, пе-

ресторога не справджувалась. Стир не лаяв Волина і не нагадував йому про, здавалося б, неслушну бабусину пересторогу з того світу.

Та син якось сам сказав йому:

— Бабуся казала, що ми тікатимемо, а потім я надовго піду в далекий світ.

На його слова цього разу вже менше звернули увагу, а згодом і розмови про це втихли. Волин і далі багато часу проводив у лісі і в лісовому житті знаходив для себе більше розваг, ніж вдома зі своїми двома меншими братами і двома старшими сестрами.

Лагідний, добросердий, але відлюдник. Таким ріс змалечку. Змалечку ж і видно було, що напрочуд ладний росте, ставний, міцний і пружний.

Саме того року, коли хлопчик ставав підлітком і котилося йому незабаром до раннього юнацтва, а вони вже жили в пущі, мати почала бідкатися батькові:

— Дивися, який він ще дитинний! А живе сам у собі, ніякої цікавості до людей у нього немає. І не згадує, як ми у селі жили, які в нього там товариші були й товаришки. До речі, я лише на кілька літ старша була, ніж він нині, коли за тебе пішла! І не кажи, що й ти в його віці зовсім не думав про дівчат, про майбутнє своє життя.

— Та думав, думав, — погоджувався батько. — Тільки ж ми жили у селі, серед людей. А це вже три роки відлюдьками у лісі — полювання, ягоди та ось грядки твої, що над боло-

том, — так і живемо. Я вже гадаю, чи не час нам вертатися у людський світ, до людей? Поїду я, мабуть, у село, подивлюсь, що там сталося після тієї напасті, як там люд наш. Щодо Волина, то маємо ще час, а от наші дівчата обидві старші за нього. От їм пора до шлюбу! Ти чому про це нічого не кажеш?

— Знаєш, чоловіче, дівчата наші — гарні! Заміж повискакують, лиш у село вернемось. Тільки роззирнутися треба, хто сватами може бути і які з женихів хазяї. Я за дівчат не хвилююсь. Про хлопців менших ще рано думати... А от Волин... Тут мені серце віщує щось неспокійне. Чомусь аж моторошно часом, як починаю думати про його долю... Піде, бува, у пущу, а в мене раптом серце як затьохкає в грудях, аж подих перехоплює. Страшно стає за хлопця. Я раз отак побігла, було, його шукати. Ніби світ за очі бігла. Вибігла до Озера — глядь, а він сидить на верболозі, що схилився над Озером, й у воду вдивляється. Мене й не помітив, доки не гукнула його. А тоді стрепенувся якось перелякано, ніби зі сну, і дивиться на мене невидющими очима якусь мить, ніби не пізнає... Та враз усміхнувся: «Чого це ви, мамо, прибігли? Що з вами?»

Я кажу, що чомусь злякалась за нього, аби він у пущі не заблудився. А він сміється, запевняє, що за ці роки кожну стежку тут довкруж вивідав. І де болото, де хащі, де стежки, де і що на Озері — все знає. «Чого за мене бо-

ятися, — каже. — Не турбуйтесь, мамо, — я вже великий!»

Батько Волина, Стир, подався у село, з якого родина втекла кілька років тому. Стояло село далеко звідси, край дороги, і напали на нього лихі зайди, які йшли великим полчищем на Схід і нищили на своєму шляху все, що зустрічали. Грабували людей, ґвалтували жінок, палили хати. Людське життя стало безцінню.

Стир спромігся врятувати свою родину, бо оселя його стояла на околиці села, аж на узліссі, з протилежного краю села, звідки прийшли завойовники. І коли загуркотіла кіннота на шляху, заголосили жінки та запалали хати, усі, хто міг, кинулись навтьоки до лісу.

Люті лицарі ганялися за людьми і по лісових хащах. Лиш ті, хто добре знав лісові таїни, змогли врятуватися.

А хто знав краще ліс за родину Волина?

Кілька днів пересиділи вони усі в печері, яку Стир віднайшов колись давно, але нікому про неї не казав. Ніби знав, що таємниця придасться колись.

Дивна була та печера. Схована в хащах, вона вела у глиб пагорба, вхід до неї так закривали густі зарості ліщини й терну, що, навіть стоячи поруч, сторонній ніколи б не здогадався про її існування.

Всередині можна було помітити, що колись давно тут жили люди, бо великі важкі камені явно

було принесено до печери, аби палити між ними вогнище і готувати якусь їжу. Високо вгорі знайшовся невеличкий отвір назовні, через який проходило повітря і підіймався дим з багаття. Тут давним-давно ніхто не жив. Це видно було з пилюки на камінній долівці і плісняви на стінах пе-

чери. Поприбирали, позамітали, і родина Волина дістала доволі затишний сховок на якийсь час.

Як тільки світало, виходили збирати ягоди й горіхи. Добре, що хоч на це вже прийшла лісова пора. Але харчів бракувало, і за кілька днів Стир подався поночі до села. Повернувся на другу ніч, навантажений усім, що міг дотягти і що позбирав із розграбованої садиби. Ще ходив кілька разів ночами.

Одного разу Стир повернувся над ранок.

Вів за собою коня з сідлом, до якого приладнаний був лук зі стрілами й меч. Зайшов у печеру блідий, з міцно стиснутими устами. Обтерши довгі, вже трохи побиті сивиною вуса, що важко звисали до самого підборіддя, наказав негайно збиратись у дорогу.

Лицарі лишили в селі свою залогу: за якийсь час головна сила буде повертатись, а потім ніби йтимуть інші... Таке-от Стирові оповів односелець — з тих, що лишилися в селі і тулились серед поруйнованих обійсть.

Усе, що могли, навантажили на коня, посадили на нього ще й двох меншеньких дітей і подалися лісом куди очі дивляться. Йшли, маючи за дороговказ удень сонце, а вночі зірки. І отак вийшли на Озеро.

Для них воно видавалось звичайним лісовим озером, тільки що велике і кругле, а ще ж посередині й острівець. Узбережжя всипане дрібним білим піском, вода чиста й лагідна. За Озером

саме заходило сонце. Довколишню тишу порушував тільки кінь, що зайшов у воду і спрагло пив, голосно хлюпаючи й фуркаючи.

— Здається, ми прийшли, — сказала мати.

— Ні, Горино! — відповів Стир. — Ми прийшли у гарний край, справді тут і лишимось, але над Озером жити не будемо. Сюди кожен може приблудити, Озеро вабитиме людей... І не тільки людей. Ми оселимось неподалік від Озера, в лісі. Знайдемо добре чисте джерело і біля нього викопаємо колодязь, а згодом і хатку собі збудуємо... Але це почнемо завтра, а нині заночуємо тут, біля Озера.

Стриножив коня, пустив пастися. Діти назбирали сухого хмизу, Горина розклала багаттячко, почепила горщика з водою, заправила окріп лісовим щавлем та гречкою, якої трішки привезли із собою, грибами присмачила, які смажила тут-таки на вогні, настромивши їх на патички, і вечеря незабаром була готова.

Наступного дня зрання, тільки знайшли у лісі джерело, біля якого могли заснувати нову оселю, Стир узявся закладати курінь, де можна було б ночувати перший час.

Курінь Стир вирішив прип'ясти до розлогого дуба, з-під якого, власне, і витікало з іншого боку джерельце. Джерельце розчистили, зробили копаночку, і відстояна вода здавалась майже солодкою на смак, цілющою і живою. Крислатий дуб і так був прихистком від дощу і сонця, вітер

посеред лісу не мав їм дошкуляти сильно, але ж яке не є, а житло має бути. Оселя — основа родинного життя.

Отож зрубав Стир сім високих тонких сосон, швидко склав із них каркас для високого і широкого куреня і з допомогою Волина та інших дітей невдовзі вже виклав місце для ночівлі цілій родині. Якраз Горина і вечерю приготувала. Але братися до їжі ще було не час.

Розміркувавши, де ставитиме землянку, в якій можна літувати, і де будуватиме вже хату, в якій зимуватимуть, Стир водночас мав вибрати місце для капища.

Не привітавши богів, не піднісши їм жертви, хоч якоїсь, у перший день не можна було ні сідати їсти, ні ладнати нову оселю — добра не чекай.

Тож іще якийсь час забрало у Стира обладнання у протилежному від джерела і майбутньої хати кінці галявини, трохи вже в лісі, за дверима, місця для пожертв богам і лісовим духам.

Тепер усе було як слід. Батько родини приніс до жертовника потроху від кожної зготованої Гориною страви і попросив у богів захисту й опікунства та допомоги у новому житті своєї родини. Просив заступництва у рожаниць, у бога неба Сварога, у його сина Даждьбога та у грізного володаря блискавок Перуна, а також у бога багатства й худоби Велеса і у Мокоші — богині долі, матері врожаю, опікунки дощу, пологів і пряжі.

Поза тим мусив Стир умилостивлювати і темні сили, духів Мороку, щоб не прогнівити жодних богів.

Тепер можна було і самим потрапезувати.

За всілякими клопотами промайнув перший день.

Щойно розвиднілось, розбудив Стир Горину. Вона вийшла з куреня, розляглась догола і сім разів обійшла довкола куреня, звівши руки догори і благаючи неба допомогти родині, здоров'я і захисту від лиха. Потім вдяглася і викликала з куреня Стира.

Зготували сяку-таку їжу, підняли дітей і — до роботи. Узялися будувати хатку-землянку.

Знову, зберігаючи звичаї батьків, старанно дотримуючись усіх обрядів, Стир заклав перші сім колод і знову склав жертву богам... Радісно було для родини те, що й цю жертву прийнято, як і найпершу, бо вже на другий день під образами богів стало геть чисто.

А потім Стир поклав до капища і поціленого стрілою тетерука, не пожалівши зголоднілих дітей, бо з двох впольованих птахів одразу ж одного віддав богам, а ще грибів і ягід. І справи пішли дедалі краще й краще.

Робота кипіла. За кілька днів готова була землянка — це вже оселя! Потім усі гуртом взялися за будування справжньої хати. Життя невдовзі потекло спокійно й розмірено.

Волин, тоді ще зовсім хлопчик (минула лише одинадцята його весна), наступного ранку піс-

ля приїзду вже радісно хлюпався у прибережній воді. Потім узявся ловити рибу, і йому відразу ж щастило, як ніколи.

Хлопчик був у захваті від Озера. Менші його брати також весело гралися побіля води, сестри й собі охоче бродили мілководдям. Але такого захоплення, як у Волина Озеро не викликало ні в кого. Більше того, у Горини, його матері, воно будило навіть острах і бажання забрати дітей від води, яке вона в собі ледь тамувала. Мілина була широкою та пологою, але надто великим було Озеро, невідомо що могло таїтися в його глибинах.

— Ми не знаємо озерного життя, — казала Горина чоловікові. — Ми знаємо Ліс і його володарів та демонів, знаємо лісових мешканців, добрих і злих, знаємо, як з ними бути. Але ж ми ніколи не жили біля такого великого озера. Ні ми нічого про нього не знаємо, ні воно про нас.

Поки збудували на затишній лісовій галявині хату, до Озера також ніби звикли.

Звикли і до зачарованості Волина Лісом та Озером, і лиш останнім часом Горина почала знову непокоїтися, коли Волинові минув чотирнадцятий рік. Він був найгарніший з дітей і кучері мав такі чудові, що вище плечей ніколи їх не обтинали. І здавалося матері, що кожного разу після мандрів до Лісу й Озера, приносячи додому ягід та грибів, свіжої риби, яку ловив як ніхто спритно, він виглядає ще гарнішим.

І від цього раптом ставало матері не радісно, а страшно. Щось коїлося з її хлопчиком, щось відбувалося в лісі довкола їхньої родини таке, чому вона не могла дати ради, не могла пояснити, боялася...

— Це життя на відлюдді тебе так переймає, — заспокоював її Стир. — Раптом на тебе щось стало находити. Адже тут чудово! Ми прожили три роки напрочуд спокійно і легко. Ніхто нас не знайшов, не зачепив, лихо обходило стороною. Не гніви богів, лісових демонів і Тих, що все знають, Горино! Нас оберігає якась сила. Може й таке бути, я вже думав про це. Але ж оберігає, ми не повинні гнівити її, бо хтозна, що тут у лісі могло з нами трапитись...

— Я боюсь озера, боюсь русалок, боюсь водяників і віл, я всього зараз боюсь... Мені здається, що й зараз нашу розмову хтось слухає... Дослуховується до наших слів... Ні, треба тікати звідси, пора вертатись...

— Авжеж, дослуховується! Ось поглянь лишень — Волин зайшов тихенько у хату і сидить позад тебе на ослоні і слухає нас! — засміявся Стир. — Але не переймайся, я таки поїду в село, подивлюся, може, й справді вертатимемось...

Мати глянула на Волина, який уважно слухав батька мовчки, не додаючи жодного слова, не заперечуючи, але й не підтримуючи. Він заглибився поглядом кудись поперед себе, ніби бачив щось тільки йому одному видне

й відоме, ніби знав щось інше, ніж вони, знав більше.

Звечоріло. Крізь розчинені двері видно було, як зійшов на небо повний місяць. Вкладалися спати. Перед тим, як погасити каганця, Горина знову поглянула на Волина, і знову стало їй моторошно.

Він дивився на місяць, ніби відчитував щось із нього, невідривно й зосереджено, мати дивилася на його бездоганний профіль, на кучері, що спадали на плечі, на струнку поставу, і раптом страх поповз по всьому її тілу: «Він заворожений! Мій хлопчик заворожений! Я чую, як він чужішає, як думає про щось таке, чого я не знаю, не відчуваю, не розумію...»

Мати покликала його неслухняним голосом, і Волин озирнувся, як завжди, мить ще мовчав, а потім спитав лагідним, теплим голосом:

— Що, мамо? Ви мене кликали?

— Спати лягай, синку! Не дивись так на повний місяць, бо спатимеш зле. При повному місяці літавиці приходять до людей, русалки й віли, мавки і планетники, стрижні й вовкулаки! Стережися, дитинко, таких ночей, стережися!

— Добре, мамо, не хвилюйтеся! Я лягаю спати, я тут, з вами, і нікого більше! Замкнімо двері, і місяць не зазиратиме в нашу хату поночі, якщо вам лячно! Чи не так, тату?

— Лягай спати! Слухай, що мати кажуть! А як по правді, то так воно на краще — замкні-

мо двері, і нехай хатній дух нас стереже, як досі стеріг!

Наступного дня батько поїхав у їхнє колишнє село. Місяць був красень, і день видався гожий. Повернувся Стир через чотири дні з кіньми, яких позичив у давнього сусіда, і родина почала збиратися в дорогу.

Волин нічого не казав, але був смутний, і його настрій передався іншим. Збиралися важко. Нелегко було полишити нажите тут, у пущі, хоча водночас всі й раділи поверненню до села.

За ці роки війни минули. Про лицарів-войовників уже понад рік ніхто нічого не чув, почали забувати лихо, налагоджувати звичне життя.

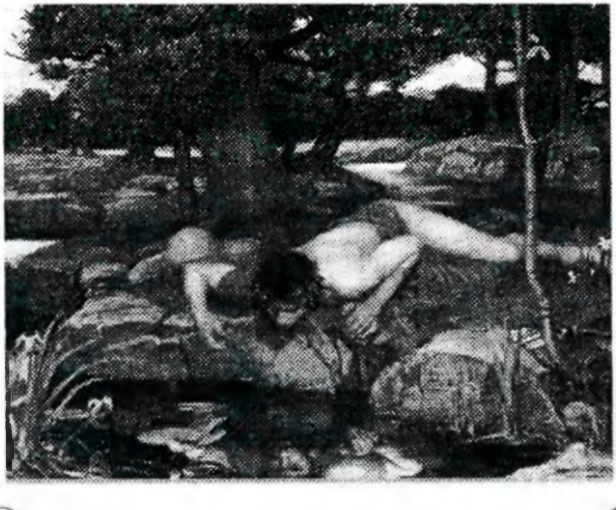

Шляхом прошкували знову купці, і село ожило й дихало, як і раніше.

Коли все зібрали, мати узялася варити вечерю. Вирішили востаннє повечеряти в лісі, переночувати, а вранці, зі сходом сонця, рушати до рідного дворища.

Волин ще вдень пішов з дому. Хотів востаннє наловити риби та поглянути на Озеро. Ще коли лиш доведеться сюди дістатись!

Він повернувся, коли сутеніло, повечеряв з усіма. Наловлену Волином рибу поклали у воду, аби взяти з собою в дорогу. Вечеряли надворі біля вогнища, було тепло і затишно.

Але мати знову помітила, як вдивляється Волин у місяць, як ніби повиває блідий серпанок дивного світла його обличчя. Близьке й рідне обличчя її сина раптом здалося їй чужим обличчям юного красеня, якого вона не знала. Рідне й близьке перепліталося в ньому з чужим, навіть страхітливим, хоч водночас манливим, привабливим.

Вона знову покликала його, і коли Волин повернувся до неї, раптом зрозуміла, що це відблиск багаття міняє вираз на обличчі її сина. Він усміхнувся звичною своєю спокійною, лагідною усмішкою, і їй стало враз спокійно і добре. Від нього линули тепло, сила, спокій. Впевненість — ось що було ще в її хлопчикові, впевненість, якої, знала вона, часто бракувало і дорослим чоловікам. Він вже мужніє, дорослішає, її хлопчик стає чоловіком, ось звідки

в ньому ці зміни, що її лякають, чого вона не впізнає в ньому. Він просто дорослішає.

Вона прогнала похмурі думки, як завжди згадуючи слова чоловіка про те, що їх хтось охороняє і боронить.

Утім, саме сьогодні під час збирання так усе не ладилось, що хоч і хотіли вони виїхати нині, проте це ніяк не вдалося. То малий проколов ногу сухою гілкою, наступивши босо, то перекинувся казан із юшкою, почали варити спочатку, то довелося перев'язувати і перетягувати в'юки з хатнім начинням, бо здавалось, що можуть розсипатись в дорозі...

Горині подумалось, що охорона скінчилась, що тільки-но почали вони збиратися до від'їзду, кинулися на їхню родину різні невдачі і підступні сили. Вона прочитала кілька замовлянь, плюнула через плече, зробила пальцями чарівні знаки. Ніби трохи легше стало, почало ладитися оте їхнє збирання. Але час втрачався, зрозуміло було, що не встигають нині виїхати, отож і вирішили: налаштуватись, а в дорогу — на світанку.

З тим і заснули.

Вдосвіта, коли прокинулись, Волина не було в хаті. Шукали його по всьому Лісі й на березі Озера, де він любив сидіти, дивлячись у воду, та не знайшли жодного сліду.

Того дня не поїхали, шукали його весь наступний день, гукали, як могли. Жодних відголосів.

Таємничо зникла водночас із Волином і риба, яку він приніс звечора і яку родина мала забрати з собою в дорогу. Цебрик з водою стояв як і стояв, але рибини в ньому жодної не було.

На третій день, однак, старша сестра Волина побачила на березі Озера, під розлогою плакучою вербою, що звисала над водою, дбайливо складену всю одежу Волина.

Сюди, здавалося, зазирали не раз, адже саме на цій плакучій вербі любив сидіти Волин, вдивляючись у озерне свічадо, але ж ніхто раніше не помітив одежі. Чому?

Чи він сам десь з'явився і поскладав свою одежу? Чи це хтось приніс її сюди і склав усе старанно і зумисно так, аби помітили?

Минув ще день. Мати плакала, діти також, Стир ходив як ніч. Потім уже не кликали, просто чекали над Озером.

Аж надвечір Стир підвівся і промовив:

— Його забрало Озеро чи хтось в Озері! То ж був Русалчин тиждень, коли я їздив у село, ми всі забули. Ми тут про все забули, а то ж був день Купайла і ніч Купальська, коли щез із хати Волин. І на місяць він дивився недарма. Видно, вже давно був зачарований, і коли ми зібралися геть звідси, Вода взяла його, Озеро забрало його в себе. А одежу лишили на знак, що він тут! Треба було одразу ж здогадатися, коли побачили, що риби у цебрику теж нема. Він забрав рибу із собою в Озеро.

Не можемо ні вимагати його назад, ні шукати більше! Не віддасть водяне князівство ніколи нічого, що забрало з землі, лиш розпиваємо Тих, що все знають, і наберемося знову лиха. А так — нас має оберігати вода і її мешканці, озерні й лісові духи. Вони-бо забрали нашого Волина, але мають допомогти тепер нам і надалі, як допомагали досі, коли ми пересиджували лихо отут у лісі.

Горина ридма ридала, але чоловікові слова подіяли на неї, і вона, хоч і плакала, проте не кляла озерний люд і лісовиків, а лиш складала молитви до Перуна і Даждьбога, до Руєвіта з Поревітом і Поренутом, аби сину її хоч у іншому світі, та було добре і щасно.

Родина Стира поїхала геть, оселилася знову у своєму ж селі і внезабарі зажила щасливо й багато, спершу часто згадуючи Волина, а потім дедалі рідше. Однак у пам'яті родини лишилося, що демони водяні й лісові забрали Волина і натомість заповзялися опікуватись цією родиною завжди.

Час спливав, і потроху забувся й жаль за Волином.

Його ж доля, однак, визначилась зовсім інакше.

Бо саме тієї миті, коли ступив маленький Волин босими ногами у води Озера, поглянула на нього з глибини Царівна О, Володарка Озера, і залюбилася, зачарувалася красою малого, вбачаючи в ньому майбутнього гарного леґеня, зовсім незабаром, усього лише за кілька років.

А що таке кілька років для Тих, що все знають? Що таке кілька років для Володарки Озера, вічно юної Царівни О, яка в оточенні своїх подруг-русалок, однак, нудилася і мріяла про кохання, вимріювала леґеня, який прийде колись до Озера і залишиться з нею назавжди.

Прийшов хлопчик. А вже так довго чекала Царівна О на леґеня, дуже й дуже довго, що, коли побачила хлопчика, враз зрозуміла: це той, хто зможе колись, як виросте, стати її коханим, пошукуваним нею упродовж вічного часу, в нескінченних вимірах позачасовості і позапросторовості, де переплітаються і схрещуються долі богів і людей, демонів і духів, звірів і птахів, природних з'яв і їхніх володарів.

Цей світ існував поряд із звичайним, в ньому і поза ним, всередині нього, в його глибинах і там, де немає нічого, а є лише вічне питання.

«Волин повинен буде лишитися зі мною, — загадала Царівна О. — Нехай поки росте! Нехай живе і росте поблизу Озера! Я навчу його любити Озеро, і Ліс, і все в ньому. Я навчу його ще задовго до того, як він зможе прийти до мене, я поведу його і приведу у наш безмежний і вічний світ!»

Царівна О вживала найрізноманітніших своїх чар, аби Волина вабило до Озера, допомагала йому ловити рибу, дбала , аби оселі його родини не торкнулась нічия лиха воля.

У злагоді й мирі жила родина Стира у лісі, і ніколи й нічого з нею не трапилось: на полюванні

завжди щастило, риба ніби сама йшла у сіті тому і тільки тому, що тут був Волин, виростаючи й гарніючи під чарами Царівни О. Вона змусила його задивлятися в озерні глибини, полюбити чисту прозору блакитнувато-зелену воду Озера, показувала йому з дна різні химерні й цікаві видива, коли він вдивлявся у воду, спрямовувала Волинів погляд на місяць, особливо коли той був у повні, і слухала, як хлопчик росте.

Час мав прийти, мав прийти її і його час, і Царівна О терпляче чекала, коли ж той час настане. Вперше вона явилася йому з дна Озера ніби маревом, немовби химерні лінії піску і води творили раптом на дні Озера, в яке вдивлявся, сидячи на плакучій вербі, дивовижно гарне обличчя — чи то жінки, чи дівчини, але таке миле, таке заворожливо знайоме, близьке, рідне, що хлопчик аж злякався свого почуття. Обличчя враз зникло, а Волин довго сидів, ще вдивляючись у воду, просто у воду, замріяно, захоплено і тривало. Марно чекав — не з'явилась більше красуня, але настрій лишився. Щойно минуло йому тринадцять. Він із подивом озирав себе, бо ж раптом швидко почав підростати, і раз по раз прислуховувався до себе, до свого росту, до того, що відбувалося з ним, у ньому. Ніби щось чув. Якусь музику. Таємничу, дивовижну, незнайому.

Потім вертався додому, сповнений невідомого почуття, але знав, що вдома нічого про це не скаже, ні словечком не обмовиться, бо... Не міг по-

яснити, лише відчував, що буде лихо, буде з цього якась біда для всіх, а надто — для нього. Це його таємниця. Та й що казати, як розповіси про миттєвий погляд блакитно-зелених очей красуні-дівчини з дна Озера, які збудили у ньому такий настрій...

Краще спати. Скоріше вкластися спати.

Волин швиденько влігся, заснув умить і приснився йому дивовижний сон.

Іде він, чи то ступаючи по воді, чи то линучи в повітрі, але не торкаючись тверді у дивовижному світі, де все навколо блакитне й густе, всі рухи повільні, м'які, плавні. І лише коли раптом поруч пропливла велика сіро-біла рибина, він збагнув, що все це діється у воді. Але дихає він тут легко, ведеться йому приємно, і коли поряд з'явилась ще рибка, менша, з червонуватими плавцями, він простягнув до неї руку, і рибка одразу ж припливла до його руки, ніби прилащилась до неї, а потім зиркнула на нього своїми риб'ячими булькатими очками і раптом усміхнулась.

«Оце так диво, риба сміється, оце так диво!» — подумки там, уві сні, вигукнув Волин, але якось враз розуміючи, що нічого дивного тут немає — риба до нього сміється, бо він тут свій, він тут усе знає, він належить теж до Озера, до них... І враз — зелені, легкі шати, розпущені хвилі довгого по п'яти волосся, ось вона йде, та, що усміхалась до нього з глибини, що вдивлялась так у нього коротко і так болюче пронизли-

во, так сердечно, так приязно, так по-своєму. І так страшно.

Ось вона йде йому назустріч, ледь усміхаючись, дивиться йому в очі, простягає руки, і він іде їй назустріч, легко і просто ступає, не шаріючись, не ніяковіючи і не соромлячись, просто йде собі до неї, бо зараз тільки вона одна вабить його, тільки вона з'єднала в собі те, чого він ще не знав, не почував, не доріс, не збагнув, але що вже на порозі, прийдешнє, неодмінне.

Він прокинувся у першому своєму насолодженні, якого трохи й злякався, але яким і запишався водночас, бо це означало, що він вже подорослішав, що ступив перший свій крок у світ дорослого життя, дитинство скоро закінчиться, почнеться юнача пора.

Царівна О була щаслива цієї ночі також. Вона прийшла до хлопчика вперше, показалась йому, і він закохався в неї, вона прийшла до нього уві сні, і він любив її.

«Він мій! — шепотіла вона. — Він буде мій! Мій назавжди!»

Їх було кілька русалок у цьому великому озері, і вони потай кепкували з того, що заманулося Царівні О.

Вирішила виростити собі коханця! Чи мало дорослих юнаків блукало тут? Чи мало їх залоскотали русалки, замучили пестощами, залюбили і кинули? Чи ж не була й Царівна О серед інших русалок? Чи не бачила за нескінченний

свій вік гарних парубків і чоловіків? Нащо їй хлопчик? Такий маленький, дарма що гарний?

Але це все шепотілося потай, а то й думалося мовчки. Однаково ж бо Царівна О була близька до Тих, що все знають. Отож таємниці від неї не могло бути, ледве їй заманеться знати чиюсь думку, бажання чи помисел.

Все, що було завжди, також колись було іншим. Царівна О в цьому озері завжди була Царівною. Бо прийшла сюди такою, якою мала бути Царівна, Володарка Озера, усього Озерного краю.

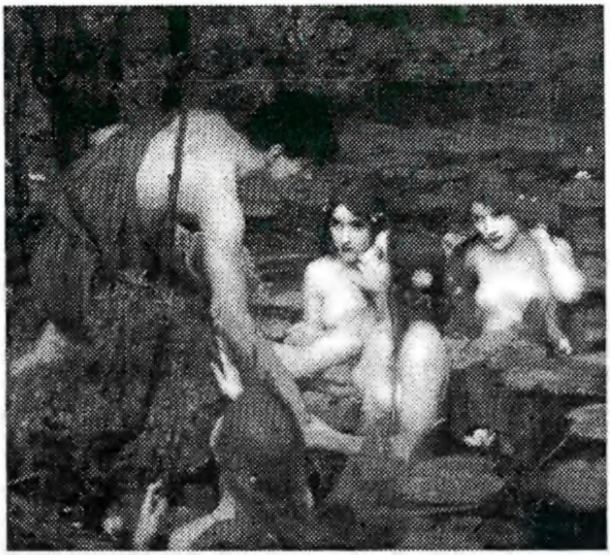

Русалки не пам'ятали про себе, не згадували, як були людьми, чому і як опинилися в Озері.

Чи просто втонула дівчина, чи себе згубила сама, чи насильно хтось їй у воді смерть заподіяв, але не було втопленицям спокою, жили вони вічно у водах озерних, неспроможні зректися власних гріхів, спокутувати їх і звільнитися від чужих гріхів, що спричинили їм таку долю.

Колись за таких ще давен, коли й роки не рахували і чисел не знали, красуня з глибокими блакитними очима мала брати шлюб із коханим їй парубком. Юні обоє, залюблені, батьки щасливі — пара хоч куди, на все село!

У ніч перед шлюбом щез молодий з хати, і ніхто ніколи більше не чув про нього. Мовби забрала його нечиста сила, демон заніс на край світу чи якась мара поглинула.

Щез юнак, а наречена його шістнадцятилітня стратила розум, чекаючи та шукаючи.

Так і ходила причинна потім селом, лісом — шукала й гриби — і все кликала свого нареченого, а кожну ніч, вкладаючись спати, готувалася до завтрашнього весілля.

Кожного дня зранку шукала хлопця у його батьків, у своїх родичів, по селу, а потім ішла в ліс.

Згодом почала вгадувати, що з ким станеться в селі, пророкувати смерті, одруження, біди й радощі. Її стали боятися. Від погляду її тіка-

ли, бо мала очі, як дві сині свічки. Палали так, що й у темноті видно їх було.

Одного разу прийшла додому — батьки вже звикли за два роки до біди — і раптом спокійно й тихо каже: «Я вже знаю, де він. Завтра піду до нього, так що ви не ображайтесь, тату й мамо, якщо раненько вийду, може, й не попрощаюсь, не встигну, бо шлях мій далекий».

Батьки думали, що то все звичні її примовляння. А вранці не знайшли її в хаті.

Хтось з селян згодом надибав одежу її біля ставка та сказав батькам. Шукали і в ставку, і в озері поблизу. Та за нею пропав і слід.

Нареченого ж її залоскотали русалки, залюбили до смерті, коли він пішов поночі на ставок неподалік від хати сполоснутись прохолодною водою, бо не спалося йому перед весіллям.

Хлопець був гарний, ніч місячна, русалки гуляли. Не вберігся, забрали з собою, залюбили. А щоб не зчинився у селі галас навколо ставка, щоб не почали їх ловити та ганяти, занесли його підземним переходом у далеке озеро і там кинули на дні, зарившн в пісок.

Причинна вийшла з хати ще поночі і рушила до ставка. Роздяглася і пішла у воду. Русалки ховалися від неї, боялися її, бо раптом у воді вона вчула себе вільно і легко. Розум до неї повернувся, тільки інший — глибший, всевідний, потойбічний, яким вона жила ці два роки, аж поки лісовики сказали їй іти у ставок. Це її шлях.

Вона пройшла дном до найглибшого місця, де причаїлися три русалки, що жили у ставку, і спитала: «Де він?»

І русалки мовчки, ні слова не кажучи, повели її глибинними ріками до того далекого озера, на дні якого у піску лежав її наречений.

«Ідіть геть!» — сказала вона русалкам, і ті поспіхом подалися назад, до свого ставка. Вона вже не могла мститися їм, це було їхнє — полювання на юнаків, поночі особливо, затягати на дно, залюбивши, залоскотавши до смерті.

Вона вже належала до цього світу і від певного часу не могла мати до цього світу людського зла. Лиш почувала свою силу і зверхність тут, вона знала все і про них, і про себе, і про нього. І навіть про те, що буде.

Вона знайшла свого нареченого, але то вже був не він, і вона не була тією, що очманіла від втрати коханого два роки тому. Вона була тепер своєю у цьому підводному світі, але вона мала знайти його і знайшла, їй стало спокійніше. Вона дивилась на нього, силою погляду свого зробивши його неспотвореним, відтворивши таким, яким він був колись, і чекала, доки прийде до неї сила, її нова сила, яку вона лише передчувала в собі, заклинаючи себе на долю русалки.

Його вона вже не оживить і любити його не зможе. Бо його любила жива, юна дівчинка, а до цієї мешканки підводного світу має прийти натомість щось інше, нове, щось таке, що скорі-

нило б залишки колишнього жалю і оживило замулені паростки того, що колись було в ній коханням, яке так і не дістало свого вивершення у людському єднанні закоханих.

З цього й витворилась ота сила, що розвинулась у ній зараз — невтоленна жага, яка ніколи не втамується, вогонь, що палає вічно, закутий у водяні ґрати, тепер спрямовуватиметься на інше.

Вона сиділа, розпустивши коси над колишнім своїм нареченим, цілу ніч, і коли перший сонячний промінь пробив водяну твердь і дістався глибини, осягнула, що має робити.

Вийшла на берег і пішла лісом, аж доки не надибала гарну галявину неподалік від озера. Край галявини височів дуб з широкою розлогою кроною. Вона спитала його, і він ствердно зашелестів листям: «Звичайно, Царівно Озерна!»

Тоді вона вернулась в озеро і винесла з води того, хто був її нареченим, несла легко, як пір'їнку, до тієї галявини.

Під дубом змірила очима шмат землі, і земля розступилася. Вона поклала туди тіло хлопця, підняла над ним руки, і земля закрилась тієї ж миті, ніби нічого й не було тут ніколи.

Тоді вона взяла в жмут довгу косу свою і, стиснувши, полила водою з озера землю, де спочив її наречений. Повернулась, глянула туди, простерши руки, і враз з-під дуба забило

джерело свіжої, прохолодної, цілющої води. Води життя!

Хтось знайде його — матиме щастя, хтось напʼється з нього — довго житиме, хтось торкнеться його, омиється в ньому — пропадуть хвороби!

Не зберіг юнак свого життя, занапастив і наречену несамохіть. Але почуття його були щирі й правдиві, і дівчини тієї, що так його любила, також. То нехай у пам'ять про те кохання, про силу його і пристрасть невтамовану б'є джерело життя!

А потім вона вернулась в озерні води і вже дуб прошепотів їй: «Царівно Озерна», — бо вже всі знали, а надто Ті, що все знають, що саме вона буде Озерною Царівною, Володаркою Озерного краю, житиме в тому, яке називатиметься у їхньому світі Озером, й ім'я в неї буде Царівна О.

Вона стала Неподільною Володаркою Озера, а з плином води і нескінченної зміни пір року, бо часу не існувало в тому світі, володаркою всього Озерного краю, цілого розсипу озер у поліській пущі.

Русалки знали, що, відколи Царівна О наблизилась до Тих, що все знають, опиратися її бажанню чи волі безглуздо. Вона є законом озерних вод, навіть не її слово, а сама вона.

Отож у тому, що Царівна О вибрала собі хлопчика, крилась якась неосягненна русалкам таємниця, яку знала лише Царівна Озерна.

Завжди мало бути так, як вона веліла.

Після першого разу вона ще і ще показувалась Волинові з води, вони подовгу дивились одне на одного крізь озерну товщу. І потім він приходив додому замріяний, замислений у своє, дивився на місяць, кликала його мати. Але з ним усе було намарно.

Уві сні він знову раз по раз зустрічав її у зелено-блакитному просторі озерної води, розчинявся у її пестощах, поринав у забуття в ігрищах і забавах із нею, був щасливий, наповнений новим життям, іншим світом.

І прокидався втомлений, спокійний, заглиблений у спогад приємного сну, у приємнощі за-

доволеної плоті, у радість від спілкування з тією, котру він вдень тільки й мріяв зустріти насправді.

Бо то все був лиш сон. Він знав, що сон був ніби й не сон, бо все повторювалось, продовжувалось, плинуло так, як буває і в справжньому житті. Але ж він прокидався і нічого поруч не було, нікого не було, він був у лісовій хижці, яку збудували батьки, поряд спали сестри і брати.

Волин підводився, снідав щось і рушав у ліс. Його справою були переважно полювання та рибалка. Хіба що батько згадає допомогти у майструванні. Але з тим цілком справлялися й менші брати, а Волинові лишалися Ліс та Озеро.

Йому минуло чотирнадцять, він витягся, змужнів, але водночас у рисах його обличчя й постави лишалася ще загострена, навіть болісна тонкість, напруженість ще не розквітлої квітки, яка ось-ось із пуп'янка вибухне повним цвітом, але ось-ось.

Коли Стир задумав їхати в село і перебиратися з родиною назад, у стару домівку, Царівна О зрозуміла, що саме тепер вона повинна забрати Волина назавжди, негайно. Бо як відвезуть його геть від Озера, там чари її розвіються і зникне з його свідомості її образ, зустріне він, підрісши, якусь юнку і ніколи більше, ніколи — до Озера.

Ні, цього вона не допустить!

Русалчин тиждень ішов, надходив Купальський день — саме для Волина. Тому й затягнув-

ся від'їзд родини, тому й не ладилося в них усе, коли почали збирати речі.

Відколи батько Волина поїхав на розвідки у колишнє село, і почався саме Русалчин тиждень, кожної ночі забирала Царівна О Волина уві сні на Русалчине свято, танцювали з ним русалки, вплітали йому квіти у волосся, цілували його, сміялися, жартували.

Але Царівна О дивилась пильно, і наказ її був — щоби жодна не примірялася до юнака, жодна! Крім неї!

Вранці Волин не знав, чи був на Озері, чи знову снилося йому. Але це вже було неважливо, — сон ставав реальністю, реальність сном. Все справжніше, цікавіше, веселіше, повніше жилося йому уві сні, в русалчиному світі, і нудно й буденно з батьками, в родині, де нічого нового, всі дні однакові, завжди сірі, хоч і сонце світить, і квіти навколо, і птахи співають.

Не полишала його Царівна О і взимку, хоч це було їй важко. Взимку вона мала спати, як і весь водяний світ, притаївшись на теплому дні у лагідному пісочкові. Але цих кілька зим Царівна О мала час від часу пересилювати свій віковічний сон. Це йшло від Тих, що все знають. Тому й Царівна О знала, як повинна вчинити, що загалом станеться, і мала певність, що все це важливе й необхідне лісовому й озерному майбуттю. Отож і підводилась серед сну, відчуваю-

чи, як довбає хтось згори лід, і дивилась на Волина з ополонки.

А потім, коли Волин вертався додому, засинала й сама і приходила до нього уві сні, з якого не хотіли прокидатися ні вона, ні він. Хоч сни їхні були далекі один від одного, але снили вони одне й те саме.

Напередодні того дня, коли мав повернутися Стир, Царівна О вийшла з води і заховалась у густій кроні плакучої верби. Коли Волин прийшов до Озера і почав вдивлятися у воду в знайомому місці, вона гукнула його нечутним гуком. Тільки він міг почути її голос, своє ім'я, вимовлене нею.

Озирнувся і побачив її неподалік, майже поруч. Визирала вона з буйнозеленого віття іншого дерева. Саме лиш обличчя променилося до нього.

Він, було, злякався, відтак зашарівся, потім, вдивляючись у неї, спитав:

— Ти мені снишся чи це справді ти? Чому я тебе знаю і не знаю? Хто ти?

— Я — твій сон. Тільки зараз я — насправді. Я — твоя мрія, тільки зараз ожила. Я — те, чого тобі особливо бракує, чого прагнеш і чого ти зовсім не знаєш...

— Чому ти ховаєшся? Підійди до мене, я хочу торкнутися тебе і переконатися, що ти — не сон. Я бачив тебе у водах озера, уві сні. Але ніколи отак-от живою. Звідки ти?

— Ти знаєш мене дуже й дуже добре, торкався мене не раз. Ми давно близькі з тобою, тільки ти ще не знаєш, що сон — це більша правда, ніж ява, і те, що ставалося з тобою уві сні, має більше значення для тебе, ніж те, що ти робиш удень... Зійди з дерева і йди ось туди, на галявину. Тільки не озирайся. Я також прийду туди.

Волин слухняно зліз із дерева і подався на галявину. Серце в грудях у нього тьохкало, щось лякало його, але непереборна сила вабила його вперед.

Вийшов на галявину, поглянув, а вона враз — і стоїть за кущем, звідки й узялась, невідомо.

— Тепер лягай на землю горілиць, заплющ очі і пригадай свій останній сон. І не бійся, нічого лихого з тобою не станеться!

— Я не боюся, — сказав Волин, намагаючись говорити твердо, хоч губи його не слухались. — Просто хочу знати...

— Зараз усе знатимеш. Лиш роби, як я кажу...

Він ліг на землю горілиць і заплющив очі. І враз побачив її перед собою. Вона сміялась до нього, йдучи крізь товщу води, узяла його за руку і повела кудись, де він ліг на встелене м'якими водоростями ложе, а вона — поруч...

Це снилося вчора.

Він розплющив очі. Вона лежала поряд, обіймаючи його лагідно, ніжно пестячи, цілуючи... Трем пішов його тілом, завирувала кров, він зно-

ву заплющив очі — сон продовжувався, змішуючись з реальністю. Вона пестила його там, на озерному ложі, серед водоростей, і тут — у лісі на галявині, у затінку розлогого горішника.

Круговерть сну і дійсності тривала довго, і коли Волин прокинувся, котилося вже під вечір.

Втомлений, але спокійний, впокорений, все ще весь у загадці — хто ж вона і що це з ним коїться, пішов Волин на Озеро. Сітка, яку він поставив, була набита ущерть рибою. Забрав її і поніс додому, ледве несучи ту рибу. Стільки ж він витягнув одного разу взимку. То був день його народження — саме виповнилося чотирнадцять. Кінець січня був сніжний, але лагідний, мороз несильний, сонце світило, все сяяло у лісі.

Він прокинувся вранці веселий, бо цей день віщував йому приємності. Щось-таки та зготує мати незвичного на його честь. Пішов тоді по рибу, прочистив ополонку, зазирнув у воду, і раптом з-під води показалось оте її обличчя, досить виразно. Усміхнулось до нього, щось говорило, а потім зникло.

Ледь запустив тоді Волин сітку, як набилась вона рибою вщерть. І вже за годину ніс він ту рибу додому. А коли мати узялась готувати юшку, то в одній рибині всередині знайшла великий золотий перстень з діамантом.

Радості в родині було чимало тоді. Казали — це Волинові буде на весілля колись. Але потім подумали та й вирішили, що краще буде, коли

лихі часи минуть, десь продати того персня купцям та купити пару коней, бо ж родина стільки бідувала. І ось нарешті боги змилостивились над її бідами і щастя повертається до їхньої родини!

— Треба жертви богам! — сказав Стир. — Усіх треба вшанувати, усіх! Хто не дав би це, але вшануємо усіх!

Вшанували. То було давно. Тепер Волин ніс рибу додому і на мить загадав, чи не знайдеться чогось і зараз у якійсь рибині. Але враз відчув, що ні, що інший зараз день, що вже знайшов він те, чого найбільше бажав, хоч і не знаючи, що вимріював. «А решта — байдуже! У кожному разі — байдуже! Вона не сказала, де живе, але має бути неподалік. Не випадково я бачив її і вона мені снилась, бо живе десь тут, над озером, тому через воду і снилась. Мабуть, також родина утекла звідкись і отак-от оселилась, як і ми. Вона не набагато й старша за мене. За кілька років я міг би з нею одружитись. Треба знайти її, де вона живе і хто вона! Але хто б вона не була — чудова, красуня, найкраща в світі, я її кохаю!»

За вечерею надворі Волин дивився на повний місяць і бачив у місячному сяйві її обличчя. Волина ніби й не було в хаті, не він сидів поряд з батьками, братами й сестрами за вечерею при місячному сяйві, а лише його оболонка, лише його тінь, а справжній він був десь далеко, десь там, де в єдності з коханою відчув себе іншим, новонародженим, справжнім і вкрай далеким від дому.

Волин любив свою родину: батьків, братів і сестер. Так сталося, що попереднє покоління — батьки його матері Горини і батька Стира — рано повмирало. Горина і Стир в обох тих родинах були пізніми дітьми, і Волин ледве пам'ятав лише одну бабусю, оту батькову матір, яка ще жила з ними кілька років, вчила його знатися на лісових травах і ягодах, любові до лісової й води і померла, коли Волинові було дев'ять років.

Залюблений у ліс, він виростав ніби тихим, а насправді дуже пристрасним, чуттєвим, сповненим глибоких переживань, але стриманим, втамованим, ніби вогонь у ньому ще мав тільки колись виявитись і спалахнути яскравим полум'ям.

Спалахи буйного веселого настрою, нестримної клекотливої енергії ставали чимдалі рідшими, відколи родина Стира приїхала в пущу, а потім і зовсім зникла. Волин якось мінявся, ставав іншим, не схожим на себе ранішого.

Батьки вважали, що він росте і тому міняється, як кожна дитина, а він ставав тихим і лагідним. Це спершу дуже тішило матір, аж доки вона не помітила, що за лагідністю і спокоєм, за врівноваженістю її підлітка-сина криється заглибленість у себе і в щось інше, у якусь таїну. Але поступово до того звикла, хоч інколи й лякалась виразу синового обличчя.

А Волин любив їх, таки любив, але теплим і далеким відблиском врівноваженого почуття, схожим на світло далекої зірки. Любив якось

мудро, дуже по-дорослому, без дитячих ніжностей і витівок, без потреби батьківської опіки. Просто любив, як своїх близьких, як тих, ким він жив і кому завдячував своїм існуванням. Але не було в ньому глибинної любові, не було спалахів емоцій, уважливості.

Була рівновага і тепле несильне світло, постійне, незмінне, але далеке. Він ніби прощався з ними, ніби вже тут і не жив. Це було тимчасове життя, його попереду чекало щось посправжньому важливе, ґрунтовне, глибинне, те, що мало стати сутністю його істоти.

Звісно, так не думав, не так просто почував, але в тому сум'ятті почуттів, які його переповнювали особливо в той останній тиждень, найбільш виразним було, мабуть, саме це почуття.

Він уже прощався з родиною, тому й був особливо лагідний.

Щойно всі в хаті заснули біля пов'язаних клунків, з якими вдосвіта Стирова родина повинна була забиратися назавжди геть від цієї хати, від Озера, від цього безлюдного куточка пущі, як розчинилися двері в хату, доти міцно замкнуті батьком на дерев'яний брусок, і увійшла сюди Царівна О, а на нею ще чотири русалки, усі в вінках, довгі їхні коси заквітчані були підводними водоростями, лататтям та лепехою, жовтими водяними квітами та білими лілеями.

Мовчки підійшли вони до сплячого Волина, і легко, мов пір'їнку, підняли його з ліжка, і по-

несли. Він навіть не ворухнувся, коли його підіймали, не прокинувся, коли несли його чотири русалки, і Царівна О дивилась, ідучи поряд, йому в обличчя і гладила його кучері. Він тільки радісно усміхався крізь сон, в якому бачив усе те, що відбувалось насправді, і дотик її пальців справляв надзвичайну приємність. Це був сон із снів, кращий, ніж прекрасна дійсність!

Вони вже виходили, коли в цебрику на кухні заплюскалась раптом риба. Тоді Царівна О повернулась, побачила той цебрик із рибою, усміхнулась і підвела руки, посилаючи погляд в куток хатини, де стояв цебрик.

Враз одна за одною почали випливати риби з цебрика просто в повітря, ніби було воно водою Озера, і попливли, спрямовані далі помахом Царівни О, в напрямку до Озера, куди прямували зараз і русалки зі сплячим Волином на руках.

У хаті ніхто не прокинувся, всі спали міцним сном, і коли увесь гурт вибрався назовні і пройшов кілька кроків по двору, — рибини вже пливли попереду, вишикувавшись одна за одною, — Царівна О повернулась обличчям до чотирьох русалок, що несли Волина, і, простерши руки, немовби підняла усіх в повітря, і сама піднялася з ними, і вони знялися високо над лісом, не випускаючи з рук Волина, що й далі усміхався вві сні, полетіли, і за хвилину м'яко опустились на берег Озера, в той час як рибини одна

за одною безшумно ковзали у воду, зникаючи в озерних глибинах.

Волина м'яко поклали на землю, русалки відійшли від нього. І знову, ставши навпроти і спрямувавши погляд в його обличчя, Царівна О простерла руки. І враз Волин прокинувся, а може, напівпрокинувся, але розплющив очі і підвівся.

Повновидий місяць слав своє золотаве світло навсібіч і так щедро, що вода в озері, і приозерний пісок, на якому зараз стояв Волин в оточенні русалок, і навіть листя дерев і кущів, навіть трава — усе було залите цим золотим серпанком і здавалося позолоченим. Темною позолотою відливала озерна вода. А вже волосся русалок мінилося усіма відтінками кольорів — зеленого, синього, білого, рожевого, блакитного — і враз спалахнуло золотом, що серед ночі кидало відблиски і на їхні лиця, а квіти і трави, якими заквітчані були коси русалок, здавалось, наповнялися соками, ніби розквітали наново.

Дивовижно прекрасною була ніч, серед якої стояв зачудований Волин, наче й не здивований, не збентежений тим, що п'ятірко гарних дівчат стояли довкола нього зовсім голі, усі напівприкриті лиш довгими розпущеними косами.

Певне, йому й зараз здавалося, що він спить, що це черговий сон, який був сном і не сном, казкою і правдою водночас.

— Сьогодні свято, — сказала Царівна О. — Сьогодні найбільше свято року — Купальський день. Ти святкуватимеш з нами, Волине! Роздягайся. У нашому святі одежа зайва. Ти повинен бути просто Місяця й Озера, як і ми!

Волин усміхнувся, не здивований, не засоромлений, і почав було скидати сорочку, але тут підбігли до нього дівчата-русалки, помічниці Царівни О, і вмить він стояв уже голий, а вони заквітчували його волосся, одягали вінка.

Враз Волин почув ніжну, глибоку, тремтливу й манливу музику, яка сповнила його передчуттям радості, наповнила світлом і простором

його душу, і ще за мить він кружляв у танці з русалками, вдивляючись в очі Царівні О, яка не відводила від нього погляду, дивилась на нього закохано і здавалась зараз майже такою, як він, юною дівчинкою, яка, не соромлячись своїх почуттів, щасливо дивиться на свого коханого.

Це вже було колись чи ніколи, це ще буде колись, і з ким, і як? Волин був щасливий, тонучи в цьому погляді, тонучи насправді, бо вже кружляли вони, чимдалі ближче до Озера, потім торкаючись води, потім до половини у воді. Але танець не припинявся, музика звучала дедалі манливіше, і ніби стиралася межа між повітрям і водою, бо не хлюпала, не плюскотіла вода, а ніби розступалася перед ними, під ними. А вони входили все далі й далі, врешті танець продовжувався у глибині Озера, і Волин, не відриваючи своїх закоханих очей від очей Царівни О, розчинявся в них, народжувався іншим, дорослішав і дитиннішав водночас, забував про все земне, минуле, родинне і чув тільки одне — кохання, жагу, пристрасть, яка чекала його попереду, і вічний танець.

Потім інші русалки зникли і кохання оповило його й Царівну О в озерних глибинах, і минув час.

Він спав, зморений, там, у глибині вже, та вона незабаром збудила його — ходімо, пора, бо іншого такого дня не дочекаємось ще довго, лиш через рік. А зараз — треба!

Він хотів спати, хотів врешті виспатися, розпружитись, забутись тут з нею, тут біля неї, тут у неї... Ще ж була ніч! Але вона була Царівна О і зналася з Тими, що все знають. Волин ще не тямив цього, але розумів, що має слухатись її, бо вона тут Володарка. Тому встав і пішов з нею.

Дивно було рухатися, чи, власне, йти у воді, по воді, дивно і прекрасно, легко, просто. Чи, може, це з нею все легко і просто зараз, все чудово, бо тут — кохання?

В якомусь місці вони зупинились, а доти йшли, тримаючись за руки. Царівна О вела Волина, і коли зупинились, вона відштовхнулась легко від дна і вмить разом із Волином опинилась вже на поверхні Озера, і вони спрямували свій шлях до берега. Пливли легко, без будь-яких зусиль, як дихали. Внезабарі вибрались на берег і подались у темну гущавину лісу.

— Тут має бути, неподалік! — шепотіла Царівна О.

Шепотіла, бо голос міг би зрушити тишу, а шепіт був закликом, призначався лише одному. А може, це був і не шепіт, може, він чув її слова, хоч вона їх і не вимовляла, просто переходила думка від одного до іншого. Бо ж голос кохання чується поза словами.

Вони йшли серед ночі лісом, і Волин несподівано для себе розумів, що шепоче дерево, коли проходили повз нього; про що шумлять трава, листя кущів.

Кожна з'ява природна мала свою мову, свої справи, своє життя. І зараз усе це відкривалось Волинові. Йому здавалося, що він завжди розумів цю мову, що завжди розумів Ліс. Але тільки тепер він таки насправді розумів геть усе.

Дерева й трава шепотіли про гарну ніч, про лагідний вітерець, про завтрашнє сонце, про вологу і майбутній дощ.

Кущ глоду роздумував про те, як набухають у нього ягоди, які вони будуть гарні і червонобокі, і як їм треба вологи і сонця, але не забагато, і як їх треба оберігати від зайців та білок і всіх бажаючих обдирати ягоди завчасу, і страхав своїми колючками.

Ліщина шепотіла про спілі коричневі горіхи і пухнастих рудих білок, про те, що слід їй ширше плодитись і розпросторюватись, що найкраща і найважливіша в лісі — це горіхова родина, бо ж горіхи — головне багатство лісу.

— Ось воно! — прошепотіла Царівна О і вказала пальцем на м'яке червонувате світло, що дивом дивним лилося звідкись з-поміж кущів. Серед темені лісу і пронизливої жовтизни місячного сяйва м'який, але яскравий колір іншого світла вочевидь був дивним.

Вони підійшли ближче, і раптом серед кущів, між високих лапатих вигинів папороті, що здіймалась у зріст Волина, впала в їхні очі надзвичайно гарна велика червона квітка, від якої

і струменіло у темряву Купальської ночі оце дивне червоне світло.

Тонкі ніжні пелюстки квітки ніби переплітались одна з одною, ніби також струменіли вгору зсередини, мов язички полум'я, жовтуваті, червонуваті і темно-червоні, сплітались вони у ніжну гаму добірних барв, поєднання яких і творило оце світло.

Волин ніколи не уявляв, що квітка може випромінювати світло. Світилось усе довкола так, ніби запалили серед ночі маленького каганця, який горить таким яскравим червоним вогнем.

Напрочуд привабливою була квітка. Коли дивитися на неї, здавалося, що вогонь цей зігріває, заспокоює, лікує і голубить, знімає усі тривоги.

— Зірви її, — сказала Царівна О. — Це твоя ніч. Віднині ти будеш Княжичем Озера, і квітка папороті додасть тобі міці й сили, чудодійних спроможностей, про які я й не знаю, і ти ще не знаєш — ніхто не знає до наступної миті, коли ти зірвеш її. Навіть Ті, що все знають, ще цього не знають, бо цього ще нема. Той, хто зірве її, стане іншим. З такого, яким він є, розвинеться враз у такого, яким він і тільки він міг би бути і може бути. Отож з цією квіткою ти станеш, яким лиш мріяв би стати, але ніколи б не став, якби був звичайним.

— Ого! — озвалась сова у лісі. — Вже час! Ого!

— Поспішай! — прошепотіла Царівна О. — Бо це можливе тільки серед ночі і тільки серед

ції. А вже повертає на ранок, чуєш — сова попереджає!

Волин ступив уперед. Якусь мить ніби вагався, але це десь усередині, ще просто якісь залишки його людського єства ворушились у ньому, ще блискавкою майнула думка про родину, про себе в ній. Але то була блискавка, а не думка, і наступної миті, озирнувшись і зустрівшись із очима Царівни О, з очима кохання і вічного блаженства, пристрасті і знання, він простяг руку і зірвав квітку.

І враз ніби вибух струсонув кущем папороті, і Волин піднісся вгору, тримаючи квітку, від якої все ще струменіло червоне світло і осявало доволі велику частину лісу. Враз довкола куща папороті зібрались найдивніші лісові створіння, ті, кого Волин досі ніколи не бачив, а лише чув про їхнє існування: лісовики, планетники, літавиці, мавки і стрижені, русалки і змії, вовкулаки й упирі, куці і куцики та багато інших, більших і менших, які мали більш чи менш людську подобу або творили поєднання людини із звіром, якот вовкулаки, що були ніби люди із вовчими мордами і порослі шерстю, а інші — ніби вовки, але з обличчям людини, подібним до звірячого.

Лісовики були напівцапками, від половини порослі шерстю і з копитами; подібні до них, тільки багато менші і з ріжками, були куці й куцики; з-поміж чарівних зміїв були й такі, що зовсім схожі на людину, в якої тільки важкий

хвіст з лускою ріс ззаду, а під руками складені були перетинчасті крила, і обличчя було з видовженими вперед щелепами і довгими губами, під якими поміж двох рядів тонких і гострих зубів миготів тонкий роздвоєний язик.

Всіх не міг водночас розрізнити й побачити Волин, що, злетівши вгору з квіткою папороті, спокійно застиг над ними в повітрі. А лісовий люд усе прибував, і не було числа йому. Гурт цей зібрався так швидко, що Волин не встиг опам'ятатися, як старий лісовик із довгою сивою бородою — Володар Лісу, зрозумів Волин, саме він і є! — змахнув палицею і гукнув: «Це він, Княжич Озера! Це він, новий у нашій родині!»

— Це він! — загукали всі, і голоси їхні були радісні й приязні, вони махали руками, плескали в долоні або тупотіли ногами, одне слово, зчинився святковий шум.

Царівна О стояла між них мовчки, вдивляючись у Волина, легенько плескала в долоні, аби не відставати від інших, і Волин вже знав усе.

Зависши у повітрі над Лісом, він раптом відчув, що знає усе про всіх тих, хто вітав його унизу, знає, хто що може, хто чим володіє, хто що робить і чому, зрозумів, що царство Лісове й Озерне підпорядковане законам і правилам, як і скрізь, тільки все тут інше.

І він тепер належить до цього царства, і в нього є своє призначення, свої обов'язки і свої можливості.

І житиме він в Озері, і розділятиме владу над Озером з Царівною О. А позаяк прийшов у цей світ ще не до кінця зрілим, ще ледве юнаком, то і за становищем в Озері він буде другим після Царівни О, і лишиться тепер вічно юним.

Так він подумав про себе — вічно юний. Але й сильний теж — Володар Озерного краю.

Враз ще щось вибухнуло в папороті, і вже Волин стояв біля Царівни О, і не було більше нікого поряд, а квітка, яку він тримав у руці, дотлівала, однак вогонь її не гас просто, а ніби входив у Волина, аж доки наступної миті уся квітка мовби розчинилась у руці Волина і щезла, і він відчув у собі нові незнані сили.

— Ходімо! — сказав він Царівні О. І вже без неї легко піднявся у повітря, і, тримаючи її за руку, сам перелетів до Озера, почуваючи, що лет його, Озерного Княжича, обмежений, що лиш на певній відстані від Озера він може літати в повітрі, але ж і чув, що може і що зараз може, і полетів.

Над Озером він вже жартома нахилився і пішов згори, з височини у воду плавно, граючись, випробовуючи своє пружне тіло, і вона радісно йшла за ним. Пора було спочивати, бо вже сходило сонце.

У Волина почалося нове життя. Життя Озерного Княжича.

Зараз він прокинувся зі свого зимового сну і виплив на поверхню озера, щоби почати довгий, веселий і повний життя період теплої води,

приязною повітря, зеленого лісу, квітів, ягід і кохання.

Його буття складалося у цьому химерному світі щасливо і бездумно. Він не пам'ятав нічого про свою родину, тільки десь у потаємних глибинах нової свідомості лишалося, що він був колись смертною людиною.

Але виглядало це як давня казка про колишнє Озерного краю, яку розповідав улюблений приятель — величезний старий сом, що жив у Озері.

На ньому Волин любив їздити верхи, тягав його за вуса, дражнився і хапав старого за хвіст. Але робив те все з приязню, бо старий був мудрий і добрий і також любив Волина.

В озері всі створіння корилися Волинові, він справді став тепер другим Володарем Озера після Царівни О. Інші русалки забрались з цього Озера до інших, менших озер. Була це воля Царівни О, просто жіночі ревнощі чи веління високих сил — байдуже. За ними Волин особливо не шкодував, а як ставало нудно, навідувався часом глибинними підземними протоками і до них у гості. Озер у цьому Краю було багато, підводних рік також, зараз навесні Волин зібрався робити обхід усіх озер, відвідувати знайомих, приятелів і товаришів з їхнього світу. Це були веселі справи. Зустрічі після розлук завжди приємніші, аніж набридливе спілкування з одними й тими ж.

Їхнє співжиття в Озері з Царівною О мало дивний і своєрідний характер.

Волин потрапив до Озера, ставши його Княжичем, ще зовсім підлітком і в шалах першого свого кохання, пізнання розкошів і чуттєвих під несень ставав дорослішим щотижня. Так що у пізньоосінню пору, коли почало замерзати Озеро і всі готувалися до зимового сну, він став уже доволі дорослим юнаком, молодим чоловіком, якому за людськими законами вже й женитися не гріх, а навіть і пора. І кохання його з Царівною О було глибоким, справжнім, сповненим усіх принад нічних шалів подружжя, яке стало до шлюбу усього два-три місяці тому.

Він не дуже мінявся зовні. Все такими ж лишалися очі, волосся. Риси обличчя були так само загострені і тонкі, але мужніші, більші, твердіші, погляд осмисленіший, вагоміший, впевненіший.

Молодий Володар Озера і Озерного краю, він мав стати з часом Головним Володарем Озер, а мс же, й одним з Тих, що все знають. Але прийшов він у Озеро Княжичем його, а не Володарем.

Коли вже вкривалося озеро шаром першого льодового покриву, після довгих ночей кохання поринуло подружжя у зимовий сон, що тривав кілька місяців, увесь зимовий час. А навесні Волин прокинувся знову підлітком чотирнадцяти з половиною років, знову саме таким, яким прийшов Купальської ночі в Озеро назавжди. І знову впродовж літа дозрівав у вогні кохання Царівни О як у змінах природи, що за короткий теплий пе-

ріод мала дати на серпень стигле збіжжя і плоди, ягоди — геть усе мало достигнути, зав'язавшись, наповнившись і розквітнувши, дати плоди.

Ось і Волин розвивався швидко, як квітка глоду, чи шипшини, чи будь-якої рослинної з'яви, тут, в Лісо-Озерному краї. Вже у серпні він був віку сімнадцятирічного, як на людський рахунок, а на листопад сягав за вісімнадцять, з тим, щоби у квітні прокинутися хлопчиком і потім випорснути на поверхню грайливим чотирнадцятирічним підлітком, улюбленцем Лісо-Озерного краю.

Волин жив, як природна з'ява, і схожий був у чомусь, можливо, на плодове дерево, чи на кущ того ж глоду, чи чорниць або ж малини. З весною наливаються бруньки на калині чи дикій яблуні, потім зеленіє листя, а потім з'являються квіти — час запилення, зав'язей, час кохання. Потім квітка опадає, з'являється плід, а потім і він опадає, опадає й листя, і дерево занурюється під снігами й заметілями в зимовий сон, з тим, щоб навесні прокинутись і все починати спочатку — бруньки, листя, перші квіти, час кохання... Так і Волин...

Прокидався навесні хлопчиком. Потім з'являлась Царівна О, і кожної весни ніби вперше зачаровувала його своєю красою й ніжністю, і вчила його кохання, бо навесні він прокидався наївним і невинним, з тим, щоб пізньої осені заснути досвідченим, втомленим від палкого літа дорослим коханцем.

Волин не пам'ятав і пам'ятав минулу весну — як дерево. Але кожна весна — це був завжди початок його входження у світ кохання, пізнання таїн тіла і принад пестощів, глибин, проваль і злетів любовного шалу.

Якоюсь мірою він наслідував розвиток природи довкола, але ж відколи він став Озерним Княжичем, то був часткою природи і в своєму весняному пізнанні кохання, у своїх вічно перших шалах і перших пристрастях збурював усю довколишню природу у тому ж напрямку, ставав першим акордом у багатоголосому хорі весняного кохання, головним виконавцем велетенської партитури на всі тони і голоси природи Озерного краю.

Царівна О не забувала. Але в цьому також була її роль у грі Природи, роль звабниці-вчительки, що віддає і сприймає, вчить, але ж і дістає кожної весни перший шал і вічно перші пристрасті Озерного Княжича, завжди юного.

— Кохання — це перші двері у вічність, — казала вона Волинові. — Коли ти забуваєш про час, про існування чогось ще, крім тебе, і твого кохання, і коханої істоти з тобою, в тобі, у взаємопроникненні і злитті з нею, ти потрапляєш у позачас і в позапростір...

— Але ж ми і так в позачасі! Ми ж вічні...

— Кожен приходить своїм шляхом у позачас. Ти прийшов через кохання, твій шлях і був якраз оцей, про який я кажу...

— А твій?

— Мій? Мій був через біль і страждання, через втрату реального світу від неймовірного болю душі... Але годі про це! Я лиш хочу пояснити тобі, що в часі, в тому, який рахують, наприклад, люди, справжнє кохання майже неможливе. Тобто вони теж можуть вийти за межі часу, якщо спроможуться у своєму коханні до самозабуття, до самопожертви. Але це трапляється дуже рідко. Бо кохання — це інший, небуденний людський вимір життя. Це ти вже знаєш зараз. Бо людський час плаский, як гладінь Озера. А наш час і є часом кохання, бо наш час багатомірниий, а насамперед спрямований у нескінченність. Я не хочу, щоб ти питав мене про минуле, бо тоді виростає і майбутнє, а зараз, оця мить, — щезає. В коханні немає вчора і завтра, є вічне зараз, час — не існує, зникає. Кохання не має мети, не має напрямку, воно ніби безглузде, і в цьому його найвищий сенс, бо воно огортає тебе, обіймає і перетворює. Ти стаєш часткою вічного життя, спізнаючи оте найвище, отак, як спізнаєш ти!

— Як я?

— Так, як ти починаєш, як пізнаєш і як можеш! І як вічно могтимеш, бо ти — символ вічної весни, ти — уособлення першої пристрасті, першого, завжди першого злету кохання, і тому ти — Озерний Княжич!..

— Отже, я вічно вчуся?

— Юність завжди вчиться у старших. Але колись твої навчання закінчуються, у нескінчен-

ності також є свої кінці і початки, вони лежать в інших, малозрозумілих на перший погляд вимірах, які спізнаються лише тоді, коли сам у них втрапляєш.

— Звідки ти так багато знаєш?

— Часом розповідають Ті, що все знають.

— А я колись знатиму?

— Очевидно. У природному ході подій своєю чергою прийде і твій час — колись!

Вони йшли лісом, і трава жорстка і дика м'яко клалася їм під ноги, і кущі розхилялися перед ними, аби не подряпати їхні голі тіла, і дерева розсували свої верховіття, аби сонце могло гріти їх, прекрасну пару озерних демонів — Царівну О і Волина, що мужнішав з кожним днем літа, яке проживав у озері, нічого іншого не пам'ятаючи, окрім радощів першого і, здавалось би, вічного кохання з Царівною О.

Як прекрасно, як солодко і розкішно любити і бути любленим і пам'ятати лиш цю нескінченну мить — ти любиш і тебе люблять.

Після кожного сну настає пробудження, але сон може бути довгий, завдовжки з вічність, яка вимірюється, може, лиш годиною чи днем, але здається вічністю, бо час розтягається до неймовірності, коли важить кожна хвилина кохання, і коли ми це вчасно розуміємо.

Волин жив наповнений святом, і цим святом була Царівна О. І свято продовжувалось із дня

в день, наповнюючи коханців новими і новими променями палахкучих пристрастей. Це було їхнє перше літо і ще в самому розпалі, ще до зимового сну було далеко.

— Ось тут, — сказала Царівна О. — Це ось тут. Ми вже прийшли. Дивись туди, ось на той камінний пагорб!

Волин позирнув на невеличку скелю, яку показувала йому Царівна О, і бачив лиш, що ця скеля поросла кущами і деревами, а одне велике дерево ніби закривало її зверху цілком. Волин дивився, але нічого особливого не бачив. Скеля як скеля. Дерева як дерева. Кущі як кущі.

— Що ти тут бачиш? — спитав він у Царівни О. — Де тут вхід кудись? Куди ти мене привела?

— Ти навчишся колись і все будеш бачити інакше, так, як увесь лісовий і озерний люд, — засміялась Царівна О. — Ось дивись!

Вона підійшла трохи ближче до скелі і взялась рукою за велику гілку, яка звисала з дерева, прикриваючи цю невеличку скелю майже цілком. Царівна О потягла до себе цю гілку, а потім відпустила.

І враз гілка піднялася вгору, і перед очима Волина із скелі витворилось схоже на людське обличчя якоїсь істоти, в якої були камінні вуста і брови, борода й вуса ніби складались із дерев і кущів, а очі світилися і виблискували, як водяний кришталь.

Голова мить дивилась на них уважно і гостро, а потім ніби усміхнулась і сказала:

— Ти привела його на оглядини, Царівно О? Добре, що не надто забарилась! А то новоприбульця ще мало хто знає в нашому світі! Ну що ж — заходьте!

Велетенське обличчя враз зникло. Перед Волином знову була скеля, в якій раптом саме у тому місці, де були вуста велетенської голови, відчинилися порослі кущами і мохом великі двері.

Царівна О узяла Волина за руку, і вони зайшли досередини. Спершу у довгу печеру, тмяно освітлену, але суху і теплу, а далі печера закінчувалась великою, круглою, яскраво освітленою залою, посеред якої стояв трон, що ніби ріс із землі у розмаїтті лісових квітів і трав, охайних кущиків і м'якого моховиння.

На цьому троні сидів великий і сильний чоловік у білій одежі, з мужнім і дещо суворим виразом обличчя. Він був невиразного, але далеко не молодого віку, мав довге по плечі волосся і коротку бороду, побиті сивиною. Він був дуже гарний у своєму віці, гарний отою літньою чоловічою красою, яка приводить навіть молоденьких дівчат у шал, і вони часто заради саме таких сивуватих сильних і крутих чоловіків полишають своїх молодих романтичних однолітків.

З правого боку від цього чоловіка трохи нижче сиділа жінка у повному розквіті свого віку з дорідними пишними грудьми.

А з лівого боку трону сиділа дівчина, вже не юнка, але ще зовсім молода.

Обидві жінки були у квітах, і здавалося, що весь одяг їхній складався із самих квітів, так вони були ними оздоблені.

— Радий вас бачити! — приязно озвався чоловік на троні.

— Вітаємо вас у нашому світі, — сказала жінка.

— Вітаємо! — промовила й дівчина.

— Добрий день і вам, великий Роде, і вам, шановні Рожаниці, старша і молодша.

Волин стояв голий перед ними і зовсім не соромився, він не відчував своєї наготи, як її не відчувають тварини. Чи мав би пес соромитися своєї наготи? Його більше цікавлять справжні дії і настрої. Якщо їсти, то їсти. Якщо кохатися, то кохатися, якщо просто бігати і гратися, то теж так.

Жити природно.

— На вас гарно дивитися! — сказав Род. — Кожен захоче кохання, лиш вас побачить. Але за все треба платити. Чимось. Або кимось. Ти знаєш цей закон, Царівно О?

— Знаю, — сказала Царівна О. І похилила голову.

Волин і слухав, і не слухав того, що говорив Род. Це було для нього ніби продовження сну. Тут було доволі цікаво, але за цим не крилось жодної загрози для нього, він це відчував усім

своїм єством, просто і легко, як кожен дикий звір, і тому, як кожен підліток, він зараз сприймав повчання Рода і його розмову з Царівною О, як щось таке, що не дуже стосувалось саме його самого.

Він дивився скоса на Царівну О, на її розкішне русяво-зеленувате волосся, що спускалось нижче пояса і творило ніби напівплащ, частково закриваючи її тіло, дивився на її ніжний точений профіль, на її широко розплющені зелені очі і відчував себе просто щасливим.

Вона така гарна, така чудова, і вона любить його, і він любить її, і коли закінчиться розмова з Родом, вони підуть назад до свого озера і будуть любитися донесхочу, до забуття, до раювання, за яким немає кінця щастю, бо в єднанні закоханих воно вічне. Час у них зупинився, він інакший, постійний, незмінний, лиш частково міняється в колооберті тих самих пір року. Але завжди так само. Весна, літо, осінь і зима тут були, є і будуть завжди, як день і ніч, як їхнє кохання, як сонце і місяць. Як саме життя.

Волин пам'ятав, що розповідала йому Царівна О про Рода і його двох Рожаниць.

Род був володарем і повелителем усього довколишнього світу. Над ним були лише Ті, що все знають. І тільки він їх міг бачити і розмовляти з ними, і його накази йшли від них, і закони лісу, землі і води були його наказами від Тих, що все знають.

Рожаниці були його дружиною і донькою. У них були свої завдання у керуванні світом, в якому жило усе живе — від трави до людини.

Вони керували народженням усього, що плодиться, а отже, і самим коханням, ознаками і діями любові і світлих порухів душі, материнства і догляду за немовлятами.

Якщо Род керував законами порядку світу, то Рожаниці керували світовою любов'ю і всіма теплими почуттями.

Волин слухав тоді Царівну О з цікавістю, але не розумів, чому вони повинні йти до Рода на поклін, аж поки Царівна О не сказала йому сердито:

— Бо ти тут новий, і... ти... ну, іще недавно тебе тут не було...

Вона не хотіла нагадувати Волинові зайвий раз про його людське минуле, якого він майже не пам'ятав, лише щось доволі сум'ятливе крутилось у нього в голові.

Він знав, що колись був людиною і в нього були батьки і ще хтось, але це було як дивний сон.

Але справжнє життя, його реальна сутність була тут, з ним.

І її звали Царівна О.

І увесь світ довкола, усе життя зусібіч закоханий Волин тепер бачив тільки крізь неї, крізь своє буття з нею. Він усіх рідних і все минуле своє за-

був, і тепер для нього увесь світ — це була насамперед вона, Царівна О.

А тоді вже ніби проявлялось у ньому все інше, що існує довкруж, як і він сам.

Волин замислився лише на мить, як ураз відчув, що його ніби підіймає в повітря якась сила.

Він здригнувся і побачив себе, завислого в повітрі, просто перед обличчям Рода, який уважно дивився йому у вічі.

Мороз пішов у Волина поза шкірою. Род дивився в нього, і Волин розумів, що володар їхнього всесвіту бачить все в ньому, його самого наскрізь і його минуле, і що особливо страшно вчувалося — він якось відчув це — його, Волина, майбутнє.

Було жахно несамохіть раптом зависнути отак у повітрі перед обличчям Володаря і повелителя, але страшніше було інше.

Враз Волин побачив, що у Рода є кілька облич, власне, їх було чотири.

Род був чотириликий, і під його поглядом Волин ніби поплив повз Рода довкола нього, і кожен раз нове обличчя Рода дивилось на нього тими самими пронизливими очима.

Врешті Волин описав коло довкруж Рода, і знову опинився в нього перед очима першого обличчя, і ще за мить стояв поряд із Царівною О там, де і стояв раніше.

Він уже не знав, чи це сталося з ним справді, чи відбулася ота подорож довкола Рода з його чотириликим образом, чи це йому привиділось,

і він тут і стояв так, як зараз стоїть, лише трохи замислився.

— Ти насправді ще малий, юначе, і твоя любов до Царівни О справді юна і чиста, от лиш...

— Не треба, я тебе благаю, Роде! Не кажи йому нічого з майбутнього, він бо ще...

— Ти, напевне, маєш рацію, жінко. Він справді поки що напівлюдина. І в ньому ще збереглося усе людське. Мине час, він почне мінятися і тоді стане назавжди нашим. А поки що...

— Поки що він мій, — сказала Царівна О з притиском. — Я його знайшла, і він любить мене, а я його. І ми будемо разом...

— Ви будете разом...

Род споважнів і говорив твердо, повільно розтуляючи губи. Він бачив майбутнє.

— Ви будете разом довго. Магічне число...

— Що? Сім років? Не може бути!!! — скинулась Царівна О.

— Та не метушись ти! — Род вже усміхався у вуса. — Я такою тебе ніколи не бачив. Ти закохана, як мале дитинча. Ну, тобі можна пробачити. Ти дуже давно, а власне, ніколи не мала щасливого кохання. Не сім, а десять разів по сім ви будете щасливі.

— А потім? — Царівна О не вгавала.

Род знову спохмурнів.

— Ти грішна, Царівно Озера. Ти вкрала цього юнака з дому, коли він спав, і вчинила дію про-

ти природи. Ти повинна була його звабити, і він мав сам до тебе прийти з власного бажання.

— Та він сам і хотів. Я знала, що він хоче...

— Так, але то були твої чари. Ти принесла лихо його матері, його родині, яка бідкалась, шукаючи свого коханого хлопчика, вважаю-

чи, що він потонув у Озері. І за скоєне зло треба буде платити. Злен не забариться виставити тобі рахунок, і ти тоді будеш безсила.

Волин дивився на те, що відбувалося, вслухався в цю розмову з широко розплющеними від здивування очима. І мовчав.

— Не переймайся. Він про це забуде, — сказав Род. — У вас чимало часу і ви будете щасливі. А далі багато залежить і від тебе, і від нього теж. Я зараз покажу йому дещо, і цього він не забуде.

Род махнув рукою, і враз перед Волином постало велике дивовижне химерне дерево з малесенькими будинками, людьми, тваринами, полями й лісами на ньому.

На дереві все було дуже маленьке, але рухалось, жило, крутилось, і на кожній дрібній гілочці було щось інше. Це дерево було манливо прекрасне дивовижною і звабливою красою глибокої таємниці.

— Що це? — здивовано спитав Волин.

— Це дерево життя. І якщо пошукати, то всі там є.

— І я теж? — спитав Волин.

— І ти теж.

— А де там я? — не вгавав Волин.

— Зараз покажу. — Род нахилився і накрив долонею одну з гілок, коли він підняв долоню, Волин побачив маленький ліс, гору з крислатим

дубом на ній, і далі всередині гори в залі стояв він і Царівна О перед троном Рода.

Волин був не те що здивований, а навіть приголомшений. За час свого життя в Озері він вже звик до різного роду див і сприймав усе, як закономірний хід подій. Він став мешканцем Озера і був щасливий у своєму коханні з Царівною О, і коли людина щаслива, то всі інші проблеми життя і всі, хто є довкола неї, переймають її значно менше. Вона закривається у своєму щасливому існуванні, як у коконі, і на все довкола дивиться як крізь товщу води. Саме так і сприймав зараз увесь світ Волин.

Але цієї миті побачене потрясло його, він ураз відчув умовність і кінечність і власного існування, і навіть своєї любові. Таке стається, коли людина опиняється на порозі смертельної небезпеки, яка потім проходить, але відчуте змушує осягнути і торкнутися в самому собі глибинних істин буття.

Волин кліпнув очима, і враз усе зникло.

Род усміхався.

— А що буде зі мною? Ти знаєш?

Він поставив питання несамохіть, навіть не замислюючись. Царівна О з докором глянула на нього.

— Питання неправильне, — сказав Род, хмурячись. — Ті, що все знають, тому і невидимі для всіх вас, бо все знають. Якщо я і знаю, то це знання навіть не моє, а тобі воно непри-

ступне і нічого хорошого тобі не дасть. Ти зараз живеш у коханні, живи так і довго будеш щасливий. А колись потім... То вже інша історія.

— Колись потім, — раптом озвалась старша Рожаниця, — ти прийдеш до нас. І ми тобі будемо допомагати. Якщо ти будеш того вартий.

— А я з вами і зараз, — усміхнулася молодша Рожаниця. Кохання, почуття — це моє! Живіть щасливо і дбайте про вогнище кохання, аби не загасло. Обоє дбайте!

— Можете вже йти! — знову лагідно усміхнувся Род. — Такої щасливої пари давно не було в нашому світі. Це добре. Довкола вас буде спокій і добро іншим.

— А Злен? — спитала Царівна О.

— Поки що все це не в його силі. Ваше кохання надто могутнє, і він таке перебити не може.

Царівна О полегшено зітхнула і подивилась на Волина. В її очах світилась не просто закоханість, а велика і палка любов.

— Але пам'ятайте про Злена і стережіться його. Він чатує на всіх, і тільки десь з'являється щілинка в Добрі — його Зло негайно намагається туди проникнути. Ідіть з миром і любов'ю. І живіть щасливо!

Вони вертались у Озеро, ніби з важкої праці, втомлені почутим і збуджені. Здавалося, зараз треба спочити і відійти думками від нещодавно почутого.

Але щойно вони пірнули на дно Озера і знайшлися у своєму світі, втома одразу пройшла і, навпаки, з'явилось бажання зануритися одне одному в обійми, аби в дотиках тіл, в поцілунках і пристрастях утопити тривогу.

Їм це вдалося, і внезабарі розмова з Родом відійшла кудись далеко, і жодне з них не згадувало про ці відвідини упродовж довгого нескінченного часу їхнього озерного буття.

Однієї весни, на самому її початку, Волин спав, випроставшись на поваленому дереві, і вже від сонця набираючись весняної міці й сили.

Але довго поспати Волинові не вдалося, бо незабаром він почув тоненький, але впевнений голосок:

— Привіт, Волине, ти вже тут? А чому не на острові? Ану гайда на берег, до нас! Як тобі спалося? Що тобі снилося взимку?

Волин розплющив очі і побачив на колоді, якраз біля своєї голови, маленького чоловічка з бородою, у зеленому вбранні і зеленому капелюсі, із червоною, схожою на суничку верхівкою.

— Привіт, Лесе! А ви давно на поверхні?

— Лиш трава зазеленіє, і ми виходимо. Щойно сонце оживить траву, у нашому підземному царстві б'ють у дзвони вічних конвалій і увесь зелений люд шикується на вихід. Урочистий марш на перше зелене свято, і кожен радо береться за

свою роботу. Це ти ледар, просто Княжич, а на нас, зелених вартових, лежить чимало обов'язків. Що без нас буде з Лісом? Не забуяють трави, не запиляться квіти, всохне геть усе...

— Ти невимовний вихваляка, Лесе. Звичайно, все лісове товариство шанує вашу працю. Таж не ви одні пильнуєте Ліс! І до речі, саме без води Ліс загинув би! Отож моя праця тут теж є...

— Та яка в тебе праця? Кажуть, є такі ліси, де бракує води, де треба проводити воду, дбати про ручаї й джерела. Там справді водяним людям є робота! А в нашому Озерному краї усе робиться само собою! Стільки води...

— Ну, а доглянути, а передивитись, де джерело всохло, де забилось, де озеро замулюється...

— В нашому світі кожен має свою справу! Я жартую, Волине, я радий тебе бачити! Справді радий. Бо, як ти вийшов на суходіл, значить, буде вже зовсім тепло. Отже, зараз-зараз все забуяє, зацвіте, оживе по-справжньому! Мир тобі й тепло! Озивайся, якщо треба буде або занудишся, ми завжди десь тут! А втім, стривай! Побачив тебе і ніби й забув про важливі новини, бо справді зрадів. А як радієш, то про погане забуваєш! Мушу тебе попередити — літо це буде для всіх дуже важке, повне несподіваних звивин на буденних уторованих шляхах нашого життя!

Волин ураз споважнів. Лес ніколи не кидав слів на вітер, завжди в його словах був глибокий зміст.

— У якомусь місці, Волине, Морок пробив отвір у буття вічного Світла і Добра. І з цього світу почала витікати сила Добра, гинучи в хащах Морокових печер, зникаючи у світі Нав. Водночас Злен, син Морока, що владарює у нас усіма з'явами Зла, почув себе на силі і дозволяє собі втручатися у життя живих істот і демонів Добра. Це поки що напівжартома, хоч жарти у нього злі. Але як розохотиться і побачить, що нема на нього стриму, невідомо що може накоїти...

— Як це нема на нього стриму? А Ті, що все знають? А Боги-демони взагалі не в силі, чи як?

— Молодий ти ще, хоч і вічно юний, Волине! Навіть для вічно юного ти ще молодий, бо молодий Перелесник має безліч літ, а ти ще, мабуть, міг би й порахувати свої... Добро і Світло не можуть існувати без Морока і Зла. Бо ніхто б не розумів, що таке Добро, якби не було Зла. Розумієш? Отже, Злен тому і є в нашому колі демонів як рівний, і його підвладні також, бо ми з ними — одне ціле. Добро і Зло взаємно доповнюють і творять сутність, взаємознищують і творять Ніщо, Неіснування, Нікуди.

— Але ж боги, і Ті, що все знають, сильніші за Морока і за Злена!

— Сильніші. Але тому Добро й керує світом, а Зло лише відтіняє його, заважає йому, псує добробут усього сущого, а відтак змушує сили Добра чинити ще краще, чинити саме Добро, і так крутиться світ.

Отож зараз Злен спрямував своє військо на те, щоби красти у людей їхнє власне «я», збивати їх з торованого шляху життя, підкладати їм зваби і пастки, марні сподівання і небезпеки, аби лиш збити зі шляху, змусити чинити проти себе, а отже, проти Добра, і в такий спосіб вигравати чимдалі більше у Добра для Зла...

Волинові стало моторошно. Він раптом вчув десь у тому, що говорив Лес, небезпеку і для себе. Надто добре йому велося, надто гарно складалося у нього життя-буття зараз, у його Озерному краї.

— Отже, це стосується усіх? Цей напад Зла, ця крадіжка власного «я»?

— Геть усіх. Тому й попереджаю тебе! Будь уважний. Бо той, хто втратить власне «я», потім довго змушений буде шукати його, аж доки не віднайде шляху, яким зможе добутися до найпотаємніших закутків буття, в яких має бути віконце до самого себе. Отож мало знайти таке віконце, ще треба в нього достукатись, ще треба, аби воно відчинилось, і от вже там, за тим віконцем, можна лиш побачити, а відтак і здобути назад своє «я». Ой, це довга і важка справа. Не кожному вдається, не кожному!

— А як же боротись проти цього, Лесе? — розгубився Волин. — Хтось-бо повинен протистояти Зленові! А Ті, що все знають... Як вони?

— Злена не вдариш і не вцілиш нічим, він утримує той отвір, що його пробив Морок, і поши-

рює своїми діями. має знайтися хтось, хто віднайде Тінь Морока. Коли в неї вдарити, то Морок зіщулиться, бо це йому єдино може заболіти, вразити його, а відтак він відступиться від тієї діри, і вона враз затягнеться. А Ті, що все знають, знають, що діється і що буде. І хто може перемогти Морока.

— А Злен?

— Злен тоді нічого не зробить. Неспроможний, бо він менший за Морока, його син. Але як вцілити Злена, як змусити його зупинити свої дії? Кажуть, є багато способів. Але кожен, хто ступить з ним у двобій, повинен віднайти власний хід, як перемогти Злена. Треба для цього відшукати синю квітку папороті. Це заворожить дії Злена. Але як її знайти? Це от і є вкрай важко, майже неможливо! Бо Злен, знаючи, що це проти нього зброя, не допускатиме до квітки нікого... Та це байки про героїв і для героїв, а ти живи собі спокійно, Волине, у своєму Озері і будь обачний! Вистачить цього, аби бути тут собою! Бо ти вже є! Але коли зіб'єшся зі шляху чи якщо... пам'ятай те, що я тобі переказав! Я поспішаю, Волине! Бувай! Бережись й іншим перекажи, хто твої друзі! Треба буде, покличеш, ще побалакаємо!

І Лес пощез у густій лісовій траві.

Лежачи на колоді, Волин замислився над словами Леса. Він уявив себе вибраним Тими, що все знають, для особливого завдання, для порятун-

ку від Лиха, яке чатувало зараз на всіх прихильних до Добра істот. Його викликають на розмову до Тих, що все знають, і він десь у Лісі стоїть перед ними, і вони являються лише йому одному. Бо їх не мають права бачити прості демони. Лише окремі, вибрані, знають про них більше, бачили їх, та ніколи не розповідають про них.

А Волинові явились вони і сказали, що наділяють його надсилою, аби він виступив проти Злена, аби зміг протистояти його чарам, знайти дірку в Світлі, через яку витікає у світ Морока Щастя, і, перемігши чари і сили Злена, спинити згубу.

Відтак Волин стає Володарем Лісу й Озер, ні, він стає одним із Тих, що все знають, ні, він...

І зараз він збагнув. Це вони! Вони знову насміхаються з нього!

— Це ви! — вигукнув він, зіскакуючи на землю і розплющуючи широко очі. — Це ви. Признавайтесь і з'являйтесь!

Наступної миті вони обоє стояли перед ним.

— Але ж тобі було так приємно! — вигукнув Як.

— Ми так старались! — додав Биж.

— Ну чому ви завжди обманюєте мене? Мало вам усіх інших? Ще не бачились, а ви знов Ману на мене пускаєте!

— Ми ніколи Мани не пускали на тебе, Волине! — запротестували брати-куцики хором. — Ніколи! Ти — наш друг, і ми тобі лиш твої власні бажання трохи підсилюємо, і завжди з Добром! Не ображай нас, Волине!

Нерозлучні близнюки Як і Биж були нижчими демонами із роду Куця. Обидва маленькі, порослі чорно-сірою шерстю, з козячими ріжками, з борідками і з веселими усміхненими обличчями, вони мали напівлюдські-напівцапині постаті, і їхнім призначенням у світі було наводити химерні мрії, відганяти від дійсності, заманювати у думки, далекі від справжніх можливостей, від реального буття.

Тому й називались вони Як і Биж. Щойно хтось замислиться — «якби ж це я...», а вони тут як тут і починають роздмухувати мрії чи бажання чиїсь у цілком нереальні виміри. Вони належали до учнів Злена, але відомо було, що учнями його були поганими, як і всі Куці й Куцики, і тому лишалися посередині між Добром і Злом, схильніші до Добра, хоч через безвільність їх можна було на час переманити і до Зла.

До Волина Як і Биж ставились добре, бо він був один із тих у князівстві Лісу й Озер, хто не мав у собі нічого від Зла. Волин міг жартувати, міг посміятися, але усі знали, що він — добрий хлопець, і тому Озерного Княжича усі любили, Як і Биж також.

Але втриматися від того, щоб не розбурхати чиюсь мрію, вони не могли. Тільки-но вловлювалась десь чиясь мрійлива думка, вони були тут як тут і дмухали з усіх сил у великі мушлі, схожі на ті, що носять на собі слимаки, тільки більші й міцніші. І з тих мушель виривалися хмари мрій-

ного чаду й огортали мрійника, і він поринав на певен час геть у вир власних мрій, аж поки хтось чи щось не будило його. Те саме сталося зараз із Волином.

— Все може бути! — сказав Як.

— І тоді, коли все може бути, ми також можемо стати в пригоді! Пам'ятай, друже! — додав Биж.

— Ми тебе любимо! — сказали вони хором і зникли, ніби й не було їх ніколи поряд.

Волин усміхнувся і їхнім словам, і власним думкам, і мріянням, які щойно обсідали його, і тому, що добре мати багато друзів.

Лес — князь трав — був одним із приятелів Волина, з тих, хто цікаво і мудро розмовляв. Отож, коли Волинові бажалося побалакати про щось мудре, він міг закликати Леса. Не кажучи вже про те, що Князівство Трав було особливим світом, дарма що такий дрібненький люд опікувався травами. Але могли вони чимало. Особливо що стосувалося лікування, чи настрою, чи бездумної печалі, або ж безпредметного суму.

Лес і його люди мали лік від усього, приворот чи наворот, тільки б заманулося.

Рідко коли Волин потребував за таким вдаватися до Леса. Розчухрав, було, руку об дерево, навіть гукнути не встиг, а вже Лесові люди були тут як тут, вже травами обклали руку, обв'язали довкола, і за кілька годин і сліду не лишилось.

Волин зіскочив на пісок, стоячи, простер руки над головою до сонця і потягнувся весь угору, заплющивши очі. Сонце гріло лагідно і ніжно, м'які його промені обвивали тіло, легенький подих вітру та й саме повітря ще було холодним, але холоду цього Волин не відчував уже давно. Його тілом керували інші закони буття.

Однак на тепло реагував радісно і з приємністю підставляв своє пружне тіло сонячним променям. Враз відчув сильний порив теплого, майже гарячого вітру і радісно засміявся:

— Ти вже тут! Привіт, друже!

Він розплющив очі — ось перед ним стояв високий стрункий юнак із темними кучерями і великими видовженими, також темними очима. Брови чорні як смола, вуста пухкі й чуттєві, точене підборіддя.

А яким же йому ще бути — Південному Вітрові, гарячому подихові далеких теплих країв, пристрасному урвителю, завойовникові сердець — Перелесникові.

Ходила гадка, що був він колись одним із тих, хто в палкому коханні, в захопленні відчайдушному і безмежному своєю коханою кинувся у прірву після її смерті, аби не розлучатися з нею, і перетворився на зірку Літавицю, що падає інколи небосхилом, наближаючись до коханої. Він був або першим Літавцем колись, або й завжди був таким, як зараз — Літавцем-Перелесником. Тільки жив він Південним Вітром, у га-

рячому подихові якого відроджувався, летів світом, падав у дівочі серця, розбивав серце кожної жінки, на яку кидав погляд, міг стати знову зіркою Літавицею (коли раптом серце

його наповнювала якась незглибна пристрасть) і в знемозі й шалі почуттів падати через усе небо задля втамування своєї жаги, вічної своєї невтомленості в коханні, яку й повинен був шукати тепер, зараз і завжди.

— А ти чому на березі, а не на острові? Там же ніби затишніше? Для себе ж ви його й будували з твоєю Володаркою!

— По-перше, не з моєю Володаркою, а з Володаркою Озерного краю, Володаркою Озера! І не треба мене весь час під'юджувати з цього приводу. По-друге, саме тому я подався спершу на берег, а не на острівець, що хочу побути на самоті!

— Як романтично! Закоханий підліток хоче побути сам? Полишає свою прекрасну Царівну в чудовому замку і тікає на якусь нікчемну колоду на піщаному березі, аби самому зустріти перші сонячні промені і лісових друзів.

— Перелеснику, ти — мій друг, але інколи язик у тебе, як помело, і ти не можеш своїми жартами не вкусити. Може, й несамохіть! Ну, чого ти до мене причепився зараз?

— Волине, юний мій друже...

— Я такий само юний, як і ти! Ти — вічно молодий, а я — вічно юний, а скільки нам років?

— Що таке років?

— А що таке юний?

— Ну гаразд, гаразд! Але ж так склалося, так вирішили Ті, що все знають. Ти — вічний підлі-

ток, я — вічний молодик, але ж такі ми є і будемо! Отож — це правда!

— Облиш це, скажи краще, де ти був, що бачив! Я скучив за тобою, Перелеснику!

— Друже мій, Волине! Я був у тому безкрайому світі, про який не можу оповісти, бо кожен опис мій зайняв би кілька днів, а я щойно прибув сюди, бо прийшла й моя пора на цей край! Я казав тобі, облиш свою Царівну О, гайда зі мною у світ! Побачиш таке, про що й гадки не маєш, почуєш і торкнешся того, що й у сні тобі не заввижається...

— Ти ж знаєш — я не можу! Я — Озерний Княжич, я — частка Озерного краю і нерозривно пов'язаний з водою та її мешканцями...

— І мусиш любитися з Царівною!

— А що тобі до того, ти ж відомий перелюбець, урвитель жіночих сердець. Ти хіба знаєш кохання? Ти ж лиш спокушаєш, а потім тікаєш...

— Чую мову Царівни О. Геть її слова... А ти не думав, що я вічно шукаю тієї душі, яка б віддзеркалилась моїм справжнім «я» в собі, яка дала б мені спокій і втамування, і не знаходжу! Може, тому я й — Перелесник, окрім того, що Південний Вітер.

— Що ти бачив зараз найцікавішого?

— Зараз? О, слухай! Тут неподалік від Озера люди збудували село. Ось там, подивись, у тому напрямку оселилося вже чимало родин. Так що

стережися, у вас тепер будуть з'являтися на Озері люди...

— Краще б не ходили! Царівна О викличе русалок і наробить біди!

— Що, боїшся, що ще когось зваблять жити в Озері?

— Це неможливо! Ті, що все знають, не дадуть іншого Княжича в Озерний край, ні Князя, ні Царівни! Доки хтось не загине, не зрушиться земля, не зламається Закон...

— О, знову слова Царівни...

— Та що ти все — Царівна та Царівна! Я сам знаю. Я давно вже знаю так багато, що інколи здається мені, що й забагато. Інколи я розумію щось ніби й більше, ніж Царівна О, чи то пак значно раніше за неї... А вона ж ніби не належить до Тих, що все знають...

— Певно, що ні, друже! То вона хотіла б, як усяка гонорова жінка. До Тих, що все знають, належать тільки боги. А вона — як і всі ми, просто демони, духи, марево! Ми — нижчий світ богів...

— А я?

— Ти все ще себе не знаєш! Хоч вона і створила тебе Княжичем, але з часом ти набув ще й іншої, незалежної від неї сили. Вона тобі її не відкриває, а ти сам її собі ще не знайшов, не побачив до кінця, лише вчуваєш... Але...

— Яка у вас захоплена бесіда! Чи не можу і я приєднатися до вас? — Царівна О враз стала

перед ними, струшуючи мокре розкішне волосся, що струменіло вздовж голого тіла чи не до колін.

І коли відкинула голову назад, Волин уже зачаровано дивився на неї — яка вона гарна, яка прекрасна, як він любить її!

— Звичайно! — зробив шанобливий жест Перелесник. — Звичайно

Він зігнувся в поклоні, і його червоний плащ із зеленими й синіми переливами, ніби зітканий з проміння, то огортав його струнку, міцну постать, вічно засмагле, бездоганно збудоване тіло, то ніби щезав, і демон Вітру стояв голий, і тоді ніби вітер струменів повз нього, хоч у повітрі ні подиху вітру, і волосся його, довге, чорне, кучеряве розвівалось, а з очей струменіла, паралізуючи інших, сила привабливості, що змушувала усіх слухати його, вірити й навіть скорятися йому.

Смертні люди так і чинили, годі було змагатися супроти нього. Але такі ж демони, як і він, могли протистояти йому.

І Царівна О махнула рукою і мов водяним рядном з густого туману накрила Перелесника. Наступної миті він уже стояв охололий, у плащі, озвичайнілий.

— Така прекрасна, така чудова ця Царівна О, а закохалась в одного лиш Волина і ніколи на мене й не зиркне! — з удаваним сумом промовив він і підморгнув Волинові.

Людських понять сором'язливості, незручностей у цьому світі не існувало. Одежа нікому

тут не була потрібна, хіба лиш тим, хто жив у лісових норах узимку, як-от Лес або хтось подібний.

— Люди схожі на нас, але зовсім інші, — доводив Перелесник. — Вони можуть любити і ненавидіти навіть сильніше за нас. Але в них усе минає, все проходить швидко, бо життя їхнє конечне, вони встигають закохатися і потім розлюбити, створити дітей з однією людиною. Потім її кинути і піти до іншої, потім кинути і її...

— Але ж так важко жити. І... нецікаво, якось порожньо. Любити і розлюбити відразу... Не знаю...

— Бо ти живеш, не рахуючи часу, і ти не міняєшся..

— Я міняюсь!

— Але не старієш, бо з кожної весни знову ти знову юний хлопчик. Таким я тебе й побачив уперше, ти за літо просто мужнієш...

Вони сиділи на березі озера і грілись під лагідним весняним сонцем. Довкола був спокій тиша, яку порушувала тільки їхня розмова, яку і так було чути лише лісовим чи озерним мешканцям, але ніколи б її не почули звичайні люди.

Раптом зашуміли дерева, сполохалась, гнучись в різні боки трава, усе живе прудко почало ховатися і Волин, перелякано зиркнувши уперед, побачив, як величезний стовп листя й гілок, зірваних з дерев, загрозливо крутився у повітрі, ледве торкаючись землі, і наближався до них.

— Тікай у воду, — крикнув Перелесник. — Це Вихор, він тебе не знає і може заподіяти щось лихе, помилившись, що ти не людина... Я потім тебе покличу.

Волин стрибком пірнув у озеро і завмер у воді, вдивляючись звідти на те, що відбувалося на березі.

Стовп із листя і паліччя розсипався перед Перелесником, який теж, вочевидь, був не дуже радий тому, що бачив під деревом.

Віз стовпа листя враз вирізнилася постать високого дебелого чоловіка у зелено-жовтому плащі.

Він, як й усі мешканці цього світу, був голий, окрім плаща, але на вигляд був такий великий і сильний, що Волин подивувався, бо ніколи нічого подібного й уявити собі не міг.

Прибулець був на дві голови вищий за Перелесника і, мабуть, удвічі більший. Він ніби був складений із самих лише м'язів. Обличчя, поросле густою бородою з вусами, не було ніяк старим. Це був доволі молодий чоловік у самому розквіті свого життя, свідомий власної сили і могутності.

Він подивився на Перелесника і засміявся.

— Ну чого ти мене боїшся? Я ж бо теж вітер... Ну, трохи інакший, ніж ти. Але ж вітер. І я тобі нічого поганого зробити не можу.

— Хто тебе знає, — відказав Перелесник. — У тебе все залежить від настрою. От зараз ти

в доброму гуморі і я тебе не боюся, а одного разу ти мене так шпортонув кудись, що я ледве отямився.

— Та перестань. І що тобі сталося? Нічого! Ну, трохи занесло тебе в інший бік, ти й так скрізь літаєш. А що то за потвора була з тобою, що пірнула в озеро?

— Це не потвора, Вихоре, і не людина! Це наш Озерний княжич Волин, коханець Царівни О. Він живе в Озері, дуже славний і мій близький друг!

— Це він від мене заховався? У воду?

Вихор зареготав голосно і якось хижо, і цей регіт вчув Волин у воді, і йому стало ніяково.

А Вихор схопив правою рукою за край свого блискучого жовто-зеленого плаща, що виблискував на сонці, як зміїна шкіра, і махнув ним у напрямку Озера. І враз вода в Озері здійнялася стовпом, закручена сама в собі, і на вершині того стовпа крутився безпорадно голий Волин, не в змозі звільнитися, і лиш обертався разом із стовпом води, в якому крутилися і риби, і раки, і всяка озерна всячина.

— Не лякай його і не муч, він гарний хлопець! Ну чого ти з ним дражнишся? — просив Перелесник.

— А чому він тікав од мене? Це ти його налякав? Зараз і тебе крутну!

— Та не виглуплюйся, Вихоре! Тут всі свої. Чого ти раптом так розійшовся? Відпусти хлопця!

Вихор усміхнувся і махнув рукою. Стовп води враз пішов назад в озеро разом з Волином.

— То хай вилазить з води твій друг, я на нього ближче подивлюся, познайомимось...

Перелесник полетів над водою і покликав Волина. Той випірнув з води, озираючись на Вихора, який стояв на березі і реготав.

— Ти як жабеня, малий і голий, справді геть людина. І літати не можеш.

— Та він по закону води такий голий. Це ти порослий волоссям і за віком ти — дорослий чоловік. А він — підліток. Таким його прийняло Озеро, таким він і лишається. Тут же не змінишся вже — в нашому світі!

— Літати я ніби трохи можу, — сказав Волин. — Але тільки над Озером. Я напевне багато чого ще не можу. Але вчуся.

— Ти диви, який чемний. Це тебе твоя коханка так виховала? Ну, це неважливо. Ти мене не бійся, хоч я й Вихор і можу всякого наробити. Але якщо уважно придивитись, то я не лихо роблю, а виконую вказівки Тих, що все знають. Правда, буває, що мене розізлять, тоді я можу щось і сам утнути. Але ніколи просто так я лиха не роблю. Це на мене наговорюють. Просто є ще інші сили, які створюють також щось схоже на вітер, і вони усе руйнують. Ти знаєш, хто такий Злен?

— Знаю.

— То отож, то Зленові вояки руйнують усе на світі: і Добро, і Любов, і людину, і демонів.

А ми — вітри — посланці Рода і Тих, що все знають.

— А що це тебе Род сюди послав?

— Та він лиш сказав, що тут появилась нова істота в нашому світі, то я мусив її побачити, щоб, бува, часом з кимось чи чимось не переплутати. Ну, наразі все, я полетів, бувайте!

Вихор враз вкрутився знов у стовп із листя і за мить щез.

— Він взагалі добрий, от лиш такий сильний і великий, що нікого і нічого не боїться, і часом його настрої кудись заносять не туди... Це добре, що ти з ним познайомився, і добре, що ти йому сподобався.

— Та не може бути! Звідки ти знаєш? — перепитав Волин, хоч йому вочевидь були приємні ці слова.

— Бо я його добре знаю. Коли йому хтось не подобається, він просто не розмовляє, подивився і полетів. Та ми ще з ним побачимось, і не раз. Коли йому нудно, він завжди мене шукає... А тепер і тебе шукатиме.

Людиноподібні й звіроподібні демони Лісу й Озера збиралися разом і сприймали одне одного без подивування чи навіть дрібного зніяковіння перед чимось незвичайним. Кожен наперед знав про іншого все, і тому цапоногий лісовик, який розмовляв з голою русалкою, що була геть як справжня людина, чи вовкулака з людською головою, чи змій у вигляді людини

з крилами під руками і важким довгим хвостом, на який спирався, коли стояв чи сидів, нікого не дивували. Ніхто не помічав, на що вони схожі і чи є на них, чи немає звичайної для людей одежі. Все було тут природною даністю, явою їхнього буття, того позасвітного виміру, в якому не існувало поняття часу і простору, а лише конкретність буття і дії, конкретність вічного руху, тієї велетенської з'яви, яку люди називають Природою і природним ходом подій. У ній головними важелями дії, узгодження усіх частин, поєднання, взаємозалежності і взаємовідповідності були вони, саме вони, частки потаємного світу, кожен, — як колосок у велетенському снопі, як цвяшок у будівлі, — займав своє абсолютне, вкрай важливе і саме йому визначене місце, з такими чи іншими обов'язками у служінні безмежній Природі.

— З Волином я забуваю про різницю у віці, про те, що чоловіча стать — ти тому приклад — зрадлива і перехідна в бажаннях! Він — вічний підліток, з вічно палаючим юначим серцем, вічний незмінний коханець і прекрасний Озерний Княжич... — якось доводила Перелесникові Царівна О.

Перелесник переказував це Волинові ніби і всерйоз, але водночас і підіймав усе на кпини.

— А ти, Волине, невже тобі не набридло все в Озері та в Озері? Царівна О — чудова, але ж є стільки гарних дівчат на світі... І, скажімо,

дещо молодших і... о, не ображайся, Царівно, але по-своєму принадливих. Аби оцінити Царівну, ти мав би знати й інших...

— Слухай, Перелеснику, ти говори, але не заговорюйся, бо я тебе зараз вгамую! — І Царівна О роздратовано махнула на Перелесника рукою, з якої рясно полилися тугі струмені води.

Царівна О знову появилася перед ними зненацька, просто майже водночас із словами Перелесника.

— Пш-ш-ш-ш! — зашипів ображено Перелесник, ніби на жевріюче вугілля потрапила вода, і враз зареготав, змахнув плащем — і палахкуче полум'я вирвалось з-за поли його плаща, і вже Царівна О, закрившись руками, присіла, враз згустивши навколо водяну завісу, яка шипіла й опадала гарячими краплинами.

— Ну, досить, досить. Я пожартувала, а ти зразу вогнем! — примирливо казала Царівна О, не в змозі підвестися через вогняну завію.

— Ти не забувай, сестро, що я не лише Південний Вітер, я ще й гарячий вогненний вітер! У мене напохваті завжди вогонь, і годі зі мною жартувати в такий спосіб...

— Вода і вогонь — лише позірно чужі, а насправді вони рідні. Це ж з них народжується дощ, хмари, потім урожаї, увесь зелений світ. А люди? Вони взагалі нічого не знали б без води і вогню, їх би просто не було...

— Гаразд! — Перелесник вмить зібрав полум'я в складки свого плаща. — Не будемо сваритися. Тим більше, що я давно в тебе закоханий, і хто знає, в яке літо, в якому злеті і звивині долі нам доведеться зустрітися. Може, й народимо щось, га?

— Та досить з тебе залицянь! Чи ти забув, що тут поруч Волин?

— Не забув я! Волин — мій друг, і в мене з ним окремі справи, окремі розмови і окремі взаємини... Завели-от розмову, а ти нам, сестро, перебила!.. Та ще встигнемо побалакати. Бувай, Волине, я полетів...

І Перелесник вмить знявся над ними вгору все ще в людській подобі, але вже виструнчений в політ, із своїм плащем творячи разом щось таке на кшталт велетенського птаха або великої стріли... За мить він мав зникнути у хмарах, аж враз знову почав спускатися униз. Зараз летів каменем, сторч головою, перед самою землею зробив вигин і став знов перед Волином і Царівною О.

— Забув попередити. Там, за озером, певне, житимуть люди. Будують хати, рубають ліс, корчують кущі. Так що стережіться, матимете сусідів. А від них усякого чекай! На цьому щасти вам обом!

Перелесник знову злетів вгору стрімко і рвучко, вже не повертаючи голови, і за мить опинився за хмарами, розтанувши у повітрі.

Лише подих теплого, зовсім літнього, а не весняного вітру, що проносився над Озером, овіваючи Царівну О і Волина, свідчив про те, що тут щойно був Південний Вітер.

— Що то за люди? Хто там будується? — спитав Волин. — Ти їх бачила?

— Так. Я не встигла тобі сказати, бо сама ще не роздивилась як слід. Досі не знаю, хто вони і що. Але відомо: будуть від них нам великі клопоти. Я загадувала Тим, що все знають. Не схотіли мені відповісти. Отож добра не буде. Нам слід бути обачними і нізащо не встрявати в спілкування з людьми. Бодай цього літа...

— Чому ти так переймаєшся? Хіба це перші, що втрапили до Озера? Ловлять рибу, беруть воду. Острівця бояться. Раз налякаєш — більше не полізуть. Він і так малесенький. Чого ти, власне, боїшся?

— Я ніколи й нічого не боюсь. Нам нема чого боятися. Це люди бояться. Але ж і ми можемо щось втрачати, щось набувати, чимось перейматися, жити краще чи гірше. Досі нам велося чудово. Я утримувала Озеро своїми чарами поза людським оком. Але такі чари не тривають вічно, їхня сила скінчилась, восени щось сталося у нашому світі, бо раптом змістилися володіння Морока і його син Злен, що владарює над злодіяннями, почав забагато брати на себе і своїх носіїв зла, почалася коловерть. Ті, що все знають, вирішать колись і це, але добро витікає

крізь діру у світлі, яку пробив Морок, і всіма силами треба цю діру затулити... Тепер мені потрібен час, аби набути нової сили для чар. Але люди вже увійшли сюди, і мої чари тепер на них так не подіють. Не знаю, що буде! Стережися людей, Волине!

— Поясни мені, чого стерегтися?

— Люди схожі на нас, але зліші і добріші водночас, у них гаряча кров, а в нас холодна, і ця гаряча кров змушує їхні серця, а відтак все тіло випромінювати особливу силу, особливу енергію, якої нам бракує...

— Тому-то русалки й зваблюють хлопців...

— Так.

— І я... Мене ти також тому звабила?

— Ні! З тобою інше. Ти був готований мною на Княжича Озера. Я чекала тебе сотні людських років, аж доки ти з'явився. Це інше...

— І все-таки?

— Так. Врешті ти все це мав, як і я колись. Але це вже сьогодні байдуже. Люди, особливо в гурті, можуть заподіяти нам зло, бо вони ніколи не збагнуть, хто ми і які ми, тому можуть намагатися нас убити...

— Але це неможливо!

— Неможливо... Так, неможливо, але й можливо, коли втрапиш до їхніх рук... Гаразд, облишмо цю розмову, коханий, ходімо на острів!

Колись в Озері не було острова посередині. Його одного літа створила для усамітнення

Царівна О, збуривши із дна озера могутній піщаний стовп.

Уже з Волином висадили на острівці дерева і трави. Тут їм допомогли усі лісові друзі. І на маленькому острівці серед велетенського Озера виріс гайок з пахучими травами і чудовими квітами, який і став літнім домом, притулком Царівни О і Волина. Чому він цього разу спершу подався на берег, Волин і сам не знав. Але на острівець, який він дуже любив, йому зараз не хотілося, його вабив берег, друзі, нові зустрічі.

Раювання на острівці серед Озера було вічним, однаковим, схожим на себе і тому вже не таким привабливим, як колись, як учора, як ніколи, як завжди.

Однак чари, просто жіноча привабливість Царівни О завжди заспокоювала його, і на острові було добре. Десь на дереві вже співали птахи про чудову весняну погоду, і ніжні обійми Царівни О та пахощі свіжих трав змішувались у єдину й особливу гармонію світу, яку творить кохання навесні в душах закоханих.

Минуло небагато часу, і Волин зустрів усіх своїх лісових друзів. Прилітав до нього знову Перелесник, як завжди, зваблюючи його розповідями про далекі краї і південних красунь. Найважливіші весняні турботи в Озерному краї було залагоджено: загати у підземних річках прочищено, озера оглянуто, русалок та інших озерних мешканців розбуджено до літнього

життя. Волин пробував навчитися стрибати з дерева на дерево, як білка, але падав, а білка Лар сміялась і показувала ще раз і ще раз, де треба вигинатись і як стрибати.

Врешті змучившись, Волин сказав, що його справи у воді, а не в лісі і він наразі здається. Але ще вчитиметься колись пізніше. Білка Лар, посміявшись із нього, помчала в гущавину лісу, стрибаючи по деревах, а Волин вирішив спочити, вмостившись на своїй улюбленій плакучій вербі, що звисала довгими вітами низько над озером.

Тут, у зеленій гущавині, заліг Волин, і дивився у хмарки на небі, і думав, що слід би розпитати Перелесника більше про ті далекі краї, і як би знайти час і місце, щоби Царівна О не з'являлась, тільки Перелесник зблискував на виднокраї.

Волин відчув, що Царівна О не надто хоче, аби він приятелював із Перелесником, часом намагається завадити їхнім розмовам, але це ще більше спонукало його до спілкування з Південним Вітром. Тим паче, що Перелесник взагалі йому подобався. Він вчував у Південному Вітрові якусь спільність із собою... Водночас і сумнівався: «Він — Південний Вітер, Володар частини Вогню, Перелесник, Літавець, а я просто Озерний Княжич, я — другорядний демон, а він — Близький до Богів. І все ж ми єхожі, ми обоє молоді, любимо жінок, у нас більше схожого, ніж у дуже багатьох інших із нашого світу... Чому ж Царівна О втримує мене від розмов

із ним? Що Перелесник хоче і може такого переповісти, чого би їй не бажалося? Мабуть, це якась таємниця стосовно мене, яку знає Перелесник, бо він так само близький до Тих, що все знають, як і Царівна О. А Царівна О зі своїх міркувань не хоче, аби я знав цю таємницю. Хоч я повинен її знати, бо це моя доля і моя сила.

І я, тільки я, окрім Тих, що все знають, можу і мушу керувати своїм буттям!»

На цьому думки Волина перервав якийсь хлюпіт. Він глянув із дерева вниз і стерп від несподіванки.

Там по коліна у воді стояла і щось полоскала дуже молода і вельми вродлива дівчина.

Темна, як вороняче крило, коса, виписані чорні брови, широко розкриті, немов здивовані, темні очі.

Тонкостанна смаглявка, сільська дівчинка, на вигляд чи то Волинових років, чи трохи старша за нього, щось прала на Озері. Вочевидь, одна з тих, хто приїхав сюди жити.

«Це чудово, — тьохнуло серце у Волина, — якщо вона буде жити неподалік, я зможу її часом бачити. Мені просто приємно на неї дивитися. Я не буду до неї підходити. Бо ж до людей не можна, але... дивитись, просто дивитись — приємно».

Замилувавшись нею, Волин раптом посковзнувся на глиці й несподівано для себе, бо такого з ним просто ніколи раніше не траплялося, шубовснув у воду поперед дівчини.

З голосним зойком, покинувши прання, вона метнулася на берег. І вже звідти озирнулася на Озеро, згадавши про полишену на мілководді одежу.

Волин випірнув на поверхню і став на дно. Води тут було трохи вище пояса.

Він дивився на берег, на дівчину, що переляканими очима й собі вдивлялась у нього, і відчув, що негайно повинен щось зробити, аби позбавити дівчину цього переляку, який і досі метався в її очах і лише потроху починав згасати, відколи вона побачила юного хлопця, що стояв у воді і дивився на неї.

— Гей! Ти хто? Звідки ти взявся? Ти геть налякав мене! Чому в озеро так стрибнув, що я й не бачила звідки? Чого тобі треба?

Уже дуже давно Волин не розмовляв ні з ким людською мовою, усі розумілися в їхньому світі без слів. Подумане було як мовлене. А тут звучало, мова чулася, вголос мовлене порушувало всю мовчанку Лісу і тишу Озера.

Пошукав у своїх знаннях і побачив, що й він зможе так.

— Не бійся! — сказав він, дослухаючись до вимовлених звуків. — Не бійся, я нічого поганого тобі не вчиню!

Дівчина осміліла.

— Але ж і налякав мене! Звідки ти? Я тебе ніколи не бачила раніше.

— Я... з того боку. — І Волин показав рукою на протилежний берег Озера. — Я... тут гуляв і от впав у Озеро, заснув на дереві і впав, бо...

Він збагнув раптом, що дівчина вдягнута в людську одежу, у неї все тіло прикрите, а він — голий. Це може їй не сподобатись...

— Виходь з озера, — сказала дівчина. — Чого ти там стоїш?

— Я не можу, — сказав Волин. — У мене загубилась одежа, на мені нічого нема...

— Тебе обікрали? Украли твою одежу, поки ти купався? Тому ти і сховався на дереві? Ну й ну! Слухай, візьми хоч рушника та закутайся і вилазь із води, бо замерзнеш...

Її звали Леа. П'ять родин приїхали селитися сюди, а згодом прибудуть іще десять. Майже ціле село перебирається на нове місце, принаймні ті, хто хоче тихо жити в лісі. Бо стоїть їхнє велике село на дорозі, у світі точаться війни, товчуться ненаситні збройні ватаги, снуючи туди і сюди, — люди вже знемогли від цих бід.

Переказували старі, що, як рухатися на захід, є місцина, де великі чисті озера, гарна дичина, тиша і благодать. Працюй і живи.

Отак от зібралися найсміливіші й з родинами поїхали. З усім начинням, з майном і худобою. Ось у неї ручний маленький возик, вона привезла сюди цілу гору одежі для прання. Мати загадала усе сьогодні випрати.

Волин сказав, що ловить рибу, що живе з братом, старшим за нього, що батьків не пригадує, давно померли... Він говорив, трохи запинаючись, вона сама здогадувалась, які мають бути відповіді, а він дивився на неї, і щось зовсім невідоме почало тоненькою цівочкою пробивати

багатолітній шар його холодного буття у підводному та лісовому світі.

Йому ставало приємно і тоскно водночас. Бо все, що говорив він, випливало тільки з її слів. Він нічого не міг сказати про те, як живе, бо його справжнє життя було великою таїною. А як живуть люди — він нічого не знав. Колись давно він щось таке міг би й пригадати, але через товщу літ все сплуталось в один вузол, і він не пам'ятав, що було раніше, коли він був людиною, як жив тоді, як узагалі живуть люди.

Нічого він такого не знав. І зараз уперше зустрівся з людиною, і такою гарною, і такою юною, і такою...

Леа почала збиратись додому. Він сказав, що також піде — в інший бік. Йому-бо далеко. Домовились, що колись ще зустрінуться тут, на озері.

Коли Леа пішла, Волин дивився їй услід якусь мить, а потім збагнув, що варто зараз зробити, і витворив їй охоронне коло зі своєї сили, і послав навздогін, та раптом стало важко, аж заболіло йому, і він зіщулився. Це в його охоронне коло вдарила чиясь неприязна воля, як отруєна стріла. Не торкнулась дівчини, але поранила його самого.

Таке трапилось уперше. Все, що відбувалося щойно, з ним траплялось уперше.

Волин ще не отямився від удару, якого завдала йому чужа зла воля, а вже знав, хто вона і звідки.

Він повернувся. Позаду стояла Царівна О. Такою він її ще ніколи не бачив.

Очі її метали іскри, аж вогнився пісок там, куди сягав її погляд. Голова піднята, а підборіддя піднесене так, що волосся спускалося по щоках довгими зеленавими ручаями.

Волин несамохіть звернув увагу, що ступні своїх ніг з тонкими пальцями вона зараз розставила так широко, ніби збиралась вперто й міцно стояти на ногах, боротися з кимось, відстоювати, воювати...

— Ти що? — спитав він хрипко. — Що з тобою?

— Чому ти розмовляєш з людиною? Я тобі казала, що це небезпечно, ти можеш загинути, якщо торкнешся світу людей...

— Якщо загину, то загину я! Це моє право вибирати, що і як робити! Я не раб твій, а Княжич Озера і можу бути й незалежним...

— Про що ти говориш? Як можеш бути незалежним ти, коли я тебе зробила Княжичем...

— Неважливо, хто зробив, — це було давно. Тебе також хтось зробив, але ти є тут — владарюєш в Озерному краї. Я — незалежний тепер, зрозуміло? І не втручайся в мої справи, в мої розмови з кимось, в мої настрої! Досить з мене цих нескінченних повчань!

— Та ти поглянь на себе! Ти ж хлопчик, підліток...

— Як коханець, то не хлопчик, а як самостійний, незалежний, то вже підліток і малий, так? Ти подумай, що ти мені зараз верзеш?

Сварились вони ще довго, але, як часто буває у таких випадках будь-де у всіх світах, сварка коханців завершується здебільшого порозумінням й особливо пристрасними обіймами.

— Ти програла, Царівно! Якийсь мент свого вічного буття ти таки програла, і хтозна, чим ще це закінчиться і для тебе, і для всіх нас...

— Що ти верзеш? Що ти в цьому всьому розумієш?..

— Я не верзу, а лиш оповідаю те, що вчуваю, що знаю. І позаяк кожен знає щось таке, чого інший не знає, то й я знаю дещо таке, чого ти не знаєш. Але я не про це зараз, Царівно. Ти вжила чари Злена, ти викликала його до життя серед нас, розумієш? Ти спрямувала його силу проти мене!

— Я спрямувала свою силу... І не проти тебе, а проти...

— У тобі немає злої сили, як немає її в мені. й у всіх нас, невіддільних від неї дітях Природи. Чи я повинен це тобі пояснювати? Адже зла сила — то володіння Злена. Бо ж навіть вовкулаки, упирі і змії — й ті залежать від нього, а ми... Ми ж природні з'яви, ми частки колообігу життя, ми допомагаємо Природі і нікого не руйнуємо, якщо лиш...

— Отож-то — якщо лиш!

— А що тобі зробила ця дівчинка? Ти схопила чи не вперше за довжелезний наш час те, що Злен розкидає на поверхні, як приманку, аби збільшити свою силу, ти поєднала розпорошене Зло, сповнила його своєю енергією і послала в невинну істоту. А втрапила в мене.

— Я кохаю тебе, я боюсь за тебе, я бажаю тобі тільки добра, я хотіла охоронити тебе від Зла!

— Пославши Зло? Від Зла Злом не охорониш! Сумно думати, що ти, яка завжди все будувала і залагоджувала, можеш щось руйнувати...

— Я — жінка, в мені також заговорили ревнощі...

— А я — вільний жити, і думати, і почувати так, як творить мене в мені вища сила, як Боги керують нами, як осягають наші буття Ті, що все знають. Отож я вільний і живу у світі, про який хочу знати більше, і гадаю, що Ті, що все знають, розуміють, що буде і як буде... Може, вони й знали, що ти вдариш мене, що викличеш сили Злена, що проб'єш отвір у нашому мирному світі...

— Облиш, я нічого не пробивала, я розсердилась, але ти загальмував мій гнів, все минуло, нічого не буде більше лихого! Забудь!

— Я спробую, я намагатимусь. Але випущене з неволі Зло довго не вгамовується. Чи не ти мені це розповіла? І куди воно зараз подалося, оте Зло, що ти викликала до життя? Хай би в Нікуди!

— В Нікуди, я переконана. Бо ж я не маю в собі Зла і до Злена ніколи не вдавалась по допомогу. Ой, та облиш уже, я так тебе кохаю.

Вони лежали на своєму розкішному ложі з найм'якішого моху й водоростей і розмовляли вже спокійно, кожен про своє мислячи, а відтак знову вернулись до теми людей.

— Я хочу знати про людей те, що знають інші лісові й озерні демони, хочу мати свій власний досвід. Якщо я приречений бути вічним підлітком, то знання мої, однак, можуть бути більшими. Лес ген який маленький, а який мудрий! Я прожив тут багато весен і зим, дуже багато. Нехай менше, ніж ти чи хтось інший, але багато. І повинен набувати нових знань.

— Волине, я боюсь цього літа. Щось повинно статися саме цього літа, я знаю, почуваю це і боюсь. Тому й кинулась на цю дівчину з чарами. Аби оберегти тебе, й тільки. Але є закони, якими керують лише Ті, що все знають. Я інколи думаю, що й вони не завжди спроможні змінити якийсь хід подій. Просто вони знають, передбачають, тому можуть змінити. А я передбачаю, але змінити не можу...

— Не заважай мені, будь такою, як ти є. Я — озерна істота, як і ти, сюди завжди вернусь. Але хочу знати більше...

— Це Перелесник наговорив, забив тобі голову своїми химерними розповідями. Але ж він такий — він є, і його немає. Він — вітер, що на-

буває людської подоби, але насправді сутність його — летюче повітря. Не вір його словам!

— Але він бачив світи далекі-далекі, і коли говорить про них, очі його променяться зорями...

— Бо він і є Літавець, летюча зірка. Це його життя — летіти кудись нескінченно, в нікуди... А наше — керувати водяною стихією...

— Не ставай мені вперекір, Царівно О, і я буду собою...

— Не буду! Це лиш один раз. Я кохаю тебе і боюсь за тебе. Але воля Тих, що все знають, сильніша, і я чую її. Буде як буде...

— Родина цієї дівчини — під моєю охороною, Царівно О...

— Як бажаєш...

— Ти чудова, найкраща, мені так добре з тобою...

Тепер Волин доволі часто розмовляв з Перелесником, і Царівна Обільше ніколи не з'являлась перед ними так несподівано. Волин жадібно розпитував Перелесника про людей і, зокрема, про тих, що оселилися неподалік, про село, яке перебирається на нове місце поблизу Озера, подалі від шляху, де війни і розбої зруйнували вщент людські господарства.

Одного разу Волин спитав Перелесника, чому люди носять одежу.

— Як тобі сказати? Вони вважають, що не годиться дивитися на оголене тіло...

— А чому? Адже так створено від початку світу, так збудовані усі. Лише дві з'яви буття творено в усіх світах — чоловічу і жіночу. Чому вони соромляться того, про що всі й так знають?

— Ти говориш як підліток, а між тим стільки років живеш із Царівною О як її коханець...

— То й що ж тут такого? Ми любимось, це ж так має бути... Ти ж бо взагалі відомий урвитель...

— Природність взаємин тілесних, які об'єднують коханців, людьми давно втрачена. Все залежить від того, як на що дивитись. Ми не помічаємо, що хтось без одежі, бо ми бачимо його сутність, його значення, його дію, спроможності, а люди мають прикритись одежею, аби бачити душу людини хоч трішки, бо інакше бачать тіло, а душі не бачать...

— Але ж це їх збіднює, і... ну, треба цей одяг добувати...

— А крім того, не забудь: узимку холодно. Я — в теплі краї, ти з Царівною — на дно спати. А людям треба добре вдягатися, палити вогонь цілу зиму, аби грітися. Бо як замерзнуть, то загинуть...

Іншого разу Волин попросив Перелесника принести йому людський одяг, будь-який, аби на нього був.

Той зареготав, а потім уважно подивився на Волина.

— Що ти замислив, хлопче? Дивись, із людьми жарти погані!

— Я хочу знати, хочу мати можливість спілкуватися з ними так, аби мене не розпізнали. Тому потрібен одяг.

— Принесу, якщо скажеш, хто вона?

— Перелеснику, я тебе дуже прошу.

— Скажеш? Принесу! Завію десь у когось і принесу!

— Скажу.

Мабуть, таких розмов і боялась Царівна О. Вона боялась близької дружби Волина з Перелесником, боялась повчань і порад останнього, боялася світу людей, яких добре знав Перелесник. Особливо жінок.

Леа приходила на Озеро тепер часто. Волин вдавав, що ловить тут рибу, що зустрічає її випадково. Але в перші рази його попереджав Перелесник, потім вони вже домовлялись з дівчиною самі, коли вона прийде полоскати білизну, чи просто по ягоди, чи ще чомусь.

— Ти дуже змінився за цих кілька тижнів, Волине, — казала Леа. — Коли ми познайомились, ти здавався хлопчиком, зовсім підлітком, а зараз бачу, що насправді ти — старший за мене і вищий, сильніший...

Волин мінявся за літо, він знав, що міняється, і це трохи турбувало його. Тепер це помітила Леа.

— Такий у мене вік, мабуть, а може, це ти на мене так впливаєш?..

— Ой, де вже там я...

Одного разу Перелесник, також прибравшись у сільський стрій, узявся ніби ловити рибу разом із Волином, коли прийшла на озеро Леа. Познайомились вони. Перелесник виступив у ролі старшого Волинового брата.

— Але ж ви зовсім не схожі. Волин — білявий, а Перелесник — чорнявий як смола. Хіба що очі у вас схожі, хоч і різного кольору, але однаково яскраві і великі... І брови!

— Я у батька вдався, а Волин у маму. Мама в нас білява. Але ж брови у нього геть як у мене, ти лиш глянь!

Коли Леа вдивлялась в обличчя обох молодих людей, надзвичайно гарних, то вони вмить ставали дуже схожими, для цього не треба було великих чарів, варто було лиш захотіти. Хоч в них і справді було щось схоже, але невловне. Може, від молодості, від енергії, ще від чогось... А може, просто...

— Ви таки схожі, справді. А спершу мені здавалося, що ви несхожі.

Перелесник часом з'являвся, часом — ні. А у Волина із Леою почало народжуватися те, що люди називають коханням, а насправді назви воно жодної не має, бо його не можна окреслити, пояснити, виділити, виміряти... Симпатія, зваба, потяг одне до одного, бажання бути більше разом, говорити про що завгодно. Потім торкатися коха-

ного, відчувати його дотик, його погляд, його...

Волин втрачав голову від бажання, не знав, як бути з дівчиною, як і що діяти, з чого починати. В його світі все було просто і зрозуміло. Хто з ким хотів іти, то чув його поклик і або відгукувався на нього, або відмовляв. І все тут. Це ж було щось зовсім інше. Як тут бути? Як говорити з нею, як сказати їй, що сказати? Волин не хотів тут жодних чарів, хотів правди!

А що буде потім?

У Волина голова йшла обертом, і він часто лежав, вдивляючись в небо, десь на острові серед Озера і думав про це, не знаходячи виходу.

Царівна О не чіпала його. Вона з сумом поглядала на нього час від часу, але тільки тоді, коли він згадував про неї. Вона притискалася до нього, коли він несподівано кидався до неї, ніби рятуючись від чогось, ніби шукаючи забуття і прихистку в її обіймах від невідворотного і невідступного, непідкупного, добре знаного їй і вже й Волинові, Рода, що керує Долею, що є волею Тих, що все знають. У його руках сьогодення і майбутнє кожної з'яви, і стережись розгнівити його!

Волин вже боявся своєї Долі, намагався пригадати слова Рода про його майбутнє, страхався його, вчуваючи в своєму близькому майбутті нескінченні біди і страждання. І тому обійми такої близької, звабливої Царівни О часто були йому єдиним прихистком.

Але не завжди. І чимдалі рідше.

Вона розуміла, що міняється в ньому щось, але не зачіпала його. Чекала волі Рода.

— Чого ти ходиш з нею так довго? Розкажи їй, яка вона гарна, яка вона чудова, дихни на неї глибинною силою своєю, поцілуй — і вона твоя... — радив Волинові Перелесник.

Але Волин зволікав, усе не міг підступитися до дівчини ближче. Аж одного разу Перелесник прилетів і загукав до нього.

— Гей, іди-но сюди!

Волин випірнув із води, вмить був на березі.

— Слухай, я зовсім забув. Це ж для тебе якраз те, що треба. Тут, досить недалеко у Лісі, є покинута напризволяще хатинка. Вже давненько там ніхто не живе. Я про неї й не пам'ятав, а оце летів та оком кинув ненароком і відразу про тебе згадав. Отож піди гуляти до Лісу із дівчиною у тому напрямку. Знайдете хатинку, а далі — то вже дивись сам.

При цих словах Перелесник притьмом злетів у хмари і щез.

Ліс шумів погідно і доброзичливо. Волинові було приємно. Лісові друзі, здавалося, сприяли йому, бодай у настрої. Тихо, лагідно й спокійно було у Лісі. Прохолодно, але тепло. У шовкових загінках квітучої й духмяної пущі хотілося розчинитися, увібрати її пахощі в себе, з'єднатися з нею і забутися у приємному спокої...

Такий був настрій у Волина, коли він і Леа блукали ніби навмання Лісом, то тримаючись за руки, то розходячись різними стежками неподалік і гукаючи одне одного, то раптом грайливо бігали одне за одним, намагаючись спіймати, щоби самому вирватися і також навтьоки, аби ловив інший.

Повітря аж гусло від почуттів, які їх переповнювали, і Ліс радів святу, буянню літньої радості.

Леа утікала, а Волин наздоганяв її, коли вони обоє раптом вибігли на галявину і зупинились, здивовані.

Перед ними стояла старезна, посіріла від часу, вочевидь, давно покинута хатина зі скособоченими бурими стінами і прогнилим від дощів

у багатьох місцях дерев'яним дахом. Перекошені двері все ж були зачинені. На невеличкому подвір'ї перед хатинкою розташувалась літня глиняна пічка, майже цілком розвалена, зграбним чотирикутником неподалік лежали колоди, що колись, певне, правили людям, які тут мешкали, за лавки та ослони, і вкопаний серед них у землю стіл, який складали просто кілька товстих дощок, набитих на широкі, в обхват завтовшки пеньки.

— Ой, дивись, хата! — сказала Леа, раптом затихла і пригорнулась до Волина, і тепло її тіла, як завжди, хвилею збурило у Волинові неспокій крові.

— Бачиш, — сказав Волин. — Тут колись жили люди. А зараз тут ніхто не живе. Дивись, яка трава перед хатиною.

Йому було дивно бачити людську хату. Він ніби й бачив таке колись, принаймні хатину, де живуть люди, він уявляв собі саме такою, але зараз, коли він дивився на цю хижку, ставало йому якось млосно у грудях, щось непокоїло його.

Він не любив у собі це відчуття, такі настрої рідко проймали його і завжди були пов'язані з якимось незнанням, з чимось новим, що йшло йому назустріч, що вирувало десь поряд, десь обік і мало вирватися на поверхню його буття конче несподівано, непередбачено...

— Ходімо подивимось, що там усередині! — сказав Волин і рушив уперед.

— Я боюсь, — прошепотіла Леа. — Може, там хтось є?

— Ну звідки там хтось може бути, коли довкола поросли такі густі трави? Ходімо, я знаю, що там давно нікого нема, хижка стоїть порожня з давніх-давен...

Волин знав, що це й була якраз та хатина, про яку казав йому Перелесник. До неї він, власне, і прямував з Леою. Але що людська хата викличе в нього отакий моторошний стан, він не сподівався і тому хотів якоюсь рішучішою дією перебороти його.

Вони підійшли до дверей, Волин схопився за дерев'яну ручку і смиконув, але двері не відчинялися. Смиконув ще раз, але з роками хата перекособочилась і двері аж ніяк не хотіли йому піддаватися.

Він рвонув їх до себе вже із зусиллям, але й зараз вони не зрушилися, і йому здалося враз, що хтось там тримає їх ізсередини і водночас шепоче йому на вухо: не ходи туди, облиш хату, буде лихо, не заходь!

Але Волина вже пойняв шал, і він зібрав в собі ту силу, яка могла би, якби він схотів, підняти й усю цю хатку в повітря.

Тут двері враз піддалися, виламалась з них лише нижня частинка, заскрипіли жалібно на точених дерев'яних завісах, які дивом якимось ще не перетліли зовсім, і з хати війнуло забуттям, порожнечею і сумом.

Вони увійшли в темні сіни, потім у кухню, з якої двері вели в єдину кімнату. В кухні викладена майже неушкоджена піч, стіл і лавки, два ослони, і на всьому товстезний шар пилюки. Крізь щілини у стелі видно було, що з берестяного даху на маленьке горище крізь діри ллється сонячне світло, і зараз воно, здавалось, хлюпнуло крізь прочинені двері у хатину, яка ніби оживала після довгого сну.

Волин і Леа йшли обережно, ступали, ніби боячись потривожити когось, хто снить, трималися за руки. І їм було добре.

Вони зайшли у кімнату і відразу ж натрапили очима на чотири дерев'яних лежаки, на яких, очевидно, як і на широкій печі у кухні, колись спали люди.

Але дивним було те, що на одному з лежаків, котрий стояв обік дверей при вході, вони побачили незабрану постіль. Там були розстелені напівзотлілі вже шкури диких звірів, а поверх — полотняне покривало, кольорове червоно-чорно-синє рядно і навіть примощено щось на узголів'ї, аби було вище. Усе складено так, мовби чекало на когось, хто мусив прийти сюди і лягти спати.

Біля лежака стояла дерев'яна скриня з різьбленим віком.

Волин підійшов до неї, стер долонею порох, що лежав товстим шаром на вікові, і відчинив скриню. Вона не була замкнута.

У скрині лежав одяг.

Волин хотів, було, узяти подивитись, що там лежить, який це одяг і чий, аж тут вдарив грім, і він, злякавшись від несподіванки, відсмикнув руку.

Грім загримів ще раз і ще раз, блискавиці прорізали небо одна за одною, і вмить полив дощ.

Дощ падав такий щільний, що здавалось, стіна води стояла перед Волином і Леою, які підійшли до дверей і стояли обнявшись, дивлячись на дощ.

— Але ж і злива! — сказала Леа. — Тут все якось чудернацько виходить. Щойно було небо чисте, ні хмаринки, і раптом, звідки воно й узялося — така злива, ще й з громом і блискавицями. Перун чомусь сердиться, мені страшно, Волине!

— Це не Перун сердиться! — сказав Волин. — Це все інакше... Просто злива, це перейде, не бійся! Ти зі мною, і тут з тобою нічого не станеться лихого, я тобі обіцяю!

Злива, видавалося по сірому у фіолетових хмарах небові, не збиралась вщухати, хоч така сильна зазвичай мала б припинитися швидко.

— Знаєш що? — раптом сказала Леа. — Я візьму якусь шматинку із тих, що не дотліли ще, і трохи змету цю пилюку в хатині. Стільки води, чому б не використати нагоду? Може, ми ще колись сюди зайдемо...

Вона узялася, намочивши шматок рядна, витирати стіл і лавку, а Волин стояв і дивився на зливу, на густу стіну дощу, і чекав.

Вона з'явилася перед ним у дощі, готова кожної миті зникнути, тільки б спрямувалось на неї стороннє око. Стояла гола прекрасна дівчина, з довгими зеленими косами, що вкривали її, мов плащ, і сплітались із дощовими струменями у химерні мережива. Раптом все її тіло зникало у дощі, лише обличчя променіло в зелених косах, лише очі.

Царівна О плакала дощем, плакала з відкритими очима, вкладаючи свої почуття і свій щем у блискавки і громи.

Волин знав, що це її буря, її злива, її настрій тут. І знав, що дощ цей, яким би сірим не здавалося небо, не буде довгим. Це дощ із Озера, він має вернутися назад.

Але він не знав, що Царівна О може плакати так сильно, і йому стало шкода її, вкрай шкода, аж боляче за неї.

Та серце Волина вже не належало їй.

Йому хотілося пригорнути Царівну О, поцілувати її, сказати їй тепле слово, розважити її. І лишити. Аби тієї ж миті вернутися до дівчини, яка витирала пилюку в хатинці, щось наспівуючи, і він знав, що це Царівна О послала її витирати пил, аби хвилю побути з ним зараз, явившись у дощі.

— Бережись, Волине! — тільки й сказала Царівна О. — З кохання до тебе кажу це зараз — бережись! Я не рушу твоєї дівчини, не торкнусь поглядом того села, не бійся. Але бережися лю-

дей! Не вір їм, не вір їхнім словам! Вони нічого не знають! Вони — ті, що нічого не знають, Волине! А ти знаєш! Ще трохи, і тобі вже не вернутися. Вважай! Подумай про все, що мав і що можеш зараз втратити! Але я люблю тебе і завжди любитиму, що би з тобою не сталось!

Царівна О зникла, розчинившись у дощовій стіні, яка в той самий час почала ніби відходити вбік, у напрямку Озера.

І незабаром вже сяяло сонце у зарослому травою і чагарями дворику. Леа вимочувала ганчірку в калюжі і радісно витирала все в хатині. Волин з важкою думою, повернувшись у хатинку, глянув на Леу, і все минуло. Настрій піднісся, і спокій забуття осяяв його душу.

Раптом він помітив, що Леа тремтить.

— Що з тобою? — спитав Волин. І побачив, не чекаючи на відповідь, що вона геть мокра. Бо бігала під дощем намочити шматинку кілька разів і змокла, а тепер тремтіла від холоду

— Я замерзла, але... тут нема у що переодягтись...

— А навіщо? — спитав Волин і тієї ж миті згадав, що люди соромляться своєї природності. І одразу ж додав: — Можеш закутатись у рядно чи в хутро.

Вона закуталась у рядно, всівшись на тому лежаку, який був засланий стертими шкурами. Тут вже було чисто, вона все це витрусила і повитирала. Волин пішов надвір, вивісив її одежу,

аби сохла на сонці, а тоді вернувся і сів біля Леі на лежак.

Вона злякано дивилась на нього, але не зробила жодного поруху, коли він обійняв її, притис до себе, поцілував у щічку. Сиділа непорушно, аж доки він не розгорнув ряднину, в яку вона була закутана, обіймаючи її за плечі і лягаючи біля неї, і не торкнувся своїми вустами її вуст.

Лише тоді й вона схопила його в обійми, міцно притискаючи до себе, спрагло розкриваючи вуста і зливаючись із ним у довгому жагучому поцілунку.

І тут, тільки-но вуста Волина знайшли розкриті і спраглі вуста Леі, щось вибухнуло в юнацькому серці і потьмарився світ. Волин не знав, скільки це продовжувалось, тільки відчував палахкий дотик Леіного тіла, розгаряченого, тремтячого, чув, як його завжди холодне, наче озерна вода, тіло раптом теплішає, набирає зовсім іншої якості.

Він зірвав з себе непотрібну одежу, ще мить — і юні, прекрасні тіла двох закоханих злилися у вічному екстазі кохання, у тій музиці життя, вище і краще якої немає в усіх світах і вимірах.

Вони отямились вже під вечір. Після гарячих сплетінь і жагучих обіймів, що тривали чи не цілий день, вечір застав їх сонними і розморенними на лоні їхнього щасливого дня.

Вони прокинулись, коли сонце вже котилося на захід, і певний час обоє не розуміли, що з ними, де вони і навіть хто це обік.

Та враз, коли отямлюються коханці після сну-забуття і знаходять те найближче, що їм зараз до душі і серця, поруч себе, перше і єдине бажання у них — знову кинутися в обійми. Лиш коли настає ранок, такий, як у Волина і Леі настав вечір, то обійми після сну означають водночас і «доброго ранку», і «до побачення». Вони лежали ще трохи обійнявшись, у зграбному і зручному їм переплетінні рук і ніг, яке, може б, сторонньому оку здавалося незручним чи дивним. Але закохані точно знають вигини тіла і місця вдалих дотиків, віднаходять їх безпомилково, бездумно, самі тіла шукають одне одного вже через дотик, через мову тіла, через тепло іншого, віднаходячи нові й нові істини про кохану істоту.

— Мені треба додому! — сказала Леа сумно. — Мені треба якнайшвидше додому, бо мені перепаде, та ще й як. Пішла у ліс по ягоди — де ті ягоди? Що я робила так довго в лісі?

— Все буде гаразд! — сказав Волин усміхаючись. — Про це вже я потурбувався.

— Як це?

— Побачиш.

Волин сів не лежаку, голий, забувши вже про те, що люди повинні соромитись свого тіла, або відчувши, що зараз можна не соромитись. Він

озирнувся, і раптом йому здалося, що він усе тут знає, що він вже був тут колись, що навіть із заплющеними очима вийшов би звідси, не наштовхнувшись ні на що.

Він намагався ні про що не думати зараз, тільки лиш про Леу, але з ним щось коїлось.

— Ти завжди такий холодний, бо звик ходити легко вбраний у будь-яку погоду, а тут ось нарешті зігрівся трохи, — сказала Леа. — Однак ти значно холодніший за мене! Ось торкнись мене! А потім себе!

Волин знизав плечима, не відповідаючи. Але це й була одна з причин його розгубленості. Він почував, що тіло його пульсує інакше, що в нього тіло тепле, не озерне, як завжди, а скоріше земне, як у Леса, чи просто у білки, чи зайця. А не як у риб, серед яких він жив.

Крім того, він дивився на розчинену скриню, до вмісту якої так і не торкнувся, після того, як розчинив її і збагнув, що знає, що у ній лежить, що знає ті речі, які там є, і що це його речі, саме його, Волина.

Чиї це чари, він не знав, але тут вони були присутні, хтось зачарував усе це. Хтось вищий за нього — і це не була Царівна О, він її чари розпізнавав зразу, — правив у цьому плині подій, і йому стало лячно. Але так, як бувало перед стрибком на інше дерево, коли він вчився у білки і знав, що найпевніше може впасти, а не дістатися далекої гілки, і все ж — стрибав.

Так і зараз. Він розгорнув одну за одною одежини, які виймав зі скрині, — сорочку, штани, теплий кожушок, постоли, онучі — геть увесь одяг, який міг мати його віку селянський хлопчина. І увесь цей одяг був йому знайомий, ніби снився колись, ніби він знав усе про нього, геть усе, як і решту в цій хатині.

«Може, це Род, що керує долями усіх, скерував мене якимось особливим шляхом зараз? Може, за цим стоїть щось невідоме мені, незнане і так само прекрасне, як... Леа?»

Він повернувся до неї. Леа щойно зайшла у кімнату, вже вдягнена у давно просохлу свою звичну одежу. Трохи ніяковим, але ніби й хазяйським вже рухом поправила вона те ложе, на якому вони щойно лежали, і поглянула на Волина.

— Вдягайся-но швидше! Ходімо! Адже я поспішаю! Це в тебе такий брат, який за тобою не дивиться, та й що з тобою може статися, коли ти так у лісі знаєшся, як у власній хаті...

Останнє, що Волин розповідав про себе з порад Перелесника, що він і його брат, якого вдавав Перелесник, лишилися тут на ціле літо аж до осені. Вони заготовляють ягоди і гриби, полюють, просто живуть, а вже пізно восени повернуться у свої краї, які звідси далеченько, туди лиш брат добре знає дорогу, а Волин сам і не втрапив би.

Батьки їхні давно померли, родичів мало, отож вони удвох так собі й живуть. Літо прово-

дять тут, на Озері, а зимою вертають у село, де стоїть батьківська хата.

Леа бідкалась, що вони з братом — сироти, бо так собі удвох живуть, і її увага до Волина і турбота ще побільшали. Тому вона знала, що він нікуди не поспішає, а в неї ж у селі, що недавно розташувалося неподалік від озера, батько, мати, молодший брат і дві сестри, та ще родичі й сусіди. Село маленьке, усі про всіх знають. Ще хтось забреде сюди та побачить нас разом — будуть потім пересуди та поговори в селі.

— Чому? — спитав Волин. — Що тут поганого? Адже ми кохаємось, це природно...

— Не вдавай із себе малого! — сказала Леа розгнівано. — Тим більше, я не знаю, де ти там жив і як, але ж видно, що розгуляний добряче, хоч і молодий, і все тобі просто. Не те, що я! Не знаєш, чи що? Село як повстане проти когось, то й вигнати може світ за очі, ще й прокляне і все таке! Людей треба шанувати!

— Я забрав би тебе з собою, якби тебе вигнали! — сказав Волин і враз збагнув, що говорить дурниці, і йому стало страшно і тоскно.

Він забув (на мить, але справді забув), що живе в Озері, що він — не така людина, як Леа, а щось зовсім інше і що його буття має дуже мало зв'язку з її світом. А вже забрати її кудись, то й поготів — нема місця, нема нічого, просто неможливо...

Леа дивилась на нього залюбленим поглядом, а він виправився:

— Забрав би тебе, якби мав куди. Неодмінно забрав би. А то — хата виходить ніби братова, хоч і маленька, як оця, де ми зараз. А в мене самого — лиш вітер довкола...

— Якщо ти кохаєш мене насправді, то, може, підеш до нас у прийми? Якщо хочеш зі мною жити, щоби ми мали спільних дітей, щоби...

Волин обійняв дівчину і закрив її вуста поцілунком, міцно притискаючи до себе. В очах у нього стали сльози.

— Ми ще поговоримо про все це докладніше, ще знайдемо якийсь вихід, а зараз — поспішаймо!

Вмить він одягся у те, що було на ньому, коли вони з Леою прийшли сюди, і, схопивши дівчину за руку, побіг із хатини навздогін западаючому за Ліс сонцю.

Захекані, спинились на березі Озера.

— Зачекай хвилинку, — сказав Волин і метнувся у кущі неподалік, звідки витяг обидва кошички, з якими Леа йшла по ягоди, вщерть наповнені суницями й чорницями.

— Оце так-так! — сплеснула руками Леа. — Коли ж це ти встиг? Диво та й годі!

— В мене було припасено заздалегідь, я назбирав усе ще до твого приходу, але заховав. Ніби знав, що знадобиться, бо забракне часу...

Насправді Волин лишив порожні кошики в кущах і гукнув на поміч Леса і його люд. Лес

пробурчав, що для людей так багато працювати він не хотів би, але Волин вмовив, що це потрібно йому, Волинові. І старий приятель виконав прохання Волина якнайкраще.

— Тепер удома мене не надто лаятимуть! — з полегшенням зітхнула Леа. — Але ж і гарні ягоди, та ще й стільки!

Волин пройшов з нею Лісом мало не до самого села, несучи кошики. Це вже не вперше проводжав він Леу, дивився віддалік на людей, на хати, коней і корів, яких ті люди попривозили з собою. Приходив він сюди і сам, спостерігаючи за людьми десь із високого дерева або з кущів, на-

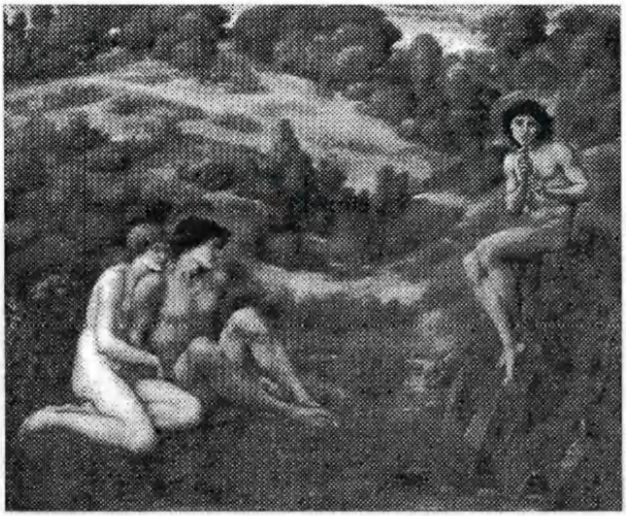

магаючись зрозуміти, пізнати ближче, осягнути той світ, у якому народилась і жила Леа.

Часом він бачив там і її, бачив хату, її батьків, усю їхню родину. Високого ставного батька з великими чорними вусами, завжди у крислатому солом'яному капелюсі, повнувату, сказати б огрядну, матір з лагідним голосом, яким вона кликала малих дітей їсти або ж закликала курей чи гусей.

Усе здавалося Волинові казкою. Дивовижною, надзвичайно цікавою, манливою, привабливою казкою, куди цікавішою від тих, що розповідав йому старий сом про озерне життя чи Лес про лісові пригоди. То все було цікаво, але то був звичайний Волинів світ, там він розумів усе одразу, а тут... Люди були схожі на нього, але — інші. Всі одягнуті, та ще й чимало одягу чомусь натягали вони на себе. Повсякчас клопоталися біля хат, біля худоби, ще й обробляли ділянки землі, щось сіяли, використовуючи для цього коней і биків.

Деякі речі Волин розумів одразу ж, вони ніби зринали з глибини його знань, а деякі — не міг збагнути ніяк і боявся спитати Леу, бо міг би зрадити своє незнання, викликати в ній підозру щодо себе, підозру, якої найбільше боявся.

Бо це могло б зруйнувати усе. Те все, що зараз складало Волинове літнє щастя.

Волин і Леа підійшли близько до села, вечір уже запав, і в сутінках багряно-червоно світилися у селі багаття, горіло в печах, палилися ка-

ганці, і вогні творили образ села таємничим і навіть страшним для Волина.

Він поцілував Леу, і вона побігла до свого дому, а Волин стояв іще певний час під деревом і дивився, як зникав у сутінках її силует, як уже зникла вона у своєму дворі, як зачинилися за нею двері, як вийшла згодом її родина вечеряти надвір...

Останнього він уже не бачив, лиш уявляв собі, йдучи назад, до Озера. Ішов повагом, сумний, замислений, занурений у глибоку зажуру. Бо радість, яку він спізнав сьогодні, була надзвичайно високою, здавалося, такого він не знав ще. Але за цією радістю крилась прірва, що лежала між ним і його коханою, прірва, через яку він проклав тоненьку хистку кладку, що могла кожної наступної хвилини впасти і щезнути назавжди, лишивши їх по різні боки буття у близьких, але й неймовірно далеких їхніх світах.

Вечір спускався над Озеро повільно, але незупинно, несучи з собою розмаїття кольорів, якими надвечірнє сонце, відбите у водах Озера, розливало відтінки усіх кольорів по довколишньому лісі, освітлюючи легкою зеленавістю навіть темні верховіття дерев, прикрашаючи прибережний пісок у світло-червоний, і там, де падала тінь від дерев, у темно-червоний, брунатний, темно-бордовий. З сонячного боку всі дерева були радісно світло-зелені, а з протилежного темніли приємною густою зеленню, приязною і манливою, спочинковою і втішною.

Волин сидів на гілці, що зависла над самою гладінню Озера, і дивився у воду.

Це було на Озері одне з його улюблених місць. Звідси він любив спостерігати за навколишнім світом, за лісовими мешканцями, за перебігом хмар, за кольорами на небі і їхніми відблисками у воді.

Але було ще одне, чому Волин так любив це дерево і цю могутню розлогу гілку, що ніби зумисно для нього і його забаганок розкинулась над водою.

Вода була єдиним для нього дзеркалом, і він, тільки вдивляючись у воду, бачив себе. Якось Волин відкрив це, як щось таємниче і незбагненне, він дивився у воду і бачив у ній якесь вкрай знайоме обличчя, та водночас той, на кого він дивився, був йому ніби і мало знайомий, тут крилась якась химерна суміш у цьому обличчі у воді — знайомого і незнайомого.

Волин невпевнено простягнув до води руку і торкнувся гладіні Озера. З того боку той хлопець теж тягнув руку, і коли Волинова рука торкнулась води, поверхня Озера схвилювалось і зображення зникло. Коли вода заспокоїлась, Волин знову побачив зображення, і коли зрозумів, що той, у воді, повторює всі його рухи і жести один в один, то відчуття, що це є він і водночас його власний двійник, сповнило Волина невимовною радістю. Він тепер мав ніби таємного спільника.

Волин інколи сидів на своїй улюбленій гілці і, вдивляючись у воду, розмовляв сам із собою,

і це було краще, ніж просто думати, бо він бачив себе, і якщо й говорив подумки, то той, у відбитті, розумів його достеменно і приймав усе, що говорив і думав Волин, все, що було у Волина на серці.

Зараз у душі Волина було повне сум'яття. Він не знав, як себе поводити далі, що робити. Часами йому здавалося, що він може померти, бо з відчаю він не розумів, куди дітись і що буде з ним далі.

Він закохався в Леу, це була жорстока і прекрасна правда. Правда часто буває жорстока, але вона бодай не міняється.

Волин давно забув, як колись дивувався, що люди можуть розлюбити і полюбити когось іншого натомість. Тоді йому здавалось, що це неможливо. Він був так залюблений у Царівну О і був такий щасливий, що не пам'ятав нічого і нікого з минулого, лиш слабий відблиск про колишнє існував у його пам'яті. Як сон. І все.

Але минуло багато років, ніхто ніколи не рахував часу в їхньому світі. Всі жили завжди, час був не відмірений, а стійкий і рівний. Він тік, як вода в ріці, ніби завжди однаково, от просто тече собі вода в ріці, а дерева на березі ростуть тихенько, стояли і стоять довгими віками. Щоправда, і дерева падали, і звірі помирали, але демони лісового і озерного царств ніколи не вмирали, вони були вічні, бо їх творила сама Вічність, якою керували Ті, що все знають.

Волин дивився у воду, у своє відбиття і раптом почув, що говорить до нього інший голос. Це був його голос і водночас не його. Це говорив до нього він сам і не він.

Волин розгубився, але слухав.

— Ти завжди говорив до себе, і чув тільки себе, і бачив насамперед тільки себе. Ти занадто довго був закоханий у себе самого, може, просто у своє кохання до Царівни О, але не в неї саму. Саме цього вона прагнула від тебе, саме це хотіла чимдуж у тобі пробудити. Щоби ти раптом одного разу подумав про неї, про її долю, про її буття, просто про неї, не як про мету і чудовий спосіб задоволення твоїх жагучих бажань. Але́ цього ніколи не сталося.

Бо ти і не задавався думкою, як вона тебе знайшла, як вона себе почуває, керуючи всім підводним світом Озерного краю, яким було її минуле, коли вона ще була людиною, ти навіть про себе не хотів нічого знати, ти боявся свого минулого, тобі було добре, ти жив, просто радіючи своєму існуванню. І своєму коханню з Царівною О, і цього було тобі досить.

Але такий твій час кінчився. Ти почав отямлюватися зі свого довгого підліткового сну, в якому задоволення є головним чинником і рушійною силою життя. І тобі стало страшно...

— Хто ти? — вигукнув Волин. — Чому ти зі мною так говориш?

— Раніше ти розмовляв навіть із самим собою лиш позірно. А зараз до тебе говорить твоя душа, яку ти досі не знаєш, бо упродовж дуже довгого часу — вічно сплячий підліток; твоя свідомість спала, вона давно заснула...

— Йди геть! — закричав Волин. — Йди геть і не муч мене дурними думками. Мені й без тебе так погано, що аж жити не хочеться...

Він нахилився до води і створив хвилі, які накоротко знищили його образ у воді.

Але за якийсь час відбиття появилось знову. Волин мовчав.

— Я піду геть, але тобі незабаром буде зле. Суди себе сам і нещадно, або інакше тебе засудять, і дуже боляче, усі, хто зараз є твоїми друзями в лісі і воді.

Ти був досі невидимий для людей, як усі демони лісу й озер. Але ти захотів бути видимий. Спершу тільки для неї, тієї дівчини, в яку ти так закохався. Ти побачив її один раз і захотів, щоби й вона тебе побачила. Це був перший крок до зради законів пущі.

А потім ти захотів бути видний іншим людям, ти захотів стати людиною. Але ж ти знаєш, що це неможливо. Бережися...

Волинові було вже досить. Але він збагнув, що це в його душі говорить голос Рода. Надто вже мудрі і суворі були ці судження, надто твердо і незаперечно остерігав цей голос Волина.

Волин більше не торкався води рукою, лиш зліз із гілки над Озером і пішов берегом, безцільно блукаючи якийсь час. Потім пірнув у воду і заліг на дно.

Він шукав спокою. Хоч якогось.

Але спокій полишив його тепер надовго.

Наступного дня він, однак, знову зробив усе, щоби побачити Леу, і виявилось, що вона пішла на Озеро з єдиною думкою побачитись з Волином. Вони провели разом майже цілий день у хатинці, і Волин був надзвичайно щасливий, як буває щасливим гравець, коли виграє один кін за іншим, однак десь у глибині душі знаючи і відчуваючи, що внезабарі прийде рішуча мить, коли на кін доведеться поставити все.

Волин провів Леу до кінця лісу і повернувся до Озера, враз втративши настрій і спокій.

У нього почало пекти в грудях, у животі, і він збагнув, що надто довго був поза водою, що він не може без води, і тому Леа — це літня казка, це — чудовий сон, це — прекрасне марево, яке творить Перелесник у хмарах, граючись та розважаючи лісовий і озерний люд.

Йому захотілося плакати, а потім — вмерти. Він не хотів більше так жити, не міг, не хотів бути кимось, хто є ніким для найкоханішої істоти. Але все було неможливо. Сльози проступили у нього на очах, але спрага дедалі більше сушила його, і він збагнув, що вмерти так він не зможе, лише довго буде мучитись, поки

хтось знову не вкине його у воду, як велику рибу. І він захотів побачити Перелесника. Ось хто може йому порадити, ось хто його друг, він знає все, і вже що-що, але про такі справи...

Волин зосередився і вже на березі нічного Озера, що лагідно сріблило до нього оповиті місячним серпанком води, послав у повітря, зібравши останні сили, клич до Перелесника.

Потім, швидко роздягнувшись, поскладав у звичному місці свій одяг, який вбирав тільки тоді, коли приходила Леа. Одяг попервах дуже заважав йому рухатися, сковував його, а зараз уже здавався звичним і невідчутним. Волин із насолодою пірнув у Озеро.

Це була його домівка, його затишок, основа його буття. Рідне його Озеро, яке він так любив, у якому був такий люблений усіма і яке починав зраджувати, віддаючись іншій, далекій, звабливій, чужій стихії людського світу.

Уперше вода здалася Волинові прохолодною. Нехай лише на мить, щойно він увійшов у воду, але вона таки охолодила його, і Волин здивувався — невже його так зігрів той гарячий струмінь, що вибухнув усередині, коли він уперше поцілував Леу.

У воді юнак ураз заспокоївся. Звичне середовище, безпечний світ, усе звідане до найменшого камінчика на дні. Озеро спало, і він підплив до густого куща водоростей, що розрісся під острівцем посеред Озера. Густе темно-зелене

латаття плавало по воді і тонкими довгими стеблинами в'язалося із дном, а довкола цих стеблин, ніби між маленькими колонами, вже висіялось чимало іншої озерної зелені. Колись Волин знайшов собі там куточок, в якому любив мріяти на самотині, спочивати, коли не хотів нікого бачити, ні з ким спілкуватись.

Тут він і заліг зараз, розніжено й знеможено вкладаючись на м'якому килимі з моху й ряски, який він сам вимостив, і забувся таким глибоким сном, якого він ще ніколи не зазнавав у Озері. Він прокинувся і ще напівсонний пошукав руками Леу, не тямлячи, де він. Потім розплющив очі і збагнув, що він удома, в Озері, зітхнув і, відштовхуючись від дна, виринув на поверхню, ще не думаючи ні про що, не бажаючи думати.

Приємність у всьому тілі нагадувала вчорашній день. Він почував, що змінився, але не думав, не згадував, як і що з ним сталося, лиш бездумно розводив руками, вибираючись на поверхню Озера, густезні водорості, що зеленою стіною сягали від самого дна до озерного свічада. Вже перед поверхнею вони стали такими густими, що довелось розвести їх майже із зусиллям, аби дістатись повітря.

Він зробив ще один порух, звільнив собі отвір у водоростях і випірнув крізь нього на поверхню Озера. Сонце стояло вже високо, мабуть, було десь близько полудня. Від яскравого світла він примружив повіки, а коли розплющив, то просто

перед своїми очима, мало не впритул, побачив очі Царівни О і її прекрасне сумне обличчя.

Вона лежала на березі, обличчям при самій воді, і це її довгі зелені коси спускались до самого дна. Це вони здавалися Волинові водяними заростями, і крізь них він видобувся на поверхню.

Царівна О не повернула голови. І далі лежала щокою на піску при воді. Тут відразу було глибоко, і вона дивилась у воду чи вдалину на берег, а може, в повітря. Дивилася незворушно, і її великі сірі очі, що час від часу мінилися блакитними і зеленими барвами, зараз здавалися глибоко блакитними, кольору світлої блакиті, в яку забарвлена нескінченність.

Витончене обличчя її було прекрасним зараз, просто навдивовижу гарним, у ньому ніби зібралась уся краса Лісу й Озера, і її довгі коси, що спускалися у воду, творили разом із її обличчям і з усією її смаглявою від літнього сонця поставою незбагненну єдність, яка відбивала, здавалося, саму сутність Озерного краю.

Волин дивився, вражений, зачудований її красою. Однак відразу вчуваючи, що незворушний погляд Царівни О, оця її поза і вираз обличчя — не гра, не бажання, як це часто бувало колись, пожартувати, покпити з Волина чи ще з когось, загадати якісь чари, які б розважили її, Волина і решту озерного люду.

Ні, зараз це було інше.

Волин також був інший.

Він озирнувся і побачив, що й усе довкола інше. Геть усе — Озеро, Ліс, острів. Усе стало іншим. Було таким самим і водночас стало іншим, може, стороннішим, чужішим, а може, замкнутішим для нього, а може, якимось трохи і відсторонено ворожим.

«Це вона, — подумав Волин, — її чари! Я розумію її зараз, але в її нескінченному бутті, як оповідав Перелесник, було безліч загублених рибалок і блукальців, які назавжди лишали свої життя в Озері. Вона завжди була першою з русалок, які залюблювали цих юнаків, замучували пестощами до смерті, хоч вони й кажуть, що залоскочували. Таке ото лоскотання!

А в мене — це перше! Нове, незвідане, незнане. Я не хочу, аби воно вмирало в Озері, не хочу на один раз, не хочу її загибелі й загибелі людини взагалі. Я люблю життя! І хочу, щоби Леа жила і я щоби був з нею, скільки зможу! І ніхто, ніхто не може перепинити мене, ніщо також, ніщо!»

— Стережися, Волине! Озеро не повстало проти тебе, я тут Царівна, а ти — Княжич Озера. Поки що так! А от Ліс — Ліс починає бунтувати проти тебе, вже є ті, хто вимагає помсти за твою зраду! Стережися, Волине!

— Чому зраду? Що Лісові до моїх справ?

— Ліс і Озеро вибирали тебе, Волине, Княжичем Озера. Ти забув, але це тобі скоро нагадається. Там були усі з нашою світу. І Ті, що все знають, також були. Ми їх не бачили, та вони нас бачили.

— Це ти! Ти їх наслала! Ти їм сказала — ось як!

— Ні, Волине, не я! Хоч цієї ночі я не могла заснути в Озері, вперше не могла спати спокійно, бо хоч ти й уклався далеко від мене, від того місця, де ти спав, ішло тепло, розумієш, Волине. Інше тепло, не наше, не озерне, не лісове, не нашого світу, а те тепло, яке ти приніс із собою від неї, яке, віддаючи їй себе, народив у собі, викресавши блискавку у своїх глибинах, яка запалила твою кров. Це тепло, цей знак відсторонюють тебе зараз від Лісу й Озера. І відразу ж на тебе починає чигати небезпека...

— Що ж робити? — розгублено спитав Волин. — Як же мені зараз бути?

Досі Царівна О промовляла до нього, вдивляючись і далі в якусь лише їй помітну цяточку вдалині, а обличчя її та очі були незворушні, спокійні, далекі.

А зараз вона повернула голову й глянула на Волина тим глибоким блакитним поглядом, на дні якого він побачив ціле озеро жіночих сліз, і жахнувся того, що побачив, — і себе, і скоєне, і те, що буде.

І враз йому стало тоскно і боляче за минуле, якому, це вже він розумів, ніколи не буде вороття, яке вже не буде таким у прийдешньому, а буде чимось іншим, добрим чи поганим, але іншим.

— Іди, Волине! Там, на березі, давно чекає на тебе Перелесник. Я наказала не будити тебе, бо ти був надто зморений. Іди, він справді твій найближчий друг, він тобі щось порадить.

— А ти?

— Я завжди тут, в Озері. Це — мій світ. І як би боляче мені не було, я не метатимусь. Біда сама знайде тебе. А в біді я завжди прийду на допомогу, як зможу. Ти ж знаєш, скільки моїх сил, моїх чарів — Озеро і довкола нього. Туди далі — там господарюють інші: Ліс, Пуща — не мій світ, а лиш сусідній...

Стрімко, як риба, що грається у воді, вилетів Волин з води, вигинаючись так, що на льоту поцілував Царівну О в уста, і наступної миті уже

мчав на берег, де на його улюбленій колоді сидів, відкинувши плаща назад, Перелесник і дмухав на Озеро, здіймаючи то густіші, то дрібніші хвилі.

— Ти мене кликав, Волине? — спитав Перелесник, і в його голосі Волин вчув раптом небачену раніше серйозність. Такого голосу він не сподівався від Перелесника.

— Ти ж усе знаєш! — знизав плечима Волин, сідаючи біля Перелесника на колоді.

— Що мені робити?

— А що ти хочеш?

— Бути з нею.

— Назавжди це неможливо, Волине! Ти — демон, а вона — людина.

— Але ж наскількись це можливо! Я хочу з нею бути, доки це можливо.

— Гай-гай, Волине! Казав же я тобі — кидай це Озеро та гайнемо у світи, а ти приліпився тут, а тепер ще й до людського роду тулишся! Нема в тобі батярського* начала, джиґуна в тобі нема, друже мій, юначе! А може, просто ще не збагнув ти, що за жінкою не чекай вічності, лови миттєвість, тоді — житимеш! Ось як я!

— Але ж Царівна О — вічна!

— Дурнику! Вічності немає. Як немає і нас, хоч ми і все одно є. Розумієш? Ти ще юнак насправді, не лише зовні, тобі ніколи не виповниться більше сімнадцяти, але ж оте, наше знання, ти можеш

* Батяр — гуляка, донжуан (*Прим. авт.*)

мати! Чому ти його не надбав досі? Бо вона лиш тобою опікувалась, бо ти спав лиш в її обіймах. Світ жив широким життям, а ти грався в Озері і поринув у солодощі жіночих зваб. Це і є дитинність чоловіка! Бо він зав'язаний своєю чуттєвістю. А почуття, як іскри, гаснуть разом із чуттєвістю. Нехай не водночас, але в нашому бутті — це водночас...

— Нащо ти мене мучиш цими словами! Я прошу в тебе поради. Мені важко, я заплутався.

— Не дуже ти заплутався, якщо завів-таки дівчину в порожню людську хижку! Але справи поважні. Скажу тобі лиш ось що. Ти забув зараз усе на світі, а сьогодні починається Русалчин тиждень, а в кінці його Купальська ніч. У цю ніч ти повинен знайти квітку папороті. В ній буде запорука твого рятунку від прийдешніх бід.

— А я зможу знайти її?

— Зможеш, якщо не боятимешся Ночі і Лісу! А головне — Морока і Злена!

— Я?

— Так, ти. Дещо змінилося за два останніх дні. Будь обережний! Наразі все, що міг, тобі сказав, друже! Я лечу — мені слід, бо це моя хвилина Лету. Ще побачимось!

Перелесник стрімко зірвався вгору, не повернувся, не глянув більше на Волина, не пожартував з височини, як це часто бувало. І Волинові стало сумно.

Але він був вдячний Перелеснику. У тому, що повідав йому Південний Вітер, відчувалась насамперед приязнь, нічим не забарвлена — ні користолюбством, ні обов'язком, ні спільними намірами. Перелесник взагалі належав до іншого виміру. Що йому врешті до Озерного хлопця, до підлітка? Він лиш уподобав його, та й усе, вибрав Волина з-поміж інших. Волин це розумів, і тому-то й сам так тягнувся до Перелесника, розраховував на його справжню поміч.

Колись він так в усьому сподівався на допомогу найперше від Царівни О. Бо ж завжди до його послуг були чари і сила, знання і вміння.

Зараз Волин не міг цим скористатися і не хотів. Бо зрадив її.

Так, він знав це. Він знав, що зрадив її, і водночас знав, що повинен був так зробити, що чин цей лежить також у шляхові, закладеному в ньому Тими, що все знають. А може, лише вдавав, що це так, може, хотілося виправдатися перед самим собою. Бо ж Волин виправдовував свою зраду перед Царівною О тим, що вона і її русалки загубили, залюбили, залоскотали за нескінченний свій вік чимало молодих чоловіків і юнаків. І вони всі про життя людське і про лісове й озерне життя багато знали, а Волин завжди починав весну хлопчиком, який нічого в цьому світі насправді не тямив. Кожна весна була для нього початком нового знання. Завжди першим коханням. Як і цього

разу! З тою лиш різницею, що це не була, як завжди, Царівна О!

У їхньому світі була воля, ніхто не мав права своїм лише бажанням обмежувати свободу іншого. Але був Закон, тут був свій Закон, і, здається, у чомусь Волин порушив його.

Волин так замислився над своїми клопотами, так заглибився у роздуми, що Леа застала його голим на колоді, де він звичайно сидів і де тепер вони зустрічались. І хоч жартома злякала його окриком, потім засоромила, що він голий, але вже не шарілася, не боялася дивитись на нього без одежі.

Очі її променилися ніжністю, і він, вмить натягнувши лише полотняні штани, що сягали трохи нижче колін, підперезався очкуром з конопляної мотузки і, не надягаючи, а лиш узявши в руки сорочку з сіруватого грубого полотна — такою простою і грубою була та одежа, яку приніс йому Перелесник, — повів одразу ж Леу, яка не противилась, а, навпаки, пригорнулась до нього, у ту покинуту хатинку, де вперше розквітло єднанням тіл їхнє кохання.

Так минуло ще кілька днів.

Зустрічі чимдалі ставали такими, що годі було розлучатися. Волин починав дихати легше і легше без води. І Леа сказала йому:

— Ходімо до нас, я познайомлю тебе зі своїми батьками!

— Що ти? — злякався Волин. — Що я їм скажу? І навіщо?

— Я вже сказала їм! — усміхнулась Леа. — Та ти не бійся, Волине! В мене дуже добрі батьки. Тато хоч і суворий на вигляд, але в душі дуже добра людина, а мама — сама доброта. Я сказала їм, що ти — сирота, що живеш влітку на озері з братом, а взимку виїжджаєш у своє далеке село. Одне слово, все розповіла їм!

— Все?

— Та ні, звичайно! Я лише сказала, що ти мені дуже подобаєшся, що ми, ну... ну, що ми обоє подобаємось одне одному. Тато й каже — нехай прийде колись, хоч пообідає по-людськи...

— По-людськи... — повторив Волин трохи злякано. — По-людськи...

— Ну, звичайно. Ти ж давно не їси страв, які вдома готують. Усе лісовим харчем перебиваєшся...

«Ну от, ще одне, — подумав Волин. — Як це я їстиму людські страви, коли не знаю, чи я зможу це їсти, не знаю, як їх їсти, і взагалі...»

Але він хотів піти з нею, він дуже хотів піти з нею, бо її життя було там, йому хотілося зайти до неї в хату, дихнути тим повітрям, яке для неї було таке близьке і рідне, побачити людей, які є її ріднею і чиєю часткою вона є...

І потім — його так вабив той, людський, світ, так хотілося більше про нього знати...

Вони вирішили, що підуть у село найближчими ж днями.

І в той день Леа була особливо ніжною, а Волинові особливо важко було з нею розлучатися надвечір.

Знову минуло кілька днів.

Волин зібрався і, висидівши зранку на улюбленій прибережній колоді, аж доки сонце не почало ставати над головою, одягся і подався до села.

Вони з Леою умовились на цей день заздалегідь, але, коли день цей надійшов, сумнівам Волина не було кінця.

Раз по раз зустрічався він із Царівною О, але завжди проминали вони одне одного, мов риби в озерній глибині. Лиш погляди, лиш порух голови.

Вони все знали одне про одного. Про думки і настрої, переживання і втрати. Волин жалів, страшенно жалів Царівну О, жалів себе, що отак мучиться, шкодував за колишнім спокоєм.

Але то бували хвилини, миті. Попри свої озерні, буденні справи, усе його єство зайняте було лиш одним — Леою, побаченнями з нею, близькістю, її теплом.

Про інше він намагався не думати. Буде, як буде.

Волин наближався до села з чимраз більшим острахом у серці, намагаючись подолати його і водночас опанувати себе й прийдешні обстави-

ни. Що більше віддалявся він від Озера цього разу, то більше здавалося йому, що втрачає він свою силу, свої спроможності, свій сприт і чари.

Леа зустріла його в умовленому місці.

Цього разу йшли не так, як ходили доти. Тепер Леа спрямовувала їхню ходу, — хоч вони йшли, узявшись за руки, як зазвичай, — але вже вона вела Волина, вона нині була перша у їхній парі. І це також було дивно Волинові.

Його дії виявились раптом підпорядковані іншому Законові. Бо це інший Закон говорив зараз із ним через Леу, через її впевненість, коли вони йшли до села, і, може, навіть деяку надмірну жартівливість, побільшену веселість, яка приховувала її ніяковість, її страх перед тим, як батьки приймуть Волина, чи він їм сподобається.

Вони йшли селом, і хоч воно й постало зовсім недавно на цьому місці, хоч лише кілька місяців тому перенесено було оселі і майно людське сюди, але вже вторована була дорога, обік якої стояли хати, огороджені плотами і позначені високими дерев'яними журавлями криниць.

Від села цього ще пахло свіжоструганими дошками і димом, який дають ще не випалені печі, обсушуючи ще не просохлі дерев'яні стіни в хатах, а також запахи їжі, готованої переважно на подвір'ях у літніх печах. Запах свіжого хліба, коров'ячого і кінського гною, запах курей і собак...

Цілий світ нових запахів, яких ніколи не чув Волин, не відав, не знав про них, ударив його,

щойно підійшли вони з Леою до села, і він зупинився раптом, як укопаний. Леа спитала його:

— Чого ти став? Боїшся чогось? Дарма! Ходімо швидше, вже обідати скоро! Нас-бо чекають!..

Волин не відповідав, раптом виразно відчуваючи, що в цьому світі буде йому лихо, що його знайомство зі світом людей принесе йому багато біди і, водночас, що таки варто спробувати, що він повинен йти сюди, що Леа, його Леа, його найкраща Леа — це теж частина його нелегкої долі.

І він усміхнувся, і сказав:

— Я йду. Просто замислився на мить. Ходімо!

Вони зайшли у село і йшли дорогою, поминувши кілька хат, і Волин вдихав, намагаючись збагнути важкі й незрозумілі йому запахи. Серед них були і приємні, і дражливі, але він не розрізняв між ними, що є що. І, крокуючи селом, ловив на собі погляди людей, що зиркали на нього з-за тинів. І ці погляди схожі йому були на велетенські соснові голки, що проштрикували його наскрізь, на гострі струмені холодної води, що виривались звідкись і з напругою вдаряли у розпашіле на сонці тіло.

Але він йшов, вже готовий на ці випробування, йшов, знаючи, що все буде нелегко і що єдина підтримка йому — це той погляд, яким час від часу тепер, ось на цій дорозі до її дому дарувала його Леа. І він враз оживав, скутість минала, йому ставало легше, аж доки хтось знову

не визирав з-за тину і знову не вдаряв його допитливим, настороженим поглядом.

— Ось там наша хата, — сказала Леа.

Він вже давно знав цю хату, давно бачив усіх, спостерігаючи потайки з лісу, намагаючись вивчити їхнє життя, проникнути в таїни кола коханої, її незрозумілого буття, зазирнути якомога глибше, аби прилучитися й собі, аби хоч на хвилинку стати одним із них разом із нею...

— Ось вона, наша хата, — сказала Леа, і вони увійшли у двір за плетеним тином, у якому ліворуч стояла криниця, а праворуч, ближче до хати, літня піч з каміння й глини, на якій щось варилося, а перед нею — дерев'яний стіл із грубих дощок і лавка біля нього.

Біля печі хазяйнувала мати. Вона повернулася до прийшлих, і погляд Волина зустрівся з її очима, темними, глибокими й добрими. В них не було ні упередженості, ні настороженості, лише цікавість і приязнь.

— Заходьте, сідайте! — сказала вона. — Ось вже й обідати час. Зараз батько прийде.

Потім подивилась на Волина й усміхнулась:

— Оце ти і є той лісовий блукалець, якого надибала там Леа?

— Я! — витиснув із себе зніяковілий Волин. Але йому було приємно. — Я — Волин.

— Ну й добре, будеш гостем, пообідаємо. Ти, каже Леа, і не обідаєш ціле літо, доки додому не вертаєш. Еге ж?

— Так. — У Волина все ще слова не виходили з горлянки, застрягали десь по дорозі до рота.

— Такий молоденький, а отак-от блукаєш лісом. Може ж і звір якийсь дикий напасти, і бозна-що. Як же ти лісової нечисті не боїшся? Отак і ходиш, ягоди збираєш?

— Мамо, та не розпитуйте його так прискіпливо, я ж вам усе вже розповіла про нього. А то він шаріється. Сідай, Волине, за стіл. Маму мою звуть Зенна. Отож кажи «тітка Зенна», та й усе. А може, ти спершу руки помити хочеш перед їжею?

— Хочу! — сказав Волин, якому враз захотілося води, захотілося в Озеро, втекти звідси, від цієї незручності, від свого шаріння. І він устав зразу ж, і вони підійшли з Леою до криниці, вона набрала відро води, і він помив руки, а потім почав хлюпати водою на обличчя і пив воду — вдихаючи її, вбираючи непомітно для Леи усім своїм єством. І йому враз стало легше. Леа подала йому рушника, вишитого червоними півнями, і він мить зачаровано дивився на вишивку, потім витер обличчя, і коли повернувся, у подвір'ї стояв високий чорновусий чоловік, батько Леи, і дивився на нього.

— Добрий день вам! — сказав Волин, затинаючись. Але цього разу вже говорив сміливіше.

— Здоров був, юначе! Отож ти — Волин. Я — Радан. Для тебе дядько Радан. Полий-но й мені, донько, та й я вмиюсь перед обідом, — звернувся він до Леи.

Волин відсторонився і чекав, доки Радан вмиється, також добряче похлюпавши водою собі в обличчя і шию, обітреться, і вони сядуть за стіл.

Враз прибігли й менші дітлахи, також знайомились з Волином, і він, сидячи в цьому родинному колі за обідом, який ковтав насилу, виправдовуючись, що відвик у лісі за довгі місяці від домашніх харчів, і взагалі — батьки давно померли, брат не готує, а він так-сяк, тому зараз не дуже їсться.

А насправді Волин радів, що сидів між ними, що він зараз, цієї миті, також частка їхнього світу. І тому ковтав навіть те, що за інших умов аж ніяк не взяв би до рота, їв геть усе, що пропонувалось, і навіть здалася йому та їжа з якоїсь миті смачною.

Найбільше уподобав Волина молодший брат Леи Горик, який просто не відходив від Волина майже відразу, коли Волин зайшов у хату, довго тримав його за руку, коли вони познайомились, і сидів біля Волина за обідом і за вечерею, в той час як Леа сиділа з іншого боку, і цілий день виявляв Волинові різні знаки уваги, аж Леа здивувалась.

— Що це ти так до Волина прилип, Горику, ти ж його зовсім не знаєш, ви щойно познайомились.

— Ні, я його добре знаю, ми з ним давно знайомі, — сміявся Горик, — я його знаю дуже давно, поки я ще не народився, а вже його знав.

Ще тоді колись ми були знайомі. Правда, Волине?

Волин ніяковів і теж сміявся із слів малого Горика, але щось було йому приязне і тепле в цьому хлопчикові, якому було всього десь із дванадцять весен, і він вчував, що їх з малим таки щось єднає більше, і думав: «Як гарно, що улюблений брат Леи так мене тепло прийняв. Отже, все добре для мене в цій хаті...»

Волин пробув у родині Леи до вечора, а коли почало сутеніти, подався геть, посилаючись на те, що брат хвилюватиметься. Леа провела його аж ген за село. Озирнулась, чи нема нікого, і, підвівшись навшпиньки, сама поцілувала Волина, обійнявши обома руками. Волин також обійняв її, і п'янка млість заструменіла в його тілі, що аж паморочно ставало, аж страшно. Надто вже було солодко з Леою, ніби ніколи, ніби вперше... Як завжди — вперше!..

Вони ледве розняли обійми, і обоє ще довго озирались, віддаляючись, аж доки можна було бачити одне одного.

Потім Волин ішов до Озера, переповнений, оповитий почуттям незнаним, прекрасним і страшним. Бо раптом відчув, що щастя таке безмежно високе, стає водночас страшним для нього і вкрай небезпечним.

Він прийшов до Озера, якраз коли сідало сонце. Зазвичай озерне життя поночі буяло, взагалі мало хто вкладався спати звечора. Сон зморю-

вав озерних мешканців лише над ранок, та й то ненадовго. Волин спав узимку, тому за тепла не мав спати довго. Але йому хотілося вкластися на дні і зануритися у приємні спогади, у пам'ять тіла, у вири почуттів і відчуттів і заснути в цих вирах, розкошуючи на хвилях сну.

Зараз він вдивлявся у захід сонця, розпеченого, гарячого удень і ніби трішки пригаслого з надвечірніми сутінками.

Цього разу сонце було таке величезне і якесь войовничо червоне, що Волин у його важкій червонястості раптом вчув неспокій завтрашнього дня, нові загрози, нові омани, нові принади.

Намагався почути глибше, змістовніше цей тривожний заклик сонця, його мову. Але не чув. Не чув майбутнього, бо, як бувало в таких рідкісних випадках, не давав йому хтось вслухатися в мову сонячних богів.

І він злякався — щось із ним діється!

Але сонце відходило. Морок заступав на своє панування світом, на свою половину буттєвого часу, і в його владарюванні також були свої принади для Лісу й Озера.

Волин не боявся Морока. Той був загалом безпечний, не такий, як його син Злен, котрий скрізь і повсякчас, де міг і коли міг, намагався довести свою силу, зверхність Зла над Добром і Світлом.

Але сьогодні Волин не хотів заглиблюватися в таїни Морока. І, намагаючись відігнати думки лихі й непевні, пірнув на дно Озера — спати...

Відтоді Волин приходив у село ще кілька разів. Завжди отак-от — на обід, аби не склалось в селі враження, що йти йому нікуди, а поспішати й поготів, що нема й ніколи не було в нього ні дому, ні родини, що він...

Хто він?

«Хто я? Чого я від неї можу хотіти?» — мучився питаннями Волин і, сам собі ставлячи їх, не міг знайти відповіді, а відтак піддався тому незворотному ходу подій, який закладений у буття світу Тими, що все знають.

Коли надійшов Купальський день, Леа запросила його на свято, яке вирішено було провести на озері.

— На щастя кидатимемо вінки в озеро. Чий вінок понесе течія першим, та дівчина найшвидше вийде заміж... Потім будемо стрибати через багаття, гратимемось, познайомишся з іншими дівчатами й хлопцями. Нас тут не багато, але не так вже й мало.

Волин боявся цього дня, боявся свята, боявся й дівчат і хлопців, йому у всьому ввижалась небезпека. Але відмовити Леі він не міг.

Сказав лише, що його брат такої ночі особливо хвилюватиметься за нього й, отже, він має вернутися якомога раніше до їхньої хижки.

У нього не могло бути свята в цей день, ні тим паче увечері, бо ніч його чекала випробовна і важка.

Але він вибрав у хатинці, де любилися вони з Леою і де у скрині знайшлося чимало одежі, ніби геть припасованої для нього, гарну сорочку і штани, підперезався гаптованим поясом і прийшов на Озеро, звідки почув гамір і сміх.

Він почекав Леу під їхнім уже звичним деревом, і вона повела його до гурту.

Волина вже бачили в селі, тому його поява не була особливою новиною для багатьох. Проте Леа була гарна дівчина і хтось мав бути в неї закоханий, а отже, одразу незлюбити Волина.

Волин відчув такий погляд у себе на потилиці й повернувся до нього. Це був Гей. Високий, чорночубий, якийсь ніби вовкуватий трохи, віком ледь старший за Волина, але рослий і м'язистий юнак.

Дівчата співали, хлопці допомагали їм. Потім розклали вогнище і стрибали через нього, змагаючись, хто не боїться високого вогню.

Волинові було жахно. Він боявся вогню, жахався вогнища, адже воно могло висушити його, водяного демона, спалити, перетворивши на попіл, тлін, на щось зовсім нікчемне, то вже залежить від того, як загадають Ті, що все знають.

Волинові ще бракувало сили протистояти вогню. Він знав це і тому стояв з Леою віддалік, вже заміряючись незабаром йти геть, чекав лиш, доки дівчата кидатимуть у воду вінки.

— Лео, — підійшов до них Гей, — і ти, чужинцю, чому не йдете до вогнища? Це ж на щастя!

Хто перестрибне більше багаття, у того буде більше щастя! Чи ти боїшся, Волине?

— Ні, але мені пора вже йти...

— Зачекай, чого там! Доведи, що вмієш стрибати не гірше за нас. А то, кажуть, ти в лісі добре вмієш блукати, а який з тебе спритник, ніхто не знає! Покажи нам, що вмієш!

Тут було щось не те, вчував Волин, щось погане. Але пішов. Не смів показати Леі, що боїться чогось. І пішов.

Стрибали по черзі. І коли надійшла черга Волина, Гей — це помітив Волин — жбурнув щось у багаття, і воно спалахнуло особливо високо, так, що всі зойкнули. Але черга була його, Волина, і відступати він не міг. І пойняв його страх.

— Не треба! Досить, хлопці! Таке багаття не перестрибнуть! Це забагато!

— Хто боїться, той свою чергу пропускає — такий закон! — зареготав Гей. — Не захищайте хлопчика, він просто боїться!

Волин вийшов проти вогнища, і в душі його спалахнув жах, високий і палаючий, як багаття перед ним, і він ураз збагнув, що не зможе перестрибнути такий вогонь без чарів.

Але не схотів відступити.

Волин зібрався на силі, тій, про яку так хотів забути тут, серед людей, випростався, потім розбігся — як усі, хоч міг цього і не робити, — і, стрибнувши високо й легко, приземлився доволі далеко від багаття, з іншого боку.

— Ого-о! — пронеслося поміж присутніх. — Оце так стрибнув! Оце так-так! А ти, Гею, казав, що він боїться! Він просто скромний та тихий, цей Волин.

Усі вітали Волина, Леа, здивована й рада, притискалась до нього, переможця, але Волин розумів, що це не перемога. Бо гострий вогник підозри уже зажеврів у чиїйсь заздрісній душі.

Згодом дівчата кидали свої вінки у воду, Леа сплела вінок із простих блакитних квіток, ніжних і теплих, і кинула його в Озеро перша, і вінок її відразу поплив.

— Вийдеш заміж, — сказав Волин. — Бачиш, твій вінок вода понесла!

Леа зашарілася і притислася до нього. Вони стояли під крислатим деревом удвох, осторонь від інших.

— Я йтиму, — сказав Волин. — Мені час!

Він обійняв її, прощаючись із нею тут, за деревом, і, більше нікого не повідомляючи про свій відхід, пірнув у ніч.

Гей був закоханий у Леу з дитинства. Його батьки жили неподалік від батьків Леи, і Гей, на кілька весен старший від Леи, скільки пам'ятав себе змалечку, уподобав маленьку сусідську дівчину з великими блакитними очима і гарним світлим волоссям, у яке згодом вона, раніше за інших своїх ровесниць, почала вплітати стрічки і квіти.

«Вона просто чарівна, — не раз думав Гей, в ній є щось таке, від чого в мене холоне кров і завми-

рає серце. Я розумію, що мені ще рано свататись і думати про кохання й одруження, але я хочу її бачити, я хочу її торкатись, я просто хочу бути з нею, що б вона не робила, хочу дивитись, як вона рухається, як у неї світяться очі, коли вона чомусь радіє, як підіймаються тоненькі темні брови, коли вона дивується, і як граційно, аж дух займає, опускає вона великі пухнасті вії, коли шаріється чи чогось соромиться.

Весна за весною минала, час плинув, і Гей був переконаний, що ось внезабарі, ще може через одну весну, він одружиться з Леою, і вони житимуть разом довго і щасливо, і в них буде багато дітей.

У селі всі знали, що Гей у неї закоханий, знала й Леа, але ніколи не показувала, що знає, мовчки, з усмішкою приймала по-юнацькому незграбні залицяння парубка, але ніколи не дала йому відчути, що теж його кохає.

Гей мучився від того, бо розумів, що він їй приємний і не більше. А йому так хотілося взаємності, він так прагнув бути любленим, що інколи по півночі не спав від того, думаючи про Леу і про те, що їй може сподобатися в ньому і як це показати.

Він був високий, доволі кремезний статурою, чорноволосий і кароокий. В нього рано появився темний пушок на верхньою губою, що трохи додавало йому ранньої мужності, а трохи ніби псувало свіжий юнацький колір від природи

смаглявого обличчя, як якийсь завий обрис на обличчі — і вуса, і не вуса.

Ще трохи, і Гей мав би почати голитися, аби виглядати краще. Але батько заборонив йому поки що. Нема потреби. «Заростеш бородою, будеш голитися, як захочеш, вже зовсім, а оце ще просто пух, нехай росте, менше клопотів».

Біда вдарила у серце Гея несподівано, як хижа стріла у спину. Коли Леа почала пропадати на Озері мало не щодня, бурхливий неспокій охопив Гея. Він якось спробував, було, нав'язатись до неї в товариство, але вона дуже різко і несподівано вороже, як ніколи раніше, відшила його наміри.

— Я люблю на Озері побути сама. Нікого стороннього не хочу бачити. Нікого, і тебе теж!

Її голос звучав гостро як ніж і так само болюче краяв Геєві серце.

«Вона не любить мене, — думав він. — Я не для неї. Я їй цілком байдужий, зовсім нецікавий. Що ж робити?!»

Його переживання якось помітив батько і ніби мимохіть сказав:

— Жінка часто сама не знає, чого хоче і кого любить. А хоче вона завжди чогось особливого. А чого — до ладу й сама не знає. А вийде заміж, ніби за не дуже коханого, минає час, і кращого за нього вона й уявити собі не може. Ніби на його місці ніхто інший і бути б не міг. Стерпиться, злюбиться, а підуть діти, то і все вже тут закінчується.

Гей промовчав. Але вирішив: «На ту весну засилаю сватів. Упрошу батька, щоб дозволив женитись, і, може, й станеться і з нами, як у всіх. І Леа буде назавжди моя. Колись вона таки буде моя і тільки моя».

Але одного разу з'явився у селі разом з Леою Волин. Гей побачив зі свого двору, як вони удвох ішли селом, як зашли у подвір'я батьків Леї. Тієї миті він усе зрозумів. У нього з'явився суперник, і цей суперник був щасливіший за нього. Бо ж Леа сама привела того хлопця до себе додому. І потім пішла проводжати ген аж за село стежкою в напрямку Озера.

Волин з'являвся в селі з Леою ще кілька разів. Гей зустрічав Леу час від часу поблизу хати. Вона приязно з ним віталася, про щось вони навіть говорили, чи то про погоду, чи то про врожай. Але в її очах був туман, і вона серцем своїм бачила когось іншого, вона думала про нього. Вона жила ним.

Гей відчував це, як відчувають інтуїтивно зраду, несподівану і неочікувану нехіть до тебе, і як отруту твого життя любов твоєї коханої істоти до когось іншого, хто не є тобою.

Він нічого ніколи їй не сказав. Але не раз йому хотілося вмерти самому або вбити її. Через безсилля, безумні ревнощі він мучився і не знав, що робити, як діяти, як продовжувати отак жити далі.

На інших дівчат він навіть дивитись не хотів. Зараз, особливо зараз, його кохання до Леи

спалахнуло ще більше, від непогамованих ревнощів і цілковитого безсилля.

І Гей вирішив іти поклонитись Богам. Він не пішов до загального капища, де стояли витесані з дерева Перун і Даждьбог. Він подався далі у ліс, у менш відвідуване капище, куди люди приходили в особливо таємних і життєво важливих справах.

Він прийшов до капища великого Рода, найсильнішого і найдавнішого, володаря світу. І тому капище його стояло окремо.

Гей пішов до капища і поклав перед великим витисненим з дерева образом Рода їжу, яку, за віруванням, мав любити Род.

Гей роздягся догола і ліг лицем вниз на землю, головою торкаючись дерев'яного образу Рода. І звернувся до Рода, і молився до нього зі всіх сил своєї юної і щирої душі.

«Великий Роде! Я не можу жити без неї, вона мене не любить, але я кохаю її безтямно. Або забери мене геть зараз у землю, отакого, яким я є зараз, — голого і безборонного — або зроби так, щоби вона стала моєю хоч колись, аби вона стала моєю. Я прийшов з нічого і піду, як і всі, в нічого, і там ти скажеш мені, де я був неправий і в чому я згрішив.

Але зараз я мушу вмерти або довідатись, що колись таки я буду мати її з собою, для себе, в своєму житті — свою кохану Леу».

Гей лежав так довго, врешті здалося йому, що він тут заснув і ніби крізь сон вчув чийсь голос: «Шукай старого, він скаже правду».

Коли Гей отямився, то вже вечоріло, а він прийшов сюди, коли сонце ще було високе і сильне.

Він одягся і зрозумів, що дуже замерз, але водночас у собі відчув і якусь нову наснагу. Йому насправді додалося сил. Він розправив плечі, йому дуже захотілося їсти, і він швиденько подався через ліс додому, аж раптом згадав слова, які вчув крізь сон: «Шукай старого, він скаже правду!»

Хто цей старий, коли і де його шукати і яку правду він скаже? Гей не розумів, що би значили ці слова, але замислювався над ними часто, аж одного разу щось ніби вдарило його, і він почав шукати в селі давно затаєну правду.

Він тепер знав — яку.

Хто такий Волин? Де він узявся і де той його брат, з яким вони живуть на озері, і не може бути, щоби ніхто в нашому селі нічого не знав про цього Волина і його родину.

Тут крилася таємниця, яку Гей мусив розв'язати, і він зрозумів зараз, що саме тут ключ до всього, і головне, до його відвоювання коханої Леи від прийшлого чужинця Волина.

Купальська ніч виявилась найбільшим випробуванням для нервів Гея за останній час. Леа врешті появилась з Волином серед сільської мо-

лоді. І Гей уперше зблизька побачив свого суперника.

Гей зненавидів його вмить ще більше, коли побачив, який він гарний.

Волин був тонкостанний, з густим, трішки кучерявим русявим волоссям, яке важкими хвилями спадало йому на плечі, тонкі риси обличчя, випуклі вуста, великі сірі очі з важкими густими віями, середній на зріст, але міцний і граційний.

Гей відразу ж побачив різницю між ними. Бо він сам був за статурою людиною широкої кістки, хоч і молодий і сильний, але його молодість була із самого початку дещо дядькуватою. А у Волина вона була справді юнацькою, хлопчакуватою. Такі люди довго лишаються молодими.

Гей розважався, як усі, забавлявся, сміявся, сипав дотепами й жартами, і зараз ніхто не міг запідозрити його справжніх почуттів.

Він ще не знав чому, але відчуття можливої і близької помсти повнило його силою і він відчував зараз — щось надзвичайне станеться незабаром.

І сталося.

Коли усі стрибали через вогнище, Волин довго відмовлявся. І коли врешті стрибнув, то так високо перелітав через вогнище, що всі аж подивувалися. Як може людина так стрибати?

Щось неймовірне. Волин перелетів через вогнище стрибком, вищим від людського зросту.

Щось у цьому не так.

Гей скоса, але пильно вдивлявся у Волина і бачив у його обличчі страх перед вогнем і всім, що діялось довкола.

Внезабарі Волин із Леою полишили гулянку і пішли геть.

Гейєві враз гулянка теж стала нецікавою, і він, стримавши себе, щоби не послідувати за Леою і Волином, подався додому, сповнений змішаних почуттів, що ніби клубком змій зараз звивались в його душі.

І раптом він пригадав слова, які наснились йому у капищі Рода: «Шукай старого, він скаже правду».

Гей не спав майже цілу ніч. А наступного ранку подався селом на пошуки старих людей. Одного за одним він допитувався, чи не знали вони такої родини в околиці озера, в якій міг би появитися хлопець на ім'я Волин, і описував його зовні, і казав, що ніби десь у нього ще є брат, але батьки його давно померли.

Пошуки довго не давали результатів. Ніхто ніколи не чув про таке. Гей вже втратив надію знайти того старого, який знав правду.

Але знайшов. У себе в родині. На околиці села, ближче до лісу, в одній великій хаті жив собі самотньо його дід Клін, якому вже було чимало років. Він здебільшого сидів над потічком і дивився у воду, часом ловив рибу, але то більше для потіхи, ніж для поживи. Маленький на зріст та ще й згорблений, він доволі привітно

зустрів Гея, хоч особливого бажання з кимось говорити в нього вочевидь давно не було.

Гей, вже звиклий до «ні», швиденько переказав йому свою справу, і старий Клін, раптом розпрямився, і очі його засяяли майже грізно.

— Як, ти кажеш, його звуть?

— Волин.

— Ти не знаєш, але багато років тому у мене пропав старший брат. Ми якраз збиралися вертатися з озера до села, бо жили певний час на озером, а Волин уночі щез. Ми всі гадали, що він потонув, бо він в останній час став дуже дивний, мало з нами розмовляв, сидів над озе-

ром і дивився у воду годинами і врешті риба йому ловилась, як нікому, але отак він пропав. Гадали, що втонув.

А те, що ти розповідаєш один в один збігається з тим, як виглядав мій брат, коли втонув. Тоді він був навіть молодший за тебе, ще зовсім юний, і цей Волин, що ходить зараз в наше село, не справжній. Це не людина. Це демон, який прийняв подобу мого загиблого брата. Це біда для села, треба його виловити й знищити.

Спершу дикий страх вибухнув у душі Гея за Леу, але наступним почуттям було бажання негайно знищити суперника, помститись і врешті — Гей розумів: якщо це не людина, то ця з'ява може бути небезпечна. Цей так просто не дасться в руки, треба до його захоплення готуватися як слід.

Він подався до старійшини села, той скликав раду села, перебалакали ще раз із дідом Кліном і почали готувати засідку до наступного приходу Волина в село, щоби спіймати демона і знищити.

По закінченні гулянки в Купальську ніч, коли відійшов уже доволі далеко від місця розваг сільської юні, Волин роздягся і пірнув у Озеро. Він умить розшукав вінок Леи і забрав його з собою на дно.

Лежачи на дні Озера, Волин заплющив очі й викликав Морока. Його можна було викликати накоротко будь-коли, він відповідав на запи-

тання, навіть міг допомогти, але не любив тих, хто розгублювався і програвав, відступав. Тоді з'являвся Злен, його слуги і піддані й допомагали Мороку ковтнути нездару назавжди.

— Що мені робити? — спитав Волин у Морока.

— Іди вперед, ти ж не боїшся мене.

— Не боюсь. Але Злен...

— Злен допомагає усім, а всі його лають. Хто знав би, що таке Добро, якби не було Зла? Чини Добро, і Злен не здолає тебе. Він наступатиме, але врешті з Добром ти переможеш, і Злен радітиме цьому й сам.

— Що чекає на мене?

— Я завжди приймаю до себе. Але з тобою ми часто зустрічатимемось і надовго, як друзі...

Волин розплющив очі. Морок зник. У напівтемряві на дні Озера вирувало життя тих, хто не спить до ранку. Тут було своє світло, свій ритм. Його ритм?

Чи це був його ритм і сьогодні?

Він вже давно не бачив Царівни О, намагався не думати про неї, прямував у інший світ, і ритм Озерного життя мінявся в ньому також.

Волин ставав іншим. Лякався себе сам і водночас почував, що іде шляхом, ним самим обраним, що врешті він є самим собою.

А ще вірив у волю Тих, що все знають.

Відпочивши трохи на дні Озера, Волин випірнув знову на поверхню, дістався берега і попростував до хижки, в якій склали вони собі з Леою

гніздечко, у їхню, — вона й справді вже ставала їхньою — хату.

Він ішов зараз поночі, один, голий, яким жив у Озері і яким знав його лісовий і озерний люд.

Хатинка ця стала їхнім житлом. Нехай зовсім тимчасовим, нехай лише кілька годин на день вони перебували тут разом, але це було вже їхнє і тільки їхнє. Усе в цій хаті було таким знайомим, таким близьким Волинові, що, дивуючись собі, він пояснював це своїм захопленням дівчиною. Усе, що стосувалося Леи, викликало у нього захоплення і радісне здивування. Отож своє відчуття рідності до цієї хатини він пов'язував з тим, що прийшли вони вперше сюди разом з коханою Леою і що все сталося вперше саме тут. Тому ця оселя стала йому такою близькою.

Він дістався врешті хатинки, де вирішив перебути до півночі, коли слід було йти здобувати квітку папороті. Так йому нарадив Перелесник.

Поночі, сам, він вступив до хатинки, і йому стало моторошно, бо щось він ніби згадував, але не міг згадати, щось зв'язувало його з цією хатинкою, це не була Леа, а щось інше, рідне також, тепле, ніжне, болюче, тривожне. Але згадати докладно Волин не міг, не пам'ятав.

Це уперше він прийшов до цієї хижки сам. Звичайно, провівши Леу, він повертався до свого дому, яким віддавна і завжди було Озеро. І спочивав там, уранці виходячи назустріч сонцю і ве-

дучи свою звичну працю, виконуючи свої обов'язки, які мав як Княжич Озера.

Кожна істота в Озері, у Лісі, скрізь мала свої завдання, виконувала свої, закладені Тими, що все знають, обов'язки, і так усе рухалось — злагоджено, взаємозв'язано, у погодженні.

Волин наглядав, аби не забагато поїла щука дрібної риби, аби звільнити рака, який застряг у переплетінні підводних корчів, прочищав замулену підводну дорогу до іншого озера, стежив, аби не заткало мулом підводні джерела посередині Озера, і все таке інше.

Сьогодні він цілком занедбав обов'язки, які в останні дні загалом виконувати було важко. Він утомлювався, настрій чимдалі ставав пригніченішим. Вже кілька днів Волин не бачив Царівни О, але йому здавалося, що навіть риби зараз підкорилися йому з нехіттю, і озерна робота не вдавалась йому так просто, як раніше.

Він, однак, мав за краще вважати, що то все настрій, що то минуче, хоч стан загальної розгубленості, непевності від якогось часу не полишав його.

Зараз він вийшов з хатини і сів у дворі, задивляючись, як з-за високих сосен пробивалось місячне світло, як падали у цей зарослий, запустілий дворик, де лиш його з Леою сліди виказували присутність живих істот, химерні місячні тіні.

І знову йому здалося, що сидів він вже тут, що бачив не раз, як за цими високими соснами сідає сонце у літню пору, як сутінки займають двір, заквітчується небо зорями, виходить місяць і вказує дорогу блукальцям.

Так собі мислив Волин, потім пішов у хату. Тут було вже зовсім темно. Він наблизився до лежака, на який часто вкладались вони з Леою, приліг на ньому горілиць і заплющив очі. Враз здалося йому, що у стелі має бути дірочка, круглесенький отвір з півдолоні, а в ту дірочку, коли сходить повний місяць, як зараз, крізь щілину в даху ллється місячне світло, і, потрапляючи у цей круглий отвір, місячний промінь падає просто в обличчя того, хто тут спить.

І ще він подумав, що це зробила Царівна О.

А потім розплющив очі й побачив місячний промінь геть проти свого обличчя і задивувався — звідки він усе так знає про цю хату, що усе це означає, хто й куди веде його своїми чарами.

Але ця думка швидко минула, бо враз за нею виринув спогад про Леу. Пам'ять тіла сильніша за всі думки. І затремтів Волин від спогаду про щастя, і, сповнений виром почуттів, знову огорнувся, як вже було не раз, теплою хвилею, що народжувалась у грудях і падала униз, збуджуючи усе його єство, і розливалась по всьому тілі гарячою кров'ю, захмеленою маревом кохання.

Він устав і вийшов за двері, і темінь видалася йому враз суворою, бо це була Ніч. Але він зро-

бив крок у неї, і темінь розступилася перед ним і поступилася його поглядові, його порухові, його міці. Він таки мав ще силу, почував це. Стряснувся, немов скинув рештки непотрібної одежі, і рушив у Ніч.

Не просто голий підліток йшов один серед лісової хащі у глупу ніч, а озерний демон Волин, Княжич Озера, рушив у пошуки відповіді на те, що його мучило, кинувши виклик звичному існуванню, рутинному плинові часу, намагаючись ствердити власну волю у виборі напрямку в лабіринтах буття і кохання.

Волин вже увідомлював свої гріхи перед своїм колишнім світом, але знав: щось йому таки вдалося перемогти, хоч тільки щось.

Одного дня він вирішив піти на поклін до Рода. Тут йому могли сказати правду, якою б жорстокою вона не була.

Він був у Рода лише один раз із Царівною О, але запам'ятав дорогу добре і не раз, блукаючи лісом, бачив Родову скелю з дубом над нею і бачив ту гілку, що відкривала двері до Родового підземного замку.

І ось Волин вирішив піти знову до Рода. Він йшов крізь ліс і вже не дивувався, а навіть звично відчував неприязнь лісу, ні, точніше сказати, його байдужість.

Якщо колись дерева самі відхиляли свої гілки, коли Озерний Княжич ішов лісом, то тепер його подорож крізь ліс пролягала, як шлях зви-

чайної, не втаємниченої у світ природних з'яв людини.

Гілки і корчі, кущі і зарості були там, де й були, і продертися крізь них або обходити їх було нелегко.

Волин, однак, долав перешкоди, посуваючись уперед незупинно і врешті таки дістався Родової скелі і дуба над нею.

Волин важко зітхнув і промовив:

— Великий Роде, я прийшов до тебе на поклін і пораду. Я розгубився і не знаю, що діяти, як жити далі...

Жодного поруху гілки дерева, жодного звуку, який би видавав якусь незвичність у тому, що було перед Волином зараз.

Волин узявся за ту чарівну гілку, яка розчиняла двері до Родового підземного замку. Гілка не піддалась його руці, а була важко-пружною, як усяка велика гілка на будь-якому дереві.

Волин зробив ще кілька спроб і зрозумів, що відповіді не буде.

Він сумно побрів назад до Озера і знову заліг на дно.

Але наступного дня вирішив таки знову податись у село до Леи. Бо кохання палило його зсередини, внезабарі мала вже наступати й осінь, він вже змужнів і виглядав хлопцем, який міг би і сватів засилати до дівчини.

Волин не знав, що буде далі, він вчував небезпеку в тому, що діялось довкола нього, але йшов

уперед незупинно, як метелик на вогонь. Кохання, живе земне кохання, тепле, як сонце, тіло його коханої, її жагучі вуста, її променисті очі палили все єство Волина, все прагнуло в ньому побачити Леу, хоч іще раз торкнутись її знову, бути з нею, забутись в ній... «Я люблю її більше за все на світі, навіть за життя, — думав Волин, — будь що буде зі мною, але я люблю її більше за життя...»

Тепер, посуваючись після Купальської ночі лісом, Волин не мав жодного уявлення про те, куди йому йти. Але рухався вперед за тим несвідомим вказівником, який вів його безпомилково потрібними стежками. Він відчував, що йде куди слід, хоч і не знав, чому саме так.

Волин рухався у гущавину лісу вже зовсім поночі, однак, віддавна звикнувши бачити в темряві, досить впевнено відхиляв гілки дерев і посувався поміж кущами.

Та раптом дряпонув його глід, і він спитав: «Навіщо?», але глід не відповів, потім ударив його досить таки сильно поперечною гілкою старий дуб, і тут на запитання Волина не було відповіді. Коли його перечепили кілька пагінців ліщини і, збитий, він покотився в неглибокий яр, дряпаючись об старі гілки і дрібніші кущі, що росли на схилі, то втрапив якраз на їжака, аж звивши від болю, коли голки вп'ялись в його тіло.

— Ти чого? Що я тобі зробив? — вигукнув Волин до їжака. — Чому Ліс до мене злий? За що ви проти мене?

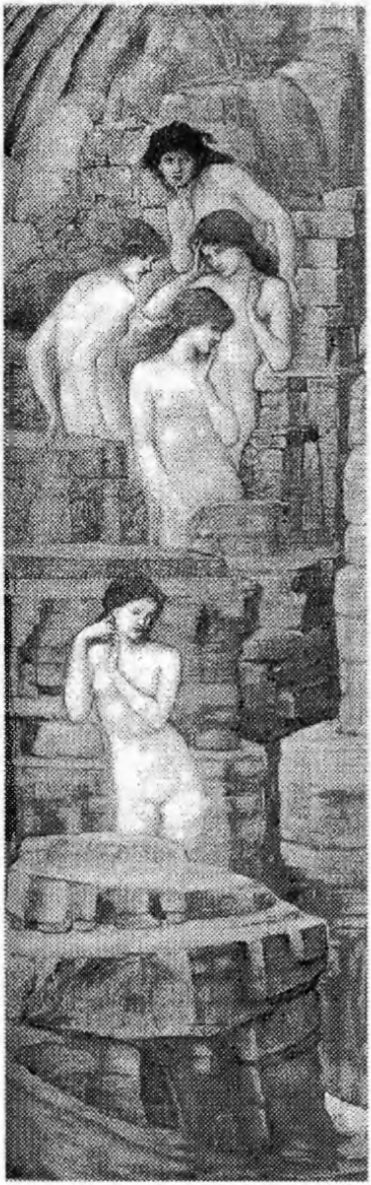

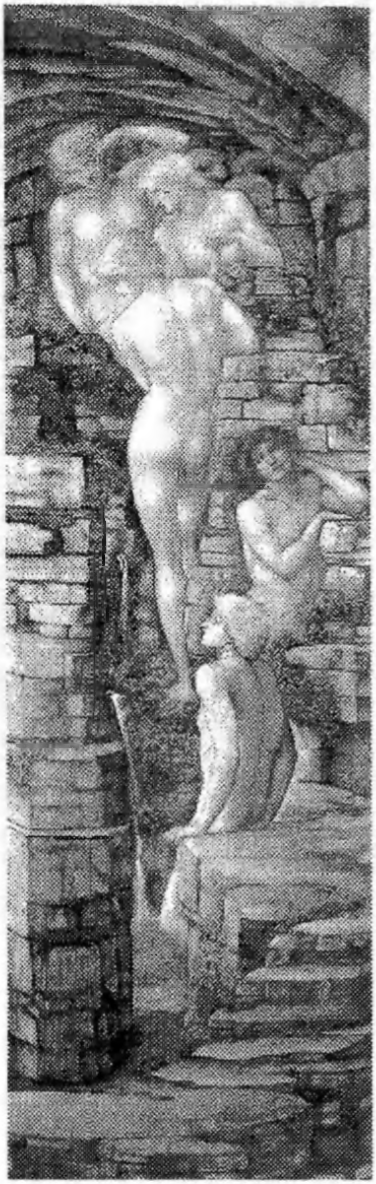

— Бо ти дурень! — сказав роздратовано їжак. — А дурнів треба вчити! Я тебе просто привів до тями. Ще «дякую» скажи, бо саме зараз і повинен будеш стерегтися... Ой! — їжак висконув і метнувся геть, не закінчивши своєї буркітливої тиради.

Волин озирнувся. Обік нього, але ще осторонь стояла якась постать, схожа на людську. Волин підвівся. Постать не рухалась.

— Хто ти? — спитав Волин. Відповіді не було.

Він ступив крок, потім другий. І враз очі істоти запалали червоним вогнем і освітився через них усміхнений оскал видовженого людино-звірячого обличчя, що належало змієлюдині-дракону.

— Що ти хочеш від мене? — спитав Волин, не підходячи ближче, вчуваючи у світінні червоних драконових очей щось недобре.

Той мовчав мить, вдивляючись чи то у Волина, чи поза нього, не відповідаючи, а тоді раптом стрибнув угору, скеровуючись звідти на Волина, ширяючи на розпростертих у повітрі своїх перетинчастих крилах, які росли у нього з-під рук, і вимахуючи величезним хвостом, який видовжувався і ставав у нього при потребі тугим і міцним.

З пальців у нього висунулись довжелезні міцні кігті, заскреготіли і заклацали величезні, також збільшені враз зуби з пащеки людинозвіра, а хвіст, враз ніби опірений пилкою зверху, звивався і вилискував під місячним світлом, як смертельна зброя.

Спираючись на той могутній хвіст, стрибонув він геть високо і там, розклавши крила, закружляв над Волином, і вже ніби червоне полум'я виривалось з-поміж великих гострих у два ряди зубів — це був криваво-вогненний язик змієлюдини.

Волин вивернувся, стрибнувши на дерево, — ось де придались уроки білки, — схопився за гілку і вискочив на неї. Розгублений, настраханий, він, однак, почав внутрішньо зосереджуватися.

Це було схоже на герць. Тільки ж чим міг відбиватися Волин? Він не був ні лихим демоном, ні підступним. Загалом це був ще підліток, який не знав своєї сили вповні.

Розпаляючись, дракон зробив коло в повітрі, замірився в дерево, на якому сидів Волин, і важким спадом ринувся вниз.

Однак Волин уже знайшов гілку на іншому дереві й перескочив туди.

Дракон люто вдарив зазубреним хвостом по дереву, аж усі гілки злякано затремтіли і затріщали, та не зачепив Волина, а тільки від невдачі розлютився так, що вся драконова пащека стала ніби вогненною. За мить уже справді вогонь виривався з горлянки, жахно було дивитись на нього.

Але Волинові було не до розглядин. Наступного дерева він не міг сягнути. Дракон не випадково приловив його в ярку, бо у долині, куди скотився Волин, росло усього кілька де-

рев, а далі були кущі, і лише на косогорі знову починався Ліс.

Туди б сягнути Волинові. Але не дострибнути.

Він напружено думав. Часу було обмаль, бо дракон уже вивершував нове коло, заміряючись в інше дерево, на яке перестрибнув Волин, і вочевидь розуміючи, що з цього дерева Волин не втече.

Рішення прийшло враз. Волин скочив із дерева на землю і став проти дракона. Тієї миті, коли людозмій був зовсім поряд і вже роззявляв вогненну пащеку так, що вона стала разів у три більшою за саму голову і, здавалося, могла захопити всього Волина, хлопець простер руки вгору, напружуючи силу. І враз водяна стіна перепинила людозмієві шлях. Втрапивши у стіну з води, він зашипів, як залите водою вугілля, і враз опав на землю, закривши руками голову, ще за мить увібрав у себе хвіст і крила, зменшилась його голова, і вже щось схоже на звичайну людську постать лежало на землі, охопивши руками голову, майже безпорадне.

Що саме сталося з людозмієм, Волина аж ніяк не цікавило. Він метнувся вгору і, важко дихаючи від напруження, від зусилля, яким переніс до Лісу частину озерної води, що загасила шал людозмія, почвалав Лісом далі.

«Ось воно, — думав Волин, — те, про що казала Царівна О. Ліс проти мене, більше того, цей лютий вихват людозмія — ознака того, що

нападатимуть ще. Але ж не увесь Ліс проти мене — їжак-бо попередив мене своїми колючками, ще й бурчав, що я дурень... У чомусь я таки дурень, не так себе поводжу, бреду навмання в невідоме, можливо, йду на свою загибель! А якщо я не можу загинути, то Ті, що все знають, перетворять мене на щось маловартісне у нашому світі. І вже ніколи не спізнати мені відтоді ні втіх, ні пристрастей, якими живуть демони в людській подобі, як-от Перелесник, чи Царівна, чи жив дотепер я...»

Гарчання в кущах ураз збурило йому нерви і насторожило.

— Хто ти? — спитав Волин.

Величезний вовк вийшов повагом з-за кущів і, ставши проти Волина, поволі почав підійматися на задні лапи, водночас набуваючи людської подоби. Він став зростом на дві голови вищий за Волина, й у вовчій морді проступили людські риси.

— Вернись, Волине! Сюди тобі немає більше дороги. Вернись! Ти проклятий лісовим людом! Ти зрадив, спізнавши людського життя, і тобі сюди вже немає дороги.

— Я не зрадив! — вигукнув Волин. — Я — ваш! Ви ж знаєте, що я не можу бути людиною, не можу! Чого ви від мене хочете? Це тимчасове, це перейде!

— Неправда! Ти — отруєний! З тебе світиться людське почуття, і воно викликає у Лісу знена-

висть до тебе! Я зараз розірву тебе на клоччя, якщо ти не вернешся!

— А якщо вернусь?

— Підеш у своє Озеро надовго. Поки не оголосять Ті, що все знають, тебе вільним. Тоді вернеться все, як було! Але ти не можеш вернутися, я бачу по тобі, не бажаєш! Отож — зникнеш взагалі!

Волин зібрав рештки своїх сил і піднісся вгору якраз тоді, коли вовкулака стрибнув на нього. Але дерева не рятували Волина. Вони були байдужі зараз, просто дерева, просто чужі дерева, і він чіплявся за гілля, де міг вчепитися. А вони не допомагали йому. Однак і не били. А це вже було чимало. Він завис на високій гілці дерева, а вовкулака реготав унизу.

— Звідси не долетиш нікуди. Пересидиш до ранку. А тоді тобі — лиш у Озеро. Бо і так, і так — у наступному кроці в будь-який інший бік тебе чекає ніщо, небуття. Га-га-га! Який же ти дурень!

Вранці вовкулака зникне, бо пора їхня — лише Ніч. Але якщо мине ця Ніч, то наступна вже такою не буде. Він не дістане квітки папороті, і справді — все загине...

І Волин згадав єдиного свого вірного друга і подумав: якщо ще хтось може чи хоче йому допомогти, то, мабуть-таки, це Перелесник.

І він подумки гукнув його, закликав негайно прилинути, де б він не був. Негайно, зараз, негайно!

І за хвилину зашелестів гарячий вітер, дивний поночі, але враз потеплішало довкола повітря, і ось він сидів уже поруч з Волином, на іншій гілці дерева і питав:

— Що далі, Волине?

— Я мушу пройти! — сказав Волин. — Лишилось небагато! Інші не будуть проти, я чую! Допоможи із цим.

— Тільки спробуй! — заскреготів зубами внизу вовкулака. — Ти, пройдисвіте! Не твоє це діло! В тебе свій чин! Не втручайся! Й тобі буде лихо!

Перелесник лише глянув на Волина сумно, втомлено і довго. А потім злетів униз і махнув плащем, з якого рвонулась вогненна стіна.

— Геть! — крикнув він вовкулаці. — Геть, собако. Геть і негайно! Щезни з його дороги, псе! Ти і ті, хто спробують! Бо запалю зараз Ліс! Усіх запалю!

Він кинув вогненний язик на вовкулаку, і запахло смаленою шерстю в повітрі, і той завищав та завив, обпечений, а ще за мить щез у глибині Лісу.

І дерева схвально зашуміли — геть його! І зашепотіли:

— Заспокойся, Перелеснику, ми не заважатимемо Волинові, нехай іде, тільки ж вогонь не годиться для Лісу!

— Я знаю! — сказав Перелесник. — Але не займайте Волина! Нехай іде!

Змахнув плащем і враз звився угору, не попрощавшись із Волином, який це зі щемом у серці відзначив, та одразу ж спустився з дерева і знову залишився в самотині серед Лісу.

Подряпини на тілі і слід від зубів вовкулаки на правій руці кровоточили і пекли, боліло в спині після удару, якого завдав Волинові дракон своїм могутнім хвостом. Та Волин ішов тепер далі крізь Ніч, зболений, як ніколи до того, напружений і зібраний на силі і від пережитого вже раніше, і від того, що, як відчував, чекало його ще попереду.

Вдивлявся у темряву Лісу, хотів поради, підказки, але Ліс не допомагав йому, як колись. Однак не був уже й таким неприхильним, налаштованим проти Волина, як на початку нічної мандрівки.

Волин знав, що має побачити у темряві світло над кущем папороті, знав, що квітка світитиметься. Знав і йшов навпомацки, навмання, шукаючи Світло.

Морок, було, загрозив Волинові, допомагав Зленові і його війську Зла поборювати Волина, але застереження Перелесника змусило Ліс відсторонитися від Злена і стримати Морока.

Бо чого би боявся більше Морок, аніж Вогню, яким володів Перелесник? З'ява Вогню вмить нищила Морока, бо Вогонь ніс із собою Світло. Світло ж, послане Сонцем, заперечувало існування Морока навіть серед Ночі. І навіть серед такої, як ця.

Усі бояться поразки, навіть тимчасової. Морок, відступив, полишив Зленові його дії і став ніби байдужим до поступу Волина.

Зараз він міг би і допомогти, якби Волин зміркував, як його використати.

Бо ж Ніч була володінням Морока, його князівством, часом його влади, і серед темряви у своєму світі Морок зараз давав Волинові можливість виявити себе — вищого і справжнього чи слабого і ницого.

Темрява, однак, ставала ніби ще густішою. Волин раз по раз зупинявся, озирався, прислухався, чи не чатує де на нього нова небезпека, а потім знову рушав у свою нелегку мандрівку поміж кущі й дерева бездоріжжям.

Почувши шерех, ледь виразний, він зупинився і прислухався. Цієї миті щось поцілило його просто в голову. Він схопився за лоба, сполоханий, уже розуміючи, що це був горіх, і почув тоненький смішок білки:

— Волин-дурник! Волин-дурник!

— Ти чого? — ображено гукнув він до білки, вдивляючись угору.

— Нічого, дурнику! Вважай угорі! — І білка щезла в гущавині, ніби й не було її.

І Волин враз зрозумів, що це — застереження, що небезпека чигає на нього згори. Зібрався, вчуваючи недобре, і стрибонув убік саме тієї миті, коли величезний чорний, як ніч, кіт з верескливим пронизливим нявчанням, від якого хололо

в грудях, кинувся на нього з верховіття дерева. Не втрапивши одразу ж у ціль, кіт виметнувся вгору велетенським стрибком ще раз і вчепився у Волина, коли той уже готовий був до двобою, схопивши суху гілку, яку намацав біля ніг. Він шмагонув нею кота, а потім загнав кінець гілки звірюці в бік.

Кіт вищав, вив від болю, але тягнувся вишкіреними зубами до Волинового горла, тільки до горла, і Волин збагнув, що це не кіт, це упир, обернений на кота, тягнеться до його крові, до горла, аби вбити його.

Він гамселив кота тією ломакою, але, навіть коли всадив її котові у живіт, звір не відпускав його, усіма чотирма лапами впиваючись у тіло Волина. Зігнутою в лікті лівою рукою, вже покусаною, розірваною, він відштовхнув морду звіра від свого горла, намагаючись відірвати його від себе.

Але годі було. І Волин кинув ломаку, і схопив правою рукою кота за карк, і тепер, обома руками знизу й зверху стискаючи звіра за шию, врешті упіймав погляд упира, і вдарив його своєю силою через погляд. Пазурі кота почали слабнути на тілі Волина, очі закочувалися. Волин стискав чимдуж потвору, аж враз у руках у нього виявився не кіт, а вугор, який ковзнув з його долонь, лише слиз на пальцях лишився, і щез у хащах, крутячись, як змія.

Упир обернувся на вугра! Отож до цієї з'яви був причетний сам Переплут, Водяний Цар,

найстарший з усіх озерних і річкових демонів. Лише він міг дозволити упиреві обернутися рибою, та ще й тою, що мандрує й суходолом.

Волин сидів під деревом, ледве дихаючи, весь в крові, з розірваною рукою, з якої струменіла кров. Добре, що ліва, подумав він, все ж таки можна ще захищатися.

Він мав би здогадатися, що й сам Переплут незадоволений ним, і Ті, що все знають, не схвалюють його дій, але, коли пересвідчився в цьому, сум охопив його ще більше.

Це ж його люд — озерний! Вугор не міг бути проти нього, бо це — його друзі, його підлеглі... його... чи ні? Зараз це його чи ні?

Волин не знав, він уже нічого не знав. Не думав уже й про Леу, все це лишалося десь далеко, в іншому світі. В нього зараз була одна мета — дістатись до заповітного місця і зірвати квітку, яка означала для нього рятунок. Волина хилило на сон. Але це було те саме — чари Злена — знесилити, наслати сон, забити памороки, відвести з путі. Аби не дійшов до мети.

Він пошукав у траві і знайшов те, що шукав. Приклав до пораненої руки кілька листочків подорожника, шавлії, м'яти і звіробою. Волин, наосліп перебираючи рукою, чув, якої трави зараз потребує. Сплів із трав щось на зразок перевесла, перев'язав рани, підвівся і пішов далі.

Вже недалеко — він почував — ще трішки, десь воно тут.

І справді — густий блакитний вогонь ніби вирвався ізсередини Лісу і враз освітив невеличку галявину, посеред якої у високих розлогих заростях папороті помітно було чудову блакитну квітку, що ніби палахкотіла синім світлом.

— Ось вона! — зітхнув полегшено Волин. — Нарешті я прийшов!

Він уже не йшов, а брів, знесилений і втомлений, брудний і закривавлений, з ледь засохлими подряпинами й ранами, що вкривали, здавалося, суціль його смагляве й гнучке голе тіло.

Та, коли підійшов до самого куща папороті, зауважив, уже й справді жахаючись, біля самої квітки створіння, якого ніколи не бачив раніше, про яке нічого не знав. Щось на зразок велетенської жаби з головою посередині круглого тулуба. Голова ж становила собою радше велетенський рот, який розкривався широко, як у жаби, але з величезними зубами і роздвоєним, як у змії, язиком. Найдивовижніше, що довкола цієї голови звивалося вгору дванадцять маленьких гадючих голівок на довгих гнучких стебелинах-тілах. Великі червоні очі потвори дивилися просто на Волина, а щелепи огидного рота кривились у жахливій усмішці.

— Ходи сюди! Я тебе чекаю! Я — твоя смерть! — сказала голова і засміялась. — Ти від мене вже не звільнишся ніколи!

Враз з-під великих, схожих на жаб'ячі, лап потвори ковзнули в обидва боки два великі кажанячі крила.

— Підійдеш — тобі кінець, — сказала потвора і знову зареготала. — Якщо тікатимеш, то, може, я й полінуюся зараз, поночі, за тобою летіти Лісом. Але тікай швидко! Ну! Тікай!

— Ні! — мовив Волин. — Ти не можеш вбити мене. Я — невмирущий, а ти — ніщо. Тебе немає взагалі, як немає і моєї смерті!

— Зараз побачимо! — Потвора вишкірилась на нього, бо він наблизився до неї, а відтак і до квітки, зовсім близько. — Спробуй тільки простягнути руку!

Лише на мить завмер Волин, а потім швидко ступив уперед і, опинившись поряд з квіткою тієї миті, коли гидка химера збиралася кинутись на нього, обома руками водночас зробив два порухи. Ліву руку Волин всадив потворі у пащу якомога глибше, аж потвора захлинулась. Та, перш ніж її гострі зуби геть відкусили цю руку і дванадцять зміючих голівок вп'ялися у м'язи Волина, правою рукою він зірвав блакитну квітку і підніс до свого обличчя.

Освітлений блакитним полум'ям квітки, Волин встиг лише відчути гострий біль у лівій руці і водночас дивне полегшення, бо це був кінець його випробуванням. І він знепритомнів.

Чи скоро він прийшов до тями, чи ні, не знав, може, й одразу ж. Тільки побачив раптом, як із палаючою блакитним світлом квіткою в руці він підноситься над тією великою папороттю і зависає в повітрі — скривавлений і брудний, зне-

можений, голий підліток. А довкола на галявині зібрався весь лісовий і озерний люд і гукає до нього: «Ти зміг! Ти будеш, Волине! Ти зміг!»

Погляд його упав праворуч, і він побачив, що там стоїть сам Лісовий Князь, густо порослий мохом і шерстю, з цапиними ногами і довжелезною бородою, а трохи далі від нього — Водяний Цар, Переплут, також із зеленою бородою, у твані й рясці, у водоростях, з яких скапує вода, спирається на великий риб'ячий хвіст ззаду.

— Ти зміг! — сказав Лісовий Князь. — Тебе прощено!

— Ти будеш! — сказав Переплут. — Потім будеш, коли прийдеш!

— Ти вільний! — сказала Царівна О. — Я пишаюсь тобою, Волине! Зараз ти вільний! Живи сам як можеш! Колись прийдеш! Прощавай!

Голова у Волина паморочилась, він повільно опускався на землю, вже стояв у лісовій траві, знесилений, і коли глянув на свою ліву руку, на яку досі боявся кинути погляд, то побачив, що вона у нього ціла і неушкоджена, а коли зиркнув на праву свою руку, то побачив, як тане блакитна квітка в його долоні і її блакитне світло входить у нього крізь руку. І так він дивився до того моменту, доки світло не увійшло в нього, загаснувши зовсім, і довкола запанувала суцільна темрява. І він упав, знову втративши притомність чи поринувши у важкий сон, знеможений і звитяжний.

Ранок зустрів його у вигляді старого їжачка, що сидів навпочіпки біля обличчя Волина і терпляче чекав, доки той прийде до тями. Волин розплющив очі і побачив просто біля свого носа гостренький їжачків носик, їжак одразу ж сказав йому:

— Лежи, зараз будемо тебе лікувати. Може, не вилікуємо зразу, але підлікуємо.

Волин тоді лише відчув, як болить у нього все тіло, як саднять рани і подряпини і як у нього немає сил зараз ні на що. Просто ні на що.

Але вмить уже заходився біля нього лісовий люд. Їжаки й білки вилизували подряпини й рани, а дрібненькі зелені людці, народ Леса, прикладали якісь трави до ран, чимось мастили Волинове тіло. Він і далі лежав непорушно, коли почув голос Леса. Старий Волинів приятель, утомлений, аж піт у нього виступив, мовив йому:

— Ми добряче попрацювали над тобою, Волине! Пожуй зараз цю травичку і заснеш! Прокинешся, зможеш рухатись, і все швидко загоїться...

— А моя рука?.. — невпевнено спитав Волин, усе ще боячись позирнути на ліву руку, — може, йому приснилося, що рука знову стала цілою, хоч і побувала в пащі потвори.

— Що рука! Рука на місці. Ти ж відгадав найважчу загадку! То була б твоя смерть, якби ти відступив, розумієш? Насправді ж смерті твоєї нема, і то була просто мана, останній твій поріг, вирі-

шальне випробування. Тебе ще чекають різні біди, Волине, але, мабуть, то неминуче, бо ти таки ще підліток і повинен пройти свій шлях! Набути помилок і звитяг власних, особистих, не користаючись чиїмись порадами і допомогою...

— А чому б то була моя смерть, коли б я відступив? Адже її немає в мене?

— Ет, теж мені запитання! Ти ж знаєш, що нас, коли ми переступимо Закон, можна перетворити на щось інше, зовсім відмінне від нашої власної нинішньої подоби. Смерті взагалі нема! Це вона є для людей — і тільки! Бо люди забули головні закони буття. Давно забули. І коли віднайдуть, тоді...

— Що тоді?

— Тоді також будуть перетворюватися на щось інше, коли переступлять Закон або самі захочуть відійти зі свого людського буття...

— Чим чи ким би я міг стати в разі моєї поразки?

— Не знаю. Може, квіткою, може, деревом, може, джерелом... Але вже не в подобі демона, розумієш? Ти мало не втратив того, що мав...

— А тепер?

— А тепер що буде — відають лише Ті, що все знають! Я тільки можу здогадуватися, що тебе хотіли скарати за порушення Закону, за твої зв'язки з людьми, за оце твоє паморочливе, дурне, суто людське кохання...

— А що, демони ніколи нікого не кохають?

— Їхнє життя вічне, і тому вони не бережуть так нервово кожний любовний зв'язок, не чіпляються так судомно за того, кого кохають. У людей немає часу, в них юність минає швидкоплинно, минає життя, і вони вже не встигнуть, нічого не можуть, лише чекають смерті і вмирають. Тому їхнє кохання палахкотить, але коротко. Вони, перегорівши, швидко набридають одне одному, потім лишається просто звичка, як у корови чи кози...

— Лесе, звідки ти так усе це знаєш? Ти теж колись був людиною?

— Був.

— І ти пам'ятаєш усе, що з тобою трапилось і як ти жив тоді..

— Пам'ятаю.

— А чому ж я нічого не пам'ятаю?

— Бо ти ще малий. Пам'ять прийде до тебе незабаром, разом із найбільшим болем. Знання приходять із болем. Втім, і кохання — це теж біль, тільки інший. Все! Досить балачок! Жуй травичку і спи! Ще колись погомонимо!

— Спасибі, Лесе! Ти — мій справжній друг!

— Будь розумний, Волине! Час тобі ставати вже справжнім. Будь розумний і дуже вважай на людей. Бережись! — Лес щез у густій траві, як перед цим зникли у ній усі лісові люди і звірята.

Волин жував терпку травинку і думав, що щасливий, бо має друзів і в такій біді, в таких знегодах вони йому допомогли.

З цією думкою він і заснув. Спав він довгенько, вже було пополудні, коли прокинувся. Відчув себе знову сильним і пружним. Скочив на ноги, згадавши, що незабаром має чекати його в хатинці Леа.

Однак, коли Волин схопився, рани його й подряпини все ще давалися взнаки. Нічого схожого на вранішній біль, але ж відчувалось таки добряче.

Він попрямував за сонцем і через якийсь час дістався до хатини, біля якої вже сиділа стривожена Леа.

Вона кинулась, було, до нього, потім зойкнула і відступила назад, в очах її був переляк, потім знову кинулась до нього, обіймаючи.

— Що сталося, Волине? Що з тобою? Ти такий страшний зараз! Блідий, змучений і весь у подряпинах і порізах. І чому ти ходиш у лісі голий? Хтось із села може зустріти тебе. Та й взагалі, що це ти таке вигадав?

— Я... На мене напав дикий звір. Здається, ведмідь, я ледве втік від нього, але подряпався, поранився і, змучений, заснув у пущі. Й оце лише бреду...

— Що ж думає твій брат? Він турбується, певне, що ти пропав. Може, ходімо туди, до нього, до вашої хижки, я ж у вас ні разу й не була...

— Не варто, це далеко! Та й він знає вже про цю хатинку, де ми зараз, знає про нас, і коли шукатиме мене, то тільки тут, якщо мене там немає...

— А чому ти голий?

— Я інколи люблю відчути себе частиною Лісу... — говорив Волин, добираючи слова, які були б і правдою, і водночас не зраджували б його. — Мені здається, що трави, і кущі, і навіть звірі більше довіряють мені, коли я без одежі, як вони... Тому я і ягоди збираю так швидко, і гриби враз знаходжу, і таке інше.

— Ти якийсь дивний! Ти й справді дивний, і дуже дивний! Ти мені подобаєшся, але я інколи жахаюсь тебе. У тебе буває такий погляд, якого я ніколи не бачила у юнаків, а тільки у дуже старих людей. І якось ти химерно дивишся на все й говориш чудернацькі речі...

— Якщо я подобаюсь тобі, ти мене кохаєш, то яка різниця...

— Мені байдуже, який ти! — сказала Леа. — Я — твоя! Це лиш для батьків, для інших... Адже ми колись будемо жити разом, чи не так?

— Так! — сказав Волин. Він вигукнув це радісно. Та водночас на дні його свідомості з'явився глибокий сум і мовив йому: «Ні!»

Вони провели разом цілий день. Але Волин вочевидь був ослаблений, хотів спати, і Леа, зібравшись додому, навіть не дозволила йому проводжати себе.

— Як ти будеш сам? — питала вона. — Чи йтимеш туди, далеко, до вашої з братом хижки? Адже ти кволий ще, а йти далеко! І брат твій не з'являється!

— Піду, якщо він не прийде сюди! — відказав Волин. — Ще трохи почекаю — і піду!

Але голос у нього був кволий і сонний, бо насправді він уже починав задихатися без води і йому хотілося одного: щоби Леа якнайшвидше пішла, а він пірнув у Озеро і міг заснути, заспокоїтись, віднайти втрачені сили.

Волин намагався зосередитися, аби покликати Перелесника, але той уже стояв за розваленим тином й вітався з Леою.

Перелесник був у сільському строї, і Волин дякував йому подумки, а той також подумки відказав: «Поговоримо пізніше!»

Леа не чула цієї мовчазної розмови, і, коли Волин сказав їй, аби йшла вона додому, бо вони з братом мають побалакати, вона швиденько зібралася, ґречно попрощалася з Перелесником і зникла, крокуючи стежиною, яку вже вони з Волином протоптали за цей час.

Домовились, що завтра вона не прийде, й отже, вони з Волином побачаться через день.

Щойно Леа зникла поміж деревами, як Перелесник вже був у своєму червоному плащі, а одежу, в яку був убраний, кинув під хатою, сідаючи біля Волина на лавці.

— Що ж ти чиниш, друже? — сумно сказав він. — Те, що я тепер маю ворога у людозмієві, то нехай з ним! Я цих потвор взагалі не терпів і раніше, бо вони ще й у повітрі ширяють! Тепер їм теж буде непереливки! Але то, врешті, бай-

дуже. А от ти, Волине! Бідний мій Волине! Як мені тебе шкода!

— Що зі мною, Перелеснику? Чому ти так дивишся? Чому тобі мене так шкода? Адже я переміг?

— Ти переміг поки що усе, крім себе, Волине! Ось де твоя біда! Це має бути найважча перемога, і дістається вона дуже дорого...

— Ще мало? — жахнувся Волин. — Ще мало я вистраждав, аби Ті, що все знають, лишили мене у спокої?

— Іди спочивай, — сказав Перелесник. — Завтра добалакаємо! Завтра день важливий!

— Чому?

— Роздягайся!

Волин скинув одежу, і Перелесник обійняв його однією рукою, піднісся в повітря, і за мить вони вже були над Озером.

— На добраніч! До завтра!

І Волин уже летів з висоти в Озеро, в рідне його Озеро, вертався у свій коханий Озерний край, такий близький йому і рідний зараз, що, входячи у воду, не хотів, здавалося, зараз більше нічого і нікого, тільки цього глибинного озерного спокою, тільки цієї любові озерного і лісового люду, тільки цього природного стану свого довгого життя, в якому все було легко і просто, як пори року, як його власне дозрівання за літо, як початок кохання навесні і розквіт його восени, загасання аж до зимового сну і прокидання знову хлопчиком, який знає лише сонце, воду і ві-

тер, лісовий і озерний люд і нічого не знає про зваби жіночих чар, про пристрасті і захлинання у судомному щасті. І кожної весни кохання знову народжується в ньому, і зріє аж до свого вищого рівня. Єднання з Царівною О є святом і їхнім, і святом цілого озерного й лісового люду, бо всі в цю пору святкують свято кохання, всі живуть в апогеї літнього щастя, аби потім знову дійти закінчення, заснути і навесні прокинутися знову, нічого не пам'ятаючи про минуле.

— Пам'ять — це старість! — казала йому Царівна О, коли він допитувався в неї, звідки він узявся, що в нього було колись, чому він не пам'ятає, як був людиною. — Ти вічний підліток, не можеш мати такої пам'яті, бо саме твоя завжди нова енергія живить і тебе, і мене, і всіх, хто з тобою спілкується. Час, який зупинився в тобі, — велике твоє щастя. Ти наймолодший, найкрасивіший, найспритніший з демонів! Я пишаюсь тобою!

— А Перелесник?

— Життя вітру — це вже не свій затишний світ, це вічний мандрівник, це бездомний блукалець, це нещасний самітник без нікого...

— Чекай, а його зваблені дівчата, а його кохання, а його палахкучі пристрасті?

— Це його покута, його мета і його відчайдушна і завжди нездійсненна спроба знайти своє місце. Вітер не має місця. Він скрізь і ніде!.. Він так уподобав тебе, бо з тебе лине певність і віра в при-

йдешнє, ти так влитий у своє нинішнє буття, що важко уявити собі, що ти можеш бути інший. Ти зупиняєш його шалений лет, бо в тобі нема ні поспіху, ні часу. Ти — Волин, вічний підліток, Озерний Княжич, який має багато друзів і приятелів, кохання і юність, має все те, чого не має бідолаха-блукалець Перелесник...

Волин лежав на дні, на своєму місці під островом, і відчував, як Озеро, його рідне Озеро, сповнює його цілющою силою своєю, немов годує його, і не хотів нікуди знову, не хотів виходити з Озера, волів заснути, аби була зима і холоднеча, і він прокинувся знов хлопчиком на початку весни.

З такими думками він заснув. Але був лиш серпень.

Прокинувся Волин важко, проте майже цілком здоровий. Неквапом виплив на поверхню, озирнувся — нікого. Виліз на острів і ліг на піску. День був хмарний, скидалося, що буде дощ. Оскільки Перелесник обіцяв з'явитися сьогодні знову, то дощ мав бути теплий. Волин замислився.

Думки його линули в село, до Леи, до її батьків, і він вирішив раптом, що не буде чекати її завтра, а піде до них сам, десь в обідню пору чи трохи пізніше.

Це розважило його, настрій піднявся, і він пірнув у Озеро, аби зайнятися своїми озерними справами. Але з глибини випливла до нього

Царівна О. Він давно її не бачив і зараз зніяковів, зустрівши її.

— Не треба, Волине! Облиш сьогодні справи! Ти здобув багато, переміг ворогів, пройшов випробування. І хоч на тебе чекає ще багато чого, але нині — твій відпочинок. Ходімо на острів, я тобі дещо скажу там.

Вона говорила лагідно і приязно, і Волинові надзвичайно легко було з нею. Він таки любив її, колись любив, раніше, і зараз теж... тільки зараз вже інакше, як сестру... Ні, якось інакше. А втім, звідки йому знати, як люблять сестру?

Струнка блакитноока красуня з довгим зеленим волоссям вийшла з ним із води на острів, і обоє посідали під деревами, як у давні часи, коли кохання їхнє квітло у цю пору найкращим своїм яскравим і буйним цвітом.

Спершу мовчали, і погляд Царівни О був спрямований кудись удалину, а Волинів на неї, і йому було жаль її, шкода минулого, та водночас хотілося, аби ця розмова не була довгою.

Царівна О повернулась до Волина.

— Ти став інший, Волине! А будеш ще інший! Ти маєш нову силу. Перша була червона — на сімдесят весен, тепер — синя — тисячу весен, а ще є чорна — ніхто не знає, чи дістанеш її і коли... Це відають лиш Ті, що все знають! Людське кохання спалює, але, якщо воно має силу, з вогню може народитися щось нове. Ти можеш

народитися з того вогню. Я — Царівна Озера, вода — мій світ, вона була твоїм світом теж...

— А зараз?

— Зараз, цієї миті, ще теж. Але ти йдеш до них, до людей. Там може бути всяке. Дай я зав'яжу тобі вузлик на волоссі, це буде вузлик з водою. Коли затужиш без води, запрагнеш, розв'яжи вузлика...

Вона нахилилась, і дотик її пальців вперше за весь час, що її знав, здався Волинові холодним, хоч і ніжним.

— Вузлик непомітний на твоїх кучерях, може, згодиться! — Враз Царівна О встала. — Прощавай! Тебе чекає твій друг!

Волин стрибнув у воду, вигнувшись у повітрі пружною дугою, і за мить був на березі.

Перелесник сидів на колоді. Це місце, де Волин зустрічався з Леою, доки Перелесник не вказав їм на ту хатинку. Волин відзначив це несамохіть, коли сідав поруч зі своїм другом.

— Підлітки й діти ніколи не знають вимірів власної сили. Тому чинять і подвиг, і злочин, не усвідомлюючи сенсу власних вчинків.

— Ти чого? — спитав Волин.

— Так просто, міркую! Знаєш, мені нема чого сказати тобі сьогодні. Просто прилетів попрощатися!

— Чому так? — здивувався Волин. — Відколи тобі нема про що зі мною розмовляти?

— Відтоді, відколи ти, ледь прокинувшись, думаєш про неї. Як от зараз: не встиг ще зі мною

привітатися, а вже згадав, що ви тут зустрічалися. І далі вже вся розмова твоя порожня, з тобою загалом ніби можна розмовляти, але ти живеш у її вимірі. Це нудно для іншого. Це лиш для тебе! Тому я тікаю!

— Але зачекай! Ти сам не вилазиш з дівочих подушок, зваблюєш молодиць! Що ж ти мені маєш за зле?

— Я? Волине, друже, я ніколи, а це означає завжди, не втрачав голови. Лише коли був людиною, сталось, але аж так, що я опинився, бачиш, де і ким. Але потім? Чи ти можеш уявити прив'язаний вітер? Моє кохання правдиве, гаряче, ніхто так не любить, як я! Але я зникаю, розчиняюсь, і разом зі мною пристрасть. Я веду її, не вона мене, от і все...

— А чому ти прощаєшся?

— Бо ти подумки вже йдеш до неї! А зараз полудень. Ти поспішаєш на обід. Мені тебе шкода, бо...

— Чому шкода раптом? Чому мене всі жаліють?

— Бо всі знають те, чого не знаєш ти! Люди приносять біду, кохання спалює. Ти йдеш у небезпеку. А тебе люблять, тому й жаліють. Я тебе теж люблю, тому й шкода! Прощавай!

Перелесник останні слова вимовив уже в повітрі і щез, не озираючись більше з-за хмар.

І Волинові стало сумно.

Він устав і поволі подався у напрямку до хатинки, переодягся в найкращу святкову одежу

з тієї скрині, в якій ніби саме для нього наготовано було різного хлоп'ячого вбрання, яке йому пасувало і було якраз до міри.

Прибравшись, пішов у село.

Настрій у нього швидко покращав, як тільки він уявив собі радісне обличчя Леи, запрошення її батьків, аби він сідав до столу, менших дітей родини, що вже звикали до нього.

«Може, я стану людиною? — думав він. — Може, якийсь час поживу з ними і навчуся жити, як вони? І в мене також будуть діти...»

Тут він згадав, що назавжди лишається юним, і спохмурнів. Потім подумав, що сила, яку він отримав нині, ота блакитна сила, може допомогти йому трохи міняти при потребі свою зовнішність, і повеселішав. Він ще не знав своєї сили, але може ж і таке бути...

Він ішов легкою, пружною ходою, волосся його лагідно ворушив вітерець, шуміли про щось дерева, шаруділи кущі, шепотіла трава, але він нічого не слухав, бо не бажав слухати. Серце його й вуха його були глухі нині, бо дзвеніла одна лиш пісня — пісня кохання.

Він зайшов у село сам уперше, але, оскільки його вже бачили тут не раз і дорога до Леиного дому була йому добре відома, прямував упевнено. Уже перед самим домом Леи раптом побачив отого рудуватого високого хлопця Гея, що під'юдив його стрибнути через багаття, і привітався з ним.

Гей саме заходив у сусідній двір. Він привітався з Волином також чемно, хоч насторожено. Волин відчував на собі важкий підозрілий погляд Гея, хоч і не озирався. Пішов далі, але здавалося йому дуже довго, що погляд Гея не полишав його потилиці.

Це було неприємно, і Волин, вже перед тим, як увійти у Леин двір, таки озирнувся. Гей ще стояв при хвіртці і дивився на Волина. І враз Волин побачив, що над головою Гея засвітився ніби темний обруч. Здавалось, що Гей випромінює темне світло.

Волин у наступну мить збагнув, що це бачить лиш він і що це не світло — це темні Геєві думки про нього, і йому стало трохи моторошно. Та якраз він увійшов у двір, намагаючись не думати про Гея, і побачив одразу ж у дворі Леу. Довкола її голови мерехкотіло ніжне блакитне світелко, а потім побачив її матір, що мала синьо-червоний обруч, у батька — також синьо-червоний. У всіх дітей були блакитні відсяяння довкола голів!

Волин не знав, що йому робити з цим баченням, як позбутись його. Бо ж як не звертати уваги, коли бачиш отаке. Заплющив очі, і коли їх розплющив, уже всі були без отих світелок навколо голів, і йому стало легше.

Леа радісно усміхнулась йому, коли він увійшов, здивовано, але радісно, і та чиста блакить, що світилась навколо її голови, без слів говорила про почуття дівчини.

Щось, однак, непокоїло її, вчував Волин, хотів спитати, але його запросили обідати, і він лиш витяг з-за пазухи вінок, який Леа кинула в Озеро, і подав їй. Вінок висох, але засушені квітки збереглися, Волин подбав про це, і йому хотілося зробити коханій приємність.

— Уяви собі, я знайшов його. Саме цей вінок і саме я. Що б це значило?

Леа дивилась на нього довго і глибоко, поглядом таким промовистим, що він напружився і враз побачив її знову в тому блакитному сяйві; але ще вкупі з іншим, меншим, але ще блакитнішим, аж до гострої блакиті обручиком. Потім він заплющив очі і зняв це бачення. Але коли розплющив їх, то вже знав, що сталося.

Леа була вагітна. Маленьке сяйво означало інше, нове життя в ній. Волин ще не знав, чи свідома й вона цього. Але в ньому завирувала така буря найрізноманітніших почуттів, що він ледве стримував себе, щоби не злетіти в повітря, не витворити там щось таке, що не могло бути просто людським, а тільки його, Волиновим.

Адже це означає, що він таки теж людина, що він теж може бути таким, як і всі люди, що він може мати дітей, може жити людським життям, що в нього є майбутнє, адже тільки тоді воно є, коли є продовження в нескінченності твого буття.

Потім усі обідали і поважно говорили про буденні справи, про погоду, про урожай ягід, про рибу в Озері, про лісових звірів, про те, як на

Волина напав ведмідь, і про те, що він гарний, добрий хлопець, і коли вони з Леою ще трохи підростуть, то можуть побратися...

Це сказав батько. Просто отак-от без зайвих слів-передмов.

— Ми ж бачимо все. Тільки ви ще замолоді, може, наступного року. А ти приведи нам свого брата, ми й з ним познайомимося. Та й домовимось, коли і що! Так, Волине?

— Так! — щасливо видихнув Волин. — Обов'язково! Спасибі вам за ласку і добро, за те, що мене, сироту, приймаєте!..

— Ти нам припав до серця, як і доньці нашій. А як так, то чого там шукати ще десь. Будеш жити з нами. Хату вам нову збудуємо...

Вони були так захоплені розмовою, що й незчулися, як за тином виросло кілька чоловіків. Серед них був юнак Гей.

Волин глянув, озирнувшись на них, і жахнувся чорній як ніч хмарі над ними, її чинили зараз їхні наміри, темним промінням проступаючи над їхніми головами.

Попереду всіх стояв невисокий старий згорблений сивий дід з палицею в руках, на яку важко спирався, бо, видно, вже ледве ходив.

— Доброго дня вам, люди! — встав з-за столу батько Леи. — Яка справа вас привела? Що має громада до мого двору?

— Хто цей хлопець у тебе за столом, Радане? — спитав дід. — Як його звуть?

— Його звуть Волин. Живе влітку з братом на озері, взимку їдуть вони в далеке село з того боку озера. Молодь його знає, був він з ними на Купальську ніч. Хлопець добрий, до нашої родини пристав, мабуть, в нас і житиме!

Дід зайшов у двір і подибав до столу, де сидів Волин. Став і якусь мить приглядався до нього, а тоді повернувся до тих, що стояли за плотом.

— Це таки він, люди!

Волин відчув біду. Але щось у цьому дідові було таке, що хоч віщувало Волинові біду, водночас вабило до старого, хотілося обняти його і приголубити, заспокоїти.

Волин, однак, підвівся з-за столу і став обік.

Чоловіки зайшли у двір.

— Радане! Це — нечиста сила, а не людина! — сказав старий, показуючи на Волина. — Сімдесят років тому, коли я мав десять років, у озері, біля якого ми жили родиною деякий час, у день нашого від'їзду пропав наш старший брат Волин, якому було десь близько п'ятнадцяти років. Цього хлопця звуть Волин, він як дві краплі води схожий на мого зниклого брата, але ще більше того, одежа на ньому саме та, яку шила йому наша мати і яку ми полишили в хатині на озері для нього, для його пропалої душі. Клянуся Велесом — це дух, а не людина! Це демон!

— Ні! — закричала Леа. — Не наговорюйте на нього, діду Кліне, ви вже все забули! Не рушите його! Це чудовий, гарний хлопець, він наш!

Волине, скажи їм, що одежу ти знайшов у хатині!

— Одежу я знайшов у хатині! — сказав Волин, враз усе розуміючи.

Він говорив повагом, спокійно, але готовий був захищатися, а біда вже розривала йому серце, і біль втрати, якої ще не сталося, заповнював його вщерть.

— Він боїться вогню! — закричав Гей. — Якби ви бачили, як він боявся вогню! А перестрашений, потім стрибонув через багаття так, як жодна людина не стрибне! Я ще тоді відразу ж подумав, що тут є нечиста сила. Хапайте його, люди! Хапайте! Ми повинні очиститись від Зла!

— Я не Зло! — закричав Волин відчайдушно. — Я нікому не чиню зла! Я кохаю Леу, і тому я прийшов у село! Якби я був злим духом, я украв би її...

— Не чіпайте його! — раптом вилетів поперед Волина малий Леин брат Торик. — Ідіть собі геть! Волин — наш друг! Волин хороший, він добрий і чемний, він добрий! Не чіпайте його!!!

— Ми зараз перевіримо тебе! — вигукнув Гей і дрючком, якого тримав у руках, пошпурив просто у Волина.

Волин стояв доволі близько і відвернутися не встиг, лиш позасвідомо виставив руку з захистом, і дрючок вдарився біля неї, мов об стіну, і впав на землю під ноги Волинові, не долетівши трішечки до нього. Цього було досить.

Чоловіки кинулись на Волина, а він — тікати.

Заготовано вже було зусібіч кілька засідок довкола Раданового двору, і тільки-но Волин кинувся в один бік, як там виступили з-за хати двоє з луками і стрілами й пустили в нього по стрілі. Він, вже не думаючи, одбивав стріли, як і той дрючок, вони не долітали до цілі, і люди скаженіли від злості і страху водночас.

Волин стрибнув високо, на самісінький дах хати, де жила родина Леи. Дівчина лежала непритомна на руках у матері, і Волин краєм ока помітив це, біль і відчай пойняв його. Він не думав ні про що більше, лиш одбивався від стріл і над усе хотів дістатись Лісу. Швидше б у Ліс! Проте Ліс, хоч і стояв довкола села, але не так близько, тут його зумисне вирубали, викорчували, аби підготувати ділянки для збіжжя й городини.

Ще одним велетенським стрибком Волин перелетів через групу чоловіків, які першими зайшли у двір. Вони були озброєні, але він вже не боявся їхньої зброї.

Відбивав стріли, легко вирвав з рук одного, хто наблизився до нього, списа і, зламавши, відкинув геть, метався з одного боку малесенького села в інший, але з кола людей, що ловили його, усе не міг вирватись, ніби щось зумисно заважало йому.

Врешті побачив, як в одному місці коло розступилося. Сил Волинові бракло, вже не міг він легко відбивати все, вже раз по раз трапляли

в нього каміння і паліччя, він спромагався відбивати тільки стріли й списи, ножі та вила. Тож тільки-но коло розсунулось десь, Волин кинувся туди. Ще трохи — прорветься у Ліс і сховається в ньому.

Волин побіг. Справді люди ніби розступилися, він припустив туди чимдуж, та враз величезна сітка упала на нього зверху, і він упав, заплутавшись у ній. Потім кинули на нього другу сітку, а потім ще одну. І Волин з жахом зрозумів, що подоланий, що програв і це буде кінець.

Він довго борсався, заплутаний у сітки з грубих мотузок, напружуючи сили, аби створити довкола себе невидимий силовий шар, ніби тоненьку оболонку над усім тілом, але таку, що не пробивали її удари кілків і палиць, якими осипали його злякані і знервовані селяни.

— Зупиніться! — пролунав над усіма могутній голос, і ті, хто гамселив заплутаного підлітка, немов отямились і стали, стираючи піт з чола, а до них ішов старійшина села Яз.

Довга сива борода, довге волосся, що спадало на плечі, міцна постава і високе покраяне зморшками чоло робило його схожим на великого старого птаха. В його блакитних до прозорості очах світилися мудрість і знання.

— Зупиніться! Мусимо спитати богів, що робити з ним. Та й довідатися докладно, що воно за створіння в людській подобі, якщо не люди-

на. І одразу ж — кому він заподіяв зло? Хто може щось мати проти нього особисто?

— Бійся богів, Язе, не захищай нечистої сили! — озвався один із Волинових нападників, який разом із кількома чоловіками тримав сітку з Волином.

— Ми ледве його схопили. Чого йому треба в нашому селі? Чому до наших дівчат підлазить? Треба принести його в жертву. Перунові і Велесові — та й край!

— Якщо і в жертву, Кліде, то згідно із Законом, за Звичаєм. Тоді я згоден! А вбивати будь-кого отак-от — можемо нажити собі біди з іншого боку! Ви про це думали, люди? Хтось і за ним стоїть, за отим, що в людській подобі прийшов! Хочете ворогів з лісового люду, з примар і лісових потвор? З перевертнів і змієлюдів? Чого замовкли? Думати слід спочатку! Отож несіть його до капища, а там поспитаємо богів.

Волин трохи ослабив своє поле і відчув себе страшенно змученим.

Він не мав зараз сил опиратися тому, що з ним чинитимуть, — так витратився на боротьбу, в якій програв. Зараз його чекає отой безславний кінець, про який (зараз він утямив) торочили йому всі: від Леса до Перелесника і Царівни О, і про який він не хотів думати, а вони не могли його попередити. Не могли, хоч знали, що так може і має бути. Але він не знав і не мав права знати. Він мав зробити вибір, не знаючи, і зробив його — хибно!

Щось повинна була йому додати синя квітка! Додала сили відбивати стріли і списи, творити захисний силовий прошарок довкола тіла, аби не забили кілками. Але вирватися із сіток він уже не зміг. Сили не були нескінченні, щось він не втямив у здобутку, який отримав завдяки перемозі у змаганнях за квітку папороті, а тепер вже пізно.

Він лежав зв'язаний поміж чотирьох охоронців, тимчасом як старійшини сільські на чолі з Язом пішли до капища допитуватися у богів, що ж із полоненим робити.

Волин не міг і не хотів думати про це, був переконаний у своєму кінці, у тому, що стане деревом чи джерелом, що ніколи вже так не любитиме, не спізнає правди почуттів і вимірів людського життя. Водночас він зараз пам'ятав усе, що з ним трапилося від самою малечку. Пригадав своїх батьків, братів і сестер, йому хотілося покликати того старого, який був його справжнім молодшим братом, і розпитати про родину, про те, що ж сталося з братами і сестрами, яка в кого родина, де є хто в цьому селі... Це було неможливо, ніхто не став би з ним розмовляти, ні тим паче розповідати йому щось.

Враз перед ним спливало обличчя чорнявого Гея, і він несамохіть збагнув, що це — якийсь родич його брата, отже, і його родак... Безглуздя, шкода, сум.

Йому боліло, що він ніколи більше не побачить Леу, не стане її чоловіком, не довідається, чи народилась у них дитина...

І, може, найбільше йому зараз боліло його власне безглузде життя. Далося йому багато. Втратив він, але й набув. Він згадував, як сидів над Озером, коли ще був живим хлопчиком, і захоплено вдивлявся у прекрасні риси обличчя Царівни О, що всміхалася йому з глибин, як почалося їхнє кохання уві сні і насправді, і як довго він жив у Озері, і як стратив лік всьому, і знав, що він завжди такий, як є. Ось зараз, в такому вигляді, чи не найстарший, а навесні знову прокинеться хлопчиком, знов пізнаватиме перше кохання, знов — завжди — з Царівною О. І завжди вперше.

Минуло сімдесят весен, сказав його брат. Тепер мало б минути тисячу, як казала Царівна О. Але помилка, зупинка, і він втрачає право Бути, бо переступив Закон. Як він міг не впізнати одразу ж хату, де кілька років жили його батьки, де жив і він хлопчиком, де спізнав радість закохатися в Царівну О і звідки пішов у Озеро назавжди!

І одежа ця була таки його власна, справді це була та одежа, яку надбали йому батьки, яку вишивала і ткала мати, котра його любила, дуже його любила. Зараз він пам'ятав її, згадав уперше, і сльоза оросила його щоку — назавжди лишилась недоцілована матір'ю його хлоп'яча щока, бо все закрили хмари часу і відстані.

Волин раптом збагнув — ось чого йому забракло, чого йому найбільше хотілося — тепла родини, затишку домашньої оселі, материнської уваги — того, що лишилось десь далеко, на дні його пам'яті, але не згадувалось приявно, лише мучило зсередини і просилось — знайти.

Кохання жінки дало йому пристрасть і її втамування. Та одного разу стало цього мало, і він захотів цілісності і відданості лише йому і назавжди, природної правди. Це давала дівчина, невміла, сором'язлива, але така ніжна і лагідна у своїй невмілості, що серце вірило їй і забуло про все інше.

Мабуть, у кожній жінці шукатиме такий втраченець, як він, материнську любов, яка зникла для нього назавжди з лиця землі. Його мати, тільки його власна мати могла так любити його, щоб лишити про всяк випадок у далекій лісовій хатинці його одежу для нього — а раптом буде колись треба. Як могло це вчути материнське серце, як передбачити, що він ще з'явиться серед людей?

І чи могло воно передбачити, що інший її син, молодший, вкаже на нього пальцем і його скарають отут на горло. Цього разу вже назавжди!

— Слухай, ти, хто б ти не був! — сказав йому Яз, підійшовши з іншими. — Боги приймають твою жертву. Отже, це найкращий і тобі, і нам вихід. Якщо ти добрий дух, то боги тебе врятують, або ж якщо ти — демон Зла, то загинеш.

Бо що ти — не людина, ми вже знаємо! Отож — на вогонь! Готуйся!

Гірше не могло статися. Хоч у який би спосіб не хотіли знищити його люди, виходу все одно не було. У воду ж не кинуть! А це єдине врятувало б його. Хіба що закопали б, то, може, якось... Але спалити! Вогонь — те, чого мав боятися найбільше Озерний Княжич Волин, в якому вода становила основну частину його тіла й духу.

Проситися було б намарно, говорити ні з ким, і Волин відчув, що це той кінець, з якого немає виходу. Просто це — кінець Озерного Княжича Волина. І він скорився долі, гадаючи лиш, якою буде його смерть, а точніше — яким буде його небуття, адже смерті в нього не було, тобто коли і ким він отямиться, яким буде його інше, ниціше життя?

Його не виплутували з сіток — боялися. Отож так сповитого принесли на галявину, де стояли витесані з каменю постаті богів Перуна і Велеса. Перед ними вкопано було великий стовп, обкладений хмизом і сухим листям.

Сюди принесли Волина і прив'язали до стовпа. Так, щоби голова його була вгорі, а ноги внизу, однак не розплутуючи з сітки.

Відтак Яз і ще двоє складали молитви Перунові, потім — Велесові, і в них просили справедливості, доброго урожаю, милосердя і добросердечності й офірували їм оцього нечистого,

аби вони його узяли в ужиток собі, як хочуть, і що хочуть з душею його, аби й робили.

А Волин тим часом дивився в небо, на якому збиралися хмари, і між хмарами вдивлявся у пронизливу блакить, чисту і прозору, як води Озера, як його кохання до Леи, як очі Царівни О і як той колір, яким забарвлено було серпанковий вінчик навколо голови Леи, і той другий, того, що було в ній.

— Пали! — наказав старий Яз, і Волин глянув на нього, і бачив, як старий ніяково здригнувся, потім Волин розшукав поглядом у натовпі того старого, що був його братом Кліпом, потім Радана з дружиною й дітьми і злякану, ридма ридаючу Леу і всього у сльозах маленького Горика. Вони не могла не прийти, всім було велено бути на спаленні нечистої сили. Не прийшли б — лихо могли б подумати. І Волин побачив, що Гей, який теж був тут, був сином Кліда, а Клід сином Кліна, його брата. Отже — Гей був онуком його брата і через брата його онуком також.

Він побачив, що саме Гей і одружиться скоро з Леою, що раді забути біду батьки одразу ж погодяться на весілля, і Леа також, аби забути свій біль, і...

Багаття вже горіло, і він спершу огородив себе від вогню, давши спалитися сітці, яка його обплутала, але поза сіткою до стовпа його в'язали товстими й мокрими мотузками, такими, що не перетліють, доки не палитиметься й він сам.

Палилася сітка, якою його обплутали, палилася його одежа, а він ще тримався, але знав, що це не надовго. І вже чув, як вогонь пробирає його ноги, вже слабне його силовий захисний шар, ще трохи — і почне пектися шкіра і горіти тіло. Водночас він почав втрачати притомність від диму і спеки.

У вогні він випростав руки і, вже ледь тямлячи себе, у гарячому своєму волоссі намацав вузлик, про який згадав, лиш коли йому стало задушно і спечно. Почав розв'язувати той вузлик, і це ослабило його напруження проти вогню, і він відчув, як горять уже його ноги, як займається і палахкотить тіло. Від вогню війнуло запахом горілого м'яса, і натовп здригнувся від жаху і зачудування жертвою богам.

Волин вже не керував собою, щезав з проявів буття, і рука, безсило опускаючись у вогонь, вже майже випадково, несамохіть, некерованим рухом розплела вже розв'язаний вузлик і опала вздовж тіла, яке от-от мало втратити обриси тієї досконалої форми, яку колись мав Озерний Княжич Волин. Вже займалося волосся, і, непритомніючи, Волин раптом відчув, як ніби облило йому обличчя водою, і крізь силу розплющивши очі з обгорілими повіками, ледь ворухнув спеченими губами. І вода полилась йому в рот. Він зробив кілька ковтків і зомлів.

Тим часом, коли багаття розпалилося так сильно, що верхні язики його здіймались урівень з вер-

хівками дерев довколишнього лісу, і нечисту силу, яка прийшла до села в образі давно втопленого у озері підлітка, здавалось, було спалено, щось сталося всередині вогнища. Воно раптом почало горіти якось химерно, ніби колом. Однак здіймалась вогненна завіса так високо, що не було видно, що ж там усередині, біля стовпа, діється.

І раптом ударив грім, метнулась блискавиця — одна, потім інша, і били вони всі ніби просто у вогонь, а відтак полив густезний дощ, така неймовірна злива, що налякані люди кинулися врозтіч від вогнища. А воно, попри зливу, не згасало ще деякий час, аж раптом ударила могутня блискавиця просто в середину того багаття, і загримів такий страшний грім, що всі позаплющували від страху очі і, боронячись від лиха, бурмотіли молитви богам.

Здійнявся могутній вихор, вириваючи з корінням довкружні кущі і малі деревця, продираючи траву аж до чистої землі, зриваючи з дерев довкола листя й гілки і закручуючи в себе ще й залишки багаття, що несподівано після блискавиці, попри дощ, запалало ще яскравіше. А потім вихор крутим велетенським стовпом звився у небо.

Здавалося, це блискавка, вдаряючись у землю, поцілила в жертовник і з жертвою, принесеною людьми богам, вернулась у небо.

Потім дощ ущух, разом із дощем і вогонь. Люди побачили, що на місці спалення жертви лишилась тільки купка головешок, які ще довго диміли.

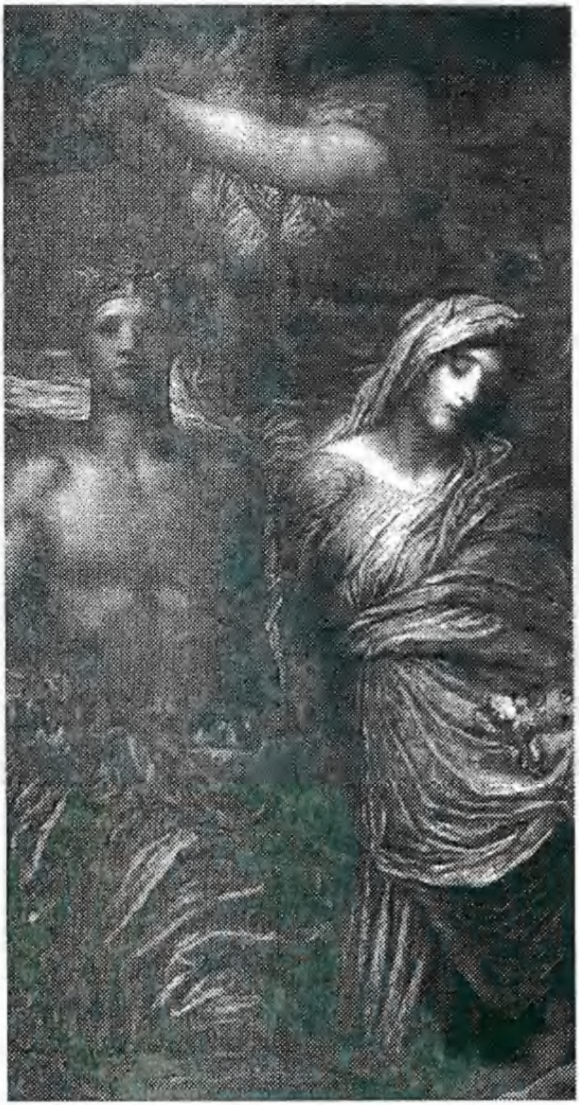

Боги прийняли жертву, вона згоріла, і тепер у селі мало бути тихо і погідно. Бо ж боги мають бути задоволені — так гадали люди.

Хоч були й такі, що сумнівались і казали, що нібито боги врятували приреченого на смерть, бо злий дух, лихий демон, не може з'явитись у вигляді підлітка, оскільки в ньому ще немає зла. Відтак село може мати усякі неприємності через такий чин. Отож треба стерегтися, особливо лісових і озерних демонів.

Дихати врешті стало легше, і Волин розплющив очі. Його обіймала міцна рука Перелесника. Вони, здавалось, летіли кудись, і Волин, ледве ворушачи губами, запитав свого друга: це правда чи це йому, Волинові, сниться.

— Ні, не сниться! Це я, а це ти, дурнику! Ледве не погубив себе і нас не ввів у небезпеку. Знаєш, у мене також є свої біди і щось я можу, а чогось не можу. Я не можу викликати стільки води відразу без допомоги Царівни О. Вона зав'язала тобі вузлика на воду? Чому ти не розплутав його, тільки-но побачив, що прийшла біда?

— Перелеснику, скажи мені, я ще буду собою? Я житиму з вами?

— Житимеш, дурнику, друже мій, житимеш, тільки трохи інакше... Гаразд, помовч зараз, тримайся краще за мене — в нас є чимало справ. На землю тобі зараз не можна, ти не здатен ні ходити, ні плавати, отож я й міркую, куди тебе подіти, а ти — мовчи!

Волин обхопив Перелесника обома руками за шию і заплющив очі, на цей раз щасливо і заспокоєно, втрачаючи притомність знову.

Вони літали довго. Волин приходив до пам'яті і знову непритомнів. Спершу навіть не чув болю, так обгорів, потім почав відчувати біль в обпеченому тілі. Потім той біль почав проходити.

А вони все літали.

Врешті Волин прокинувся і побачив, що лежить на чомусь надзвичайно м'якому, пухнастому, ніжному і приємному для тіла. І водночас відчув, що справи його кращі, він починає одужувати. Глянув на свої ноги, на своє тіло — уперше. І жахнувся: весь був у темних плямах, подекуди колись гладенька, засмагла його шкіра зараз просто лущилась, під нею була рожева, блідувата, неприємна...

— Де я? — спитав Волин уголос, не знаючи кого. Бо нікого поруч не було.

— У мене! — відчув знайомий голос. Це був Перелесник, який, виявилось, лежав неподалік. — А точніше — у нас!

— Де це? — спитав Волин.

— У хмарах, друже! Ми з тобою зараз у хмарах. Тепер і ти житимеш тут! Бо Княжич Озера вже загинув. Тобі ж обіцяно було, що ти будеш! От ти і живеш, ти є!

— А хто ж я тепер? — сумно спитав Волин.

— Не сумуй, Волине! Ти виграв своє Буття, пройшов найбільші випробування, отож заслу-

жив, аби пробачили твої гріхи. Найбільший гріх ти ще мав учинити, це було неуникненно, отож тобі дали вчинити те, що ти вчинив, і дали тобі відчути той Біль, з якого ти народився іншим. Тепер ти, Волине, — Озерний Вітер!

Ти мій справжній брат і друг, ми різні, але ми одне з тобою.

Всі озера, весь озерний край — твої, друже! Ти завжди можеш прилетіти на Озеро, побути серед твоїх друзів, навіть пірнути на дно Озера, бо ти ж Озерний Вітер. Але не можеш жити там, бо живеш за хмарами, як і я. Ось тут. Влітку ми житимемо тут разом. Взимку, коли я мандрую в далекі краї, ти інколи можеш віятися зі мною, інколи пірнати на дно Озера або ж знаходити собі притулок у Лісі.

Цей край тепер — твій, Волинський! Можна його назвати — Озерний Волинський край, або ж просто Волинь!

— А як же?..

— Слухай, не все зразу! Скажу лиш, що ти змінився у своїх спроможностях, багато в чому навіть сильнішим став, більше можеш. Але ти, попри все, радій цьому, радій, бо в тебе більше свого власного місця, в тебе є свій край, своя Волинь. А я — скрізь і ніде! Коли ти розв'язав нарешті вузлика і полилася до тебе вода з озера, я закликав нашого друга Вихора тобі на поміч, я вже зібрав досить хмар і трохи нервувався, і він з'явився і вдарив блискавкою, один раз, врешті

другий і третій, і поки дощ із тих хмар виливався на людей, я пірнув у вогонь, з яким я близький, ти знаєш, і забрав тебе. А Вихор умить виніс нас далеко за хмари. Ми колись домовилися з Царівною О, що як біда тебе змагатиме, то я додам свої блискавки і хмари, закличу Вихора й заберу тебе.

— То ви все знали?

— Тепер і ти знаєш. І знатимеш ще більше. Бо підлітки з часом також дорослішають, навіть коли й лишаються ще позірно підлітками.

— А Леа, Перелеснику, а моє кохання?

— Ти незабаром не будеш більше нічого в мене питати, бо осягнеш усе сам. Ти бачив раніше тільки ліс і воду, тільки Озеро, а ще знав добре, ну більш чи менш, Ліс. Але ти ще був напівдемоном. Тобі було відміряно сімдесят весен, відколи ти потрапив у Озеро, і потім ти міг зникнути або назавжди лишитися тут, з нами. Ти лишився. Хоч інакше, ніж думав. Але лишився. Я, наприклад, дуже за тебе радий. Ти навіть не уявляєш наскільки. Бо тепер ти мій побратим назавжди. Ти теж вітер, як і я. А вітер вічний, поки існує щось таке, як цей світ.

Перелесник легко плавав у повітрі, час від часу міняючи пози. То лежав на хмарці, то стояв перед Волином, то злітав трохи вгору, то спускався нижче, розмовляючи зі все ще отетерілим від несподіванок Волином.

— Колись ти побачиш?

— Що? — спитав Волин непевним голосом.

— Усе! — сказав Перелесник трохи невдоволено.

— А вона? Що буде з нею?

— З «воною» тепер у тебе все скінчилось. Вона більше не може бути твоєю. Але й так не могла би, бо життя людини конечне, а твоє вічне. Ти прожив у воді сімдесят весен і далі юний, яким туди й прийшов, бо наше життя нескінченне. А людське життя тимчасове. Люди тому такі нещасні, що не встигають і пожити як слід, аж тут приходить час помирати. Тільки-но хлопчик виріс у підлітка, і не встиг й озирнутись, як вже дорослий, одружується, заводить дітей і починає старіти.

— Але я люблю Леу, друже мій Перелеснику, я так люблю її!!! Невже я ніколи її більше не побачу?!

— Побачити — побачиш! Вітер скрізь літає, ти навіть зможеш прийти колись у її сон. Але — вона є твій сон, а ти — її сон. Вона любила тебе насправді, але страшенно злякалась, коли тебе палили як демона, і вона думає, що ти згорів Вона дуже важко пережила це. Зараз краще для неї думати, що ти помер і зник назавжди. Лиши її тепер у спокої. Але тільки...

— Що? — Волин спитав це з тупим болем того, хто щойно усвідомив, що йому відрізали ногу і він тепер житиме на милицях, якщо взагалі житиме.

— Я скажу тобі правду. Може, це якось потішить тебе. Ти, власне, і сам незабаром про це

знатимеш, бо як вітер літатимеш скрізь тепер над цим краєм. А отже, зможеш знати усе про всіх. У ній — твій син!!!

— Що???

— Так, твій син. Ти встиг зачати сина. Кажу встиг, бо тепер ти втратив усе з людської подоби і ніколи не зможеш більше мати людських дітей.

— Ніколи?

— Ніколи, бо в тебе вже немає людської плоті. Ти вже образ, сон, мара для людини. Не більше. У мене ж от немає дітей. Хоч я...

Перелесник усміхнувся впевнено і лукаво.

— Про мене відомо, що я був і буваю й тепер коханцем багатьох жінок. Але то для них як сон, як примарна з'ява. А реального сина я так і не встиг мати, — на цьому голос Перелесника дещо стускнів, — бо мені такого, як тобі, кохання не трапилось. Врешті, у кожного вітру своя доля...

— А я зможу її побачити?

— Звичайно. Полетиш до неї і побачиш. От лиш вона тебе вже ніколи не побачить і не почує... Хоч може колись і якось, але ти — видиво, ти є і тебе нема. Ти — вітер... А хто може побачити вітер?

— Ти можеш.

— Так і ти можеш. І Вихор, який тебе врятував, і Род, і весь наш світ. Але ми — не люди і ніколи більше людьми стати не зможемо. Та й не прагнемо.

— А ти? Ти ж теж колись був людиною!

— Я? Був. Кожен із демонів у нашому світі, які мають людську подобу, були колись людьми і потім загинули з якоїсь великої біди, і Род, поцінувавши це, дав їм інше життя. Мене, наприклад, кинули у кратер вулкана. Я згорів, але вижив. Це довга і сумна історія. Колись розповім, у нас попереду вічність... А ти краще порадій своїй щасливій долі і подумай про дитину, яка народиться від тебе...

Волин був розгублений як ніколи, але на обличчі його вже сяяла непевна усмішка.

— Я справді... я щасливий, це просто диво якесь! Це щастя! Я ще нічого не можу усвідомити як слід, але я справді раптом щасливий. Але... мій син ніколи нічого не буде знати про мене, ніколи мене не побачить, не знатиме, хто я... Це жахливо!

— Колись знатиме. Підросте і знатиме. Буде нагода, коли він зможе тебе побачити. Але тільки він, бо він — твій син і йому буде дано тебе побачити... Але зараз тобі треба буде йти на суд Семи вітрів...

— На суд?

— Та ні, скоріше на розмову, в якій будуть тебе вчити нового життя. Життя вітру.

— А де це?

— Нам внезабарі скажуть місце, і ми полетимо туди. Це на якійсь високій горі, можливо, тут, можливо, десь інде. У нас немає меж і часу. Вітер — це вітер. Вони вже збираються, і мені

доручено тебе привести туди. Там тебе посвятять у нове життя. Життя вітру. А потім буде свято на твою честь. Гулянка вітрів з вілами. Ти знаєш, хто такі віли? Так, ти ж їх колись бачив. Ми були тоді разом, і Царівна О дуже їх незлюбила, бо надто вони до тебе лащились.

Спогад вмить промайнув, як блискавка, у Волиновій свідомості. Надвечірня літня пора над озером. І Перелесник у колі юних дівчат, оздоблених квітами у волоссі і на шиї, і на плечах, і скрізь, де лиш можна. Частина дівчат була русокоса — це степові віли-мавки, а частина темнокоса — це лісові віли.

Вони з Царівною О визирнули з Озера, вчувши шум, і Перелесник закликав їх до гулянки. Але вони побули недовго, і Царівна О майже забрала Волина в Озеро, вочевидь, роздратована юними дівчатами, що радісно кинулись до Волина, затягаючи його в танець.

— А далі що буде?

— А далі ти житимеш тут сам і владарюватимеш цим краєм, а з нами триматимеш постійний зв'язок. Бо насправді всі вітри разом — це одна сила, один великий вітер, одне велике вітровіння. Ми — повітря, ми — життя і дихання людей. Ми можемо зламати, вбити або погладити, і навіяти сон, і допомогти багато в чому. Все в наших руках, якщо правильно застосовувати нашу силу. Все — людський урожай, народження дітей, людські життя і смерть.

— А як мені далі бути з Озером, з Царівною О? Що робити?

— Нічого. Все лишилось таким, як було. Колись ти, може, до неї і вернешся. Але вже зовсім інший. Ти ніколи більше не будеш належати їй. Ти можеш бути з нею, як вітер, якщо вона захоче колись прийняти тебе і вийде до тебе на поверхню Озера. Але в саме Озеро ти ніколи більше не зайдеш. Ти тепер захлинешся у воді. Бо тепер твій світ — повітря.

— А Леа?

— Її життя конечне. Вона вийде заміж, народить купу дітей, і постаріє на твоїх очах, і піде в землю. А от твій син житиме довго... Бо він твій син.

— Завжди?

— Ні не завжди, але довго. Ним заопікується молодший брат Леи, Тор. Вони будуть великими друзями, і твій син також допоможе колись Торові, і той стане славним і мудрим правителем цього краю, і колись велике людське поселення носитиме ім'я Тора. Але це вже справа Тих, що все знають.

— А Тор колись довідається, що то мій син?

— Довідається, та й ти його не забудеш, бо і про сина дбатимеш і про того, хто свою приязнь до тебе переніс на твого сина.

Враз їхню розмову перебив могутній і різкий порив повітря, так що Перелесник і Волин на-

віть відлетіли трохи в різні боки, а хмари, що пливли повільно, вмить згорнулися в суворий клубок, і з нього раптом появився могутній Вихор. Він був дуже веселий, усміхався і, підлетівши до Волина, приязно поплескав його своєю важкою долонею по плечу.

— Ну що, юначе? Трохи ще журишся за минулим? Нічого, це мине! У всіх так було колись! Але от ти і прийшов до нас! Недарма я тебе виніс з вогню! Якщо правду сказати, то я з самого початку знав, що ти прийдеш до нас. Таке було написано в книзі буття. Мені Род сказав. Але ж ви знаєте закони — ніколи не можеш сказати нічого про майбутнє іншому, навіть якщо випадком достеменно усе про нього знаєш.

— Але все, що не робиться, на краще. Тепер ти не будеш вже мене боятися, бо ми — брати вітри, ми всі з одного вітровіння. Гайда хлопці, полетіли. Нас чекають...

І вони полетіли утрьох вперед далеко на високу гору, на якій скликана була нарада Семи Великих вітрів, і там Волина було прийнято у вітри цього краю і номіновано Озерним Вітром.

І синьоокий, як оспівали колись його люди, Озерний край відтоді називають за його іменем — Волинь.

— Ти — Вітер тепер, Волине. Ти — Вітер свого Волинського краю. Отже, ти будеш, де хочеш, побачиш, кого хочеш, знайдеш, що схочеш.

Я тебе усього навчу. Тільки... Ти ще не знаєш, як любить Вітер... Досить про це!

Перелесник махнув рукою.

— Ану, спробуй сам! Перший свій політ! І не дивись на себе. Це незабаром все мине, і ти станеш перед усіма такий, який був. А зараз — лети!

Волин спершу непевно, з острахом перевернувся на хмарі, потім розправив руки — він побачив, як робив це Перелесник, — ледь напружився і враз піднявся вище, потім опустився трохи нижче хмар, і перед ним розкинувся весь чудовий Озерний край, вся його Волинська пуща, його кохана Волинь. Він уперше бачив її отак з висоти, і ніколи не спадало йому на гадку, що ж знає про неї Південний Вітер. Тепер лиш Волин збагнув, скільки Перелесник знає, скільки і як бачить зверху.

Він летів дедалі легше, вільніше і враз радісно засміявся, зробив оберт у повітрі, стрімко здійнявся угору, потім спустився вниз, чимдалі легше, вільніше і впевненіше.

Десь поряд засміявся з його вправ Перелесник.

Волин перегукнувся з ним і раптом побачив далеко внизу Озеро, до якого так праглося йому, а неподалік і село, де осів його біль... Але це усе тепер було далеко унизу і далеко в минулому.

Безмежною здавалась Волинові зараз його воля.

Він був вільний, назавжди вільний Волинський Озерний Вітер!

Літературно-художнє видання

ПОКАЛЬЧУК Юрко
Озерний вітер

У авторській редакції

Головний редактор *С. С. Скляр*
Відповідальний за випуск *К. В. Шаповалова*
Художній редактор *Т. М. Коровіна*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Н. Я. Косенко*

Підписано до друку 25.04.2008. Формат 84×108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Mysl». Умов. друк. арк. 12,6.
Наклад 7000 прим. Зам. № 8-178.

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у ВАТ «Харківська книжкова фабрика ім. Фрунзе»
61057, м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

Служба роботи з клієнтами:
тел. +38-057-783-88-88
e-mail: *support@bookclub.ua*
Інтернет-магазин: *www.bookclub.ua*

Адреси фірмових магазинів дивіться на сайті та в каталозі
З питань гуртових продажів
звертайтеся за тел. +38-057-703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua

Покальчук Ю.
П48 Озерний вітер [Текст] . — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. — 240 с. : іл.
ISBN 978-966-343-960-0.

Юнак Волин — вічний підліток, який ніколи не зазнає старості. Украдений у Купальську ніч русалками, він мешкає в озері, прокидаючись від зимового сну навесні молодим хлопцем, улітку живе в коханні з Царівною Озера, а над осінь мужніє.

І так триває доти, доки не приходить до нього, напівлюдини й напівдемона, людське кохання, яке зігріває його тіло й душу, що їх остудила озерна вода. Проте найвищі сили визначили для нього іншу долю — не людську, а безсмертну, вічну...

ББК 84.4УКР

Фото Ігоря Сапіна (Інна Грай)

Юрко Покальчук — письменник, поет, перекладач, музикант і невтомний мандрівник. Автор 17 книг, знаменитих своїми романтично-еротичними сюжетами. Серед шанувальників його творчості завжди було чимало представниць прекрасної статі. Надзвичайно лірична легенда «Озерний вітер» відкриє читачеві нового Покальчука, у прозі якого оселилися поезія і мудрість.

— Кохання — це перші двері у вічність, — казала Царівна О юнаку. — Коли ти забуваєш про час, про існування чогось ще, крім тебе, і твого кохання, і коханої істоти з тобою, в тобі, у взаємопроникненні і злитті з нею, ти потрапляєш у позачас і в позапростір... Ти прийшов через кохання, твій шлях і був якраз оцей, про який я кажу...

— А твій?

— Мій? Мій був через біль і страждання, через втрату реального світу від неймовірного болю душі...

www.bookclub.ua

ISBN 978-966-343-960-0

9 789663 439600